

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBOG

1960

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1960

Redigeret af
S. HAUGSTRUP JENSEN

*

Udgivet af
ELEVFORENINGEN

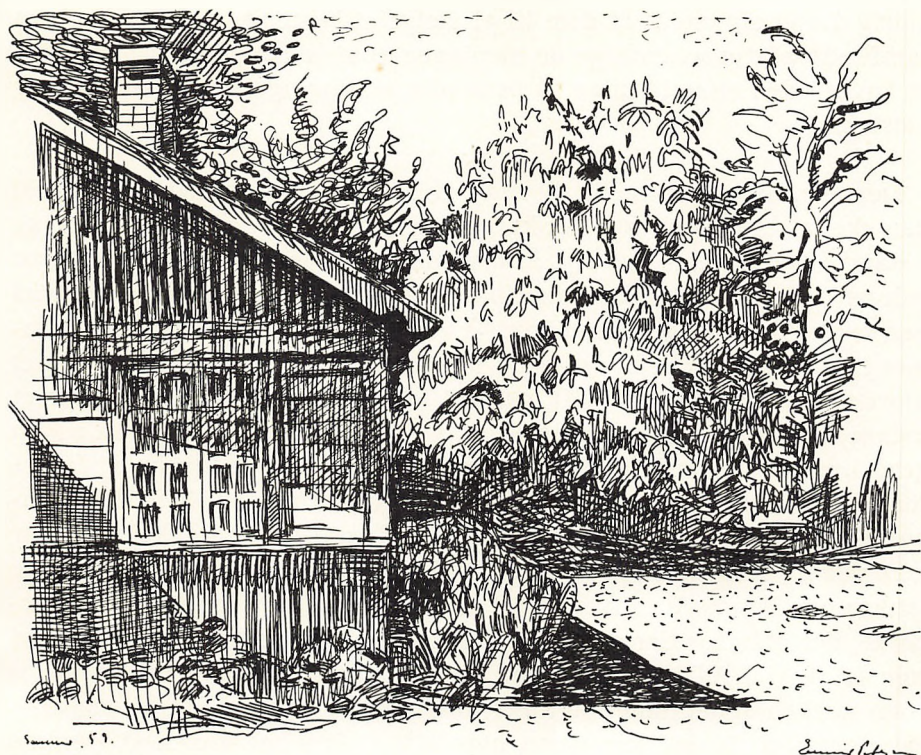
*

Frederiksborg Amts Avis Bogtrykkeri
Hillerød

⊛

Eftertryk uden kildeangivelse
er ikke tilladt

FOLKEOPLYSNING OG POLITIK

Blot man beskæftiger sig lidt med folkehøjskolens historie, ser man, at der aldrig var nogen lang afstand mellem højskolen og de politiske spørgsmål. Det skyldes, at både historie og samfundskundskab helt fra første færd har indtaget to hovedpladser på timeplanen. Målet for de fag har været og er, at det går op for eleverne, at folkets liv og samfundets problemer har krav på deres interesse, ja, på deres kærlighed og medarbejde. Jeg tror, at man uden at træffe synderligt forkert kan sige, at højskolen — helt direkte i samfundslæretimerne og i historietimerne vel mere indirekte — har stilet efter at få eleverne til at vælge to tilsyneladende modstridende ting, nemlig den personlige frihed og den medmenneskelige samhørighed. Altså ikke vælge derimellem, men vælge begge, både frihedslinien og fællesskabslinien. Det har derimod

aldrig drejet sig om at få dem til at vælge et bestemt parti, en bestemt samfundsopfattelse, endsige de meninger, som er vore. Målet har været at frigøre den enkelte unge til personlig stillingtagen og til ansvar for næsten.

Den, som ikke har meldt sig ind i de altid stædiges parti, véd, at det kan ske, at tanker, vi har tænkt, og følelser, vi har haft, ikke mere er i stand til at rumme det ny, som møder os. Der er tidspunkter, hvor enhver opdager, at nu er hans følelser mærkeligt afstumpede, nu må han tænke tingene igennem påny. Vi ved fra det private liv, at der kommer tider, hvor vi har brug for ny forståelse. Hver gang vi drejer om et hjørne — når man bliver gift, når det første lille barn ser på os, når et menneske dør, som vi holder meget af — da må vi i hvert fald i nogen grad ligesom begynde forfra. Det samme gælder i de større og fælles forhold. Således har de fleste danske efter den 9. april 1940 måttet tænke helt forfra om vort lands forsvar, hvad resultat den enkelte end er kommet til. Ikke så få er også allerede klar over, at vi må tænke nye tanker om Danmarks suverænitet under det øgede europæiske samarbejde, der står for døren. Og der er temmelig mange, der føler, at vi som følge af NATO-samarbejdet med Vesttyskland også må prøve os frem med en anden holdning over for tyskerne end den traditionelle — hvor svært dette end kan være, hvor lidt vi end har lov til at glemme fortiden, og hvor meget vi end må være agtpågivende over for forholdene i grænselandet.

Da jeg som 15-årig læste »Borgslægtens historie« — min første rigtige voksen-bog — gjorde det et vældigt indtryk på mig. Jeg har tit spurgt mig selv hvorfor. Hvordan går det til, at visse bøger griber os på en ganske særlig måde? Jeg tror, det er, fordi de lærer os at se menneskene på en ny måde, forstå vore egne inderste følelser påny, fatte vor egen og vor fælles menneskelige situation forfra. Men er det ikke noget tilsvarende, det kommer an på, når vi skal fortælle eleverne om folkets liv og samfundsspørgsmålene? Undervisningen i historie og samfundskundskab skal hjælpe de unge til at se, hvad det er for menneskelige og folkelige spørgsmål — og dermed også hvilke politiske, sociale og økonomiske problemer, der venter på dem. Derfor skal undervisningen være med til at fjerne det, som hindrer udsigten: slagord, propaganda o. lign. En folkeoplysning, som fortjener sit navn, kan ikke undgå at komme i karambolage med politikernes forenklinger og forgrovnings, fra hvilken kant de end kommer. Undervisningen må også ofte fremhæve den mulighed, at en eller anden problemstilling kan være stivnet, kan være blot en kunstig holdning. Ikke mindst i samfundslæretimerne

må vi hele tiden efterprøve det vedtages holdbarhed. Alene på den måde kan vi hjælpe eleverne i retning af personlig stillingtagen, altså henimod den personlige frihed, som er så væsentlig en side af målet, der stiles efter. Det er med samme formål, at vi har fortsat traditionen fra C.P.O. Christiansens tid med at tilkalde folketingsmænd fra de forskellige partier og personer fra livs- og arbejdsområder, som flertallet af eleverne ikke har føling med, til diskussionsaftener og foredrag.

Nogle kan mene, at en sådan flersidig orientering ikke er ønskelig. Ved planmæssigt at lade eleverne se en sag fra flere sider, skulle man gøre dem politisk evneløse. Mange nærer den overbevisning, at en vis enøjethed fremkalder den stærkeste samfundsinteresse og -indsats. Jeg deler ikke den opfattelse. Og fra et skolesynspunkt må vi i hvert fald være opmærksomme på, at elevernes meningsdannelse foregår så grundet og personlig som muligt, hvordan det så end går med den partipolitiske effektivitet.

Man kan imidlertid ikke fremme ungdommens personlige stillingtagen, hvis ikke man er villig til direkte at forsvare, hvad der kan beskytte den enkeltes frihed og altså muliggøre en udfoldelse af hans evner og dygtighed. Når samfundet kompliceres og derved bliver mere bureaukratisk, må højskolen i samfundslæretimerne direkte være med til at fremme alt, hvad der skærmer den enkelte. Som et eksempel i den retning er det værd at pege på, at flere højskoler har vist interesse for ombudsmandens virksomhed og f. eks. indbudt ham som taler ved efterårsmøder og lignende. Det ligger også lige for, at den fri folkeoplysning forsvare den tanke, at ombudsmandens område udvides til kommunerne. I de store by-kommuner er den enkelte borger allerede kun et nummer mellem de mange andre. Skal de små landkommuner efterhånden sammenlægges til færre stor-kommuner, vil der opstå yderligere fare for, at den enkeltes frihed beskæres under de ændrede administrationsforhold, hvor mange fordele der end på anden måde kan opnås. Jeg ved ikke noget om, hvordan de politiske partier ser på spørgsmålet om ombudsmandens myndighedsområde. Men jeg ved, at det er i overensstemmelse med højskolens indstilling at lægge mærke til, hvordan det går med den enkeltes hele stilling under de stadig flere statslige og kommunale autoriteter. Desværre er det et tidens tegn, at man på et nordisk højskolemøde i Blekinge i sommer satte emnet »Demokratiets diktatur« under debat. Det var naturligvis det moderne demokratis mange indgreb i den personlige frihed, som man diskuterede.

Men det er ikke nok at forsvare det, som hjælper og beskytter den enkelte overfor autoriteterne. Man må også se til, hvordan man rigtigt

kan angribe det, som på en mere snigende måde undergraver den personlige stillingtagen. Der er grund til at pege på, at det såkaldte velfærdssamfund — alle dets gode sider ufortalt — er i færd med at føre demokratiet ud i en krise. Det er desværre en kendsgerning, at så snart der er sørget for de grundlæggende behov for tryghed, begynder borgernes interesse for samfundsspørgsmålene at aftage. Hr. Sørensen sidder lunt inden døre i sin lejlighed eller villa. Han har folkevogn, fjernsyn og køleskab, hvilket er udmærket. Han behøver ikke at bekymre sig meget for sin gode løn og sit sikre udkomme. Han vil ikke ofre noget for det fælles. Han vil ikke bruge tid til faglige møder eller kommunale sager. Han er kun yderst lidt interesseret i samfundsudviklingen og de politiske begivenheder. Når man gang på gang møder hr. Sørensens indstilling, kan man ikke lade være med at spørge, om det dog er nødvendigt, at der fyres op under os med modgang og afsavn for at piske samfundsinteressen frem. Hvad kan vi gøre? På højskolen tror jeg, det er nødvendigt, at vi i historietimerne forsøger at gøre de medborgerlige rettigheder levende. Eleverne skal høre grundigt om den kamp, som generationerne før os har ført for at opnå alt det, der nu forekommer os dagligdags og selvfølgeligt. Jeg synes, det er glædeligt, at højskoleelever også i 1960 kan gøres virkelig glade ved fortællingen om, hvordan de forskellige klasser fik deres frihed og vandt anerkendelse som ligeværdige medborgere i landet. Hvis højskolens historietimer får held til at give eleverne et ordentligt indtryk heraf, da er vi med til at imødegå den holdning over for samfundet, som hr. Sørensen repræsenterer.

På endnu et område kan folkeoplysningen gavne den personlige stillingtagen og være med til at udvikle selvtænkning og selvtilenelse. Den kan gennem samfundslæreundervisning dels supplere den almindelige politiske debat, dels medvirke til at holde en debat i gang over længere tid, end det nu er almindeligt. Der er navnlig eet forhold, som forhindrer, at spørgsmålene kommer helt frem for befolkningen, når det er politikerne, som fører ordet. Det er de partitaktiske hensyn, som man måske må affinde sig med, eftersom politik også er en kamp om magt. Men der er alligevel ikke tvivl om, at visse by-soziale problemer slet ikke får en tilstrækkelig fremstilling i landbokredse. På samme måde bliver mange af landbrugets øjeblikkelige store vanskeligheder ikke på tilfredsstillende måde bragt til bybefolkningens bekendtskab. Men dette forhold kan folkeoplysningen ikke godkende. Vi er ikke flere her i landet, end vi må kunne magte at beskæftige os med mere end den kreds, vi selv tilhører. Kjeld Abells slagord »Ikke du for dig og jeg for mig — men vi for os« har endnu gyldighed. Derfor må høj-

skolens timer i samfundskundskab træde til og give den ofte afkortede politiske fremstilling mere omfang. Men den samme undervisning skal også være med til at kalde debatten eller samtalen frem mellem de unge om samfundsspørgsmålene, og navnlig må den gøre sit for at holde debatten i live. Man har jo beklaget sig over, at den politiske interesse er så ringe i dag. Man peger f. eks. på den alt for lille deltagelse i vælgermøderne og andre politiske møder. Her bør man imidlertid ikke glemme, at der er opstået nye meningsdannende faktorer ved siden af vælgermødet og avisen, nemlig radio, fjernsyn og film. Men disse massemaskiner vil naturligvis ikke gøre højskolens frie personlige undervisning overflødig. Der er i øvrigt også i tiden en tendens, der vil gøre os overfladiske. Det er selve den hurtighed, hvormed nye begivenheder dukker op på verdensscenen og igen forsvinder. Også den mangfoldighed af nye meddelelser og indtryk, som hver dag møder nutidens mennesker, gør os forvirrede og spredte. En stor begivenhed dukker op — og så er den glemt for noget andet og nyt. Alt dette medfører, at vi har meget svært ved at koncentrere os om en debat. Det er ganske simpelt vanskeligt at få noget til at leve i debat-form så længe, at det når at gribe og engagere de mange. Her kan højskolen være til nogen hjælp, være med til både at få debatten eller samtalen i gang og navnlig holde den i gang, så længe det er rimeligt.

Men den personlige stillingtagen er kun én side af sagen. En anden og lige så vigtig side er den medmenneskelige samhørighed eller ansvaret for næsten, som vi kaldte det i indledningen. Her vender samfundslæreundervisningen sig altså fra den enkelte til de andre. De fleste kan vel samtykke i Holger Begtrup's ord, når han siger om undervisningen, at den bør lære de unge at søge det menneskelige i alt, hvad de møder i livet og Verden omkring sig. Deraf følger også, at man må vende sig imod det, som blot er materialistisk. Selv om samfundsspørgsmålenes løsning naturligvis afhænger af en fornuftig ordning af vore materielle forhold, så gælder det dog, at det medmenneskelige ansvar bør være vort kompas. Med det foran os kan vi tage fat både på de små og de store samfundsspørgsmål. Jeg nævner nogle eksempler, vel vidende at andre med lige så stor ret kunne drages frem:

For det første: Vi står overfor, at de gamles forholdsvis andel i folketallet vil stige stærkt. Det medfører en mængde menneskelige problemer. Hvordan skal man i fremtiden blive ældre og endda få lejlighed til at yde det produktive arbejde, som holder glæden ved livet oppe? Det er langt fra sikkert, at spørgsmålet om de store årgange af ældre vil ordne sig så let som andre store årganges problemer.

For det andet: Hvordan kan vi skabe mere værdige arbejdsmiljøer og levemiljøer for de handicappede? Hvordan forløber egentlig de blinde, de vanføres og mange andres tilværelse? I sommer lærte vi lidt om de døves kår, da Dansk Tunghøreforening holdt kursus her på skolen. Selv om de fleste af os måske har det godt, er det ikke sikkert, at velfærdsstaten er så velordnet, som mange tror.

For det tredje: Hvad kan der gøres for at bevare eller genoplive de særlige menneskelige værdier, som rykker i baggrunden nu, da det gamle landbo-miljø forandrer sig mere og mere. Vurderer vi i grunden det, som er truet, højt nok? Er vi ikke ved at sætte store ting til, set fra hjemlivets og det almindelige dagliglivs synsvinkel? Jeg tror, at der i landsby-miljøet var og endnu ofte er værdier, som mennesker i det industrialiserede by-samfund vil komme til at opdage, efterhånden som tempoet i tidens rytme og hele livets pulsering bliver stærkere og hurtigere. Jeg tænker ikke på bindingsværk og folkedans og al den falske bonderomantik. Der er ikke noget, som skal genoplives for genoplivelssens skyld. Det er uden mening. Men det skal alene være de menneskelige kriser i det moderne samfund, der skal være udgangspunktet, når vi ser os tilbage om hjælp og forsøger at blive klar over, hvad af gammelt vi må forny under de ændrede livs- og produktionsforhold.

Jeg tror i det hele taget, at vi i vore samfundslæretimer må beskæftige os meget med de problemer, der drejer sig om menneskets situation i det moderne samfund. Der er så meget, som er nyt og specielt for nutiden. Jeg tænker på forholdene i de forstæder, hvor hjemmet tit er et sted, hvor man ikke spiser, ikke arbejder, ikke tilbringer meget af sin fritid, men hvor man snart kun er om natten. Jeg tænker på mennesker og familier i de næsten eksplosivt hurtigt voksende, nye, tætte bebyggelser, som skyder op rundt om i landet. Og jeg tænker på forholdene i landsbyerne, hvor landbrugsbefolkningen udtyndes og i dag udgør mindre end 20 procent af befolkningen. Vi har ofte hørt om udvandrernes problemer. I dag er indvandrernes af langt større betydning — indvandrerne fra landsbyen til by-landskabet. Alt dette stiller vore politikere foran en mængde opgaver. Men for de unge, der sidder på højskolens bænke og om kort tid skal slå rod, finde arbejdsplads og stifte hjem under de store strukturforandringer, er der ikke tale blot om interessante, ny samfundsspørgsmål, som de bør lære at kende. For mange bliver det nogle af de største menneskelige problemer, som de vil komme ud for. Det drejer sig ikke alene om mursten og håndværkere til nye boliger, men det er de rent menneskelige vilkår, deres glæde i hverdagens arbejde, deres håb til fremtiden, som er lagt på vægtskålen.

Ved siden af de indenrigske samfundsproblemer er der også udenrigske spørgsmål, som vil komme til at gøre sig gældende i dansk politik. Blandt de aktuelle er vort forhold til de såkaldte udviklingslande. Højskolerne har allerede i nogle år været i gang med undervisningen her, og man må glæde sig over, at spørgsmålet er sat på programmet for den næste ungdomsrigsdag. Det er tydeligt, at det danske folk og dermed dansk politik i 60'erne og 70'erne vil komme ud for en stadig voksende international tilknytning. Det vil måske komme til at gå hurtigere, end de fleste forestiller sig. Når handelskranker brydes ned, trafikforbindelser udbygges, og store økonomiske og politiske sammenslutninger opstår, vil vi komme stadig nærmere til den mellemfolkelige sammenhæng, som vi tilhører. Under den sidste valgkamp oplevede englænderne, at de store spørgsmål slet ikke var indenrigske. På vælgermøderne drejede det sig først og fremmest om, hvad stilling man skulle tage til Suez, til nedrustningen, til Centralafrika o.s.v. Det var noget helt nyt. Også under præsidentvalget i USA var internationale spørgsmål i forgrunden. I Danmark blev vor stilling til udviklingslandene gentagne gange omtalt på vælgermøderne før folketingsvalget — i øvrigt på en værdig måde. Danske politiske partiers indstilling til internationale spørgsmål er heldigvis ikke belastet af den slags gamle traditioner, som man møder i England. Hele frihedsudviklingen i Norden har givet os en virkelig basis for at tænke sandt og handle ret i spørgsmålene vedr. de tilbagestående folk. På højskolerne må vi undervise, så eleverne får forståelse af disse forhold. Derved kan vi være med til at skabe den rette baggrund for de politiske handlinger, som må komme, f. eks. at Danmarks hjælp til udviklingslandene bliver sat i vejret. Under den svenske valgkamp i år var der nogle, som nævnedes, at 1 procent af Sveriges nationalindkomst var et passende beløb til formålet. Her i landet kunne man vel tillade sig at trække millionerne til Grønland fra. Alligevel vil de fleste mene, at den ene procent er drøm og fantasteri — utopi kort sagt. Men er den nu det? Hvem ville for blot 25 år siden have vovet at påstå, at vi i dag skulle komme til at bruge 1100 millioner til vort forsvar og 1600 millioner til folkepensioneringen? Nej, utopier kan blive til virkelighed ved en kombination af offentlig meningsdannelse og politisk vilje. I den medmenneskelige samhørigheds navn mener jeg, at vi i nogen grad må lære at tro på mellemfolkelighedens utopi præcis på samme måde, som det skete, dengang utopien i sidste århundrede hed folkestyre og medborgerlig ligeret i vores danske krog af Verden.

De aktuelle sager, hvoraf nogle få er omtalt her, skifter naturligvis.

Men opgaven, som folkeoplysningen har, er altid den samme: at kalde på sansen for den personlige stillingtagen og for den medmenneskelige forbundethed. Undervisningen i historie og samfundskundskab skal inspirere til at vælge det menneskelige og medmenneskelige i hvad vi møder i samfund og folkeliv. Man kan spørge, om den målsætning passer til tidens hvasse realiteter. Det tror jeg! En af fremtidens store opgaver vil blive at fastholde frihed midt under de moderne forhold. Det kan ikke nytte noget, at den enkelte prøver på at redde sin frihed, sin selvstændighed og egenart ved at ville rende tilbage til de såkaldte gode, gamle dage. Problemet er ikke at løbe fra nutidens spørgsmål, at unddrage sig det menneskelige fællesskab. Opgaven er tværtimod at skabe frihed i fællesskabet, ja, ofte *igennem* fællesskabet. Vi går mod stadig større og flere fællesskaber, større enheder i erhvervsliv, økonomi, teknik, administration, arbejdsmarkeder, politik osv. Den enkelte kan i dag ikke undvære disse fællesskaber både til at forsvare sin ret og for en bedre fremtids skyld. Har vi ikke NATO-fællesskabet for at beskytte det enkelte folks og dermed den enkeltes ret? Er vi ikke gået ind i et europæisk, økonomisk samarbejde (foreløbig »de syv«) for at skaffe os bedre vilkår og kår? Vi kan ikke løbe fra det nye og vende tilbage til det, som svinder. Vi kommer for hvert år nærmere til de store fællesskabers tid. Spørgsmålet er kun, hvordan det skal være at leve under de forhold. Kan vi undgå de farer, som truer den enkeltes og det enkelte folks selvstændighed og særpræg? Kan vi skabe frihed i fællesskabet? Det er en problemstilling, som ingen kan løbe fra.

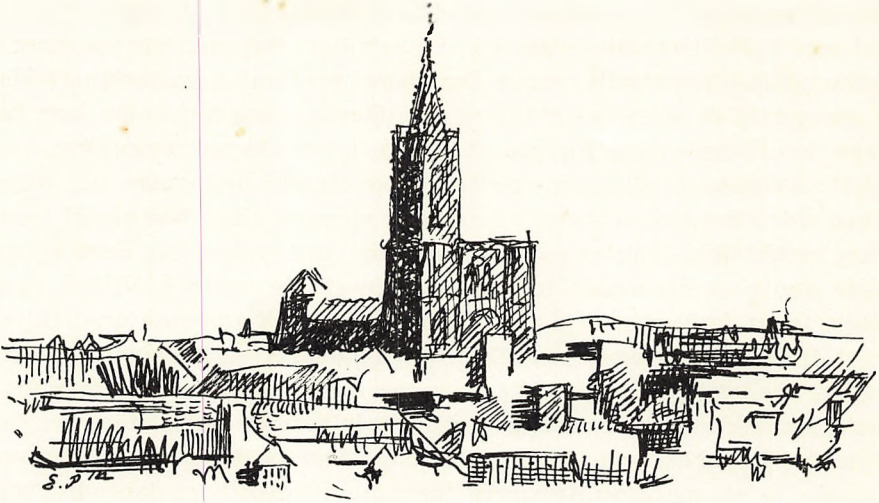
Man kan jo nok hævde, at politikerne teoretisk set har ubegrænsede muligheder for at lovgive og handle. Men praktisk taget har de alligevel meget begrænsede muligheder. De kan ændre forudsætninger og vilkår noget, men de kan ikke forandre mennesker. Op til vor tid er det heldigvis stort set gået sådan, at vi må sige, at det politiske demokratiske fællesskaber har forøget det enkelte menneskes frihed. Formodentlig vil det også være sådan i fremtiden, at politiske foranstaltninger og forandringer får afgørende betydning for menneskets frihedsmuligheder. Det er i hvert fald ikke vanskeligt ude i Verden at finde eksempler på, hvor vigtige de former er, som vi lægger for vort fælles samliv i samfundet. Målet må være at forme tilstandene sådan, at der bliver så megen harmoni mellem den enkelte og det fælles som muligt. Målet er et fællesskab mellem frie mennesker. Sådan tror jeg, politikerne i et demokratisk land må se problemerne. Og på samme måde vil de også træde frem i samfundslæretimerne på højskolen. — Alligevel er det jo meget lettere at skrive løs derom end at virkeliggøre. Der er navnlig een ting, vi ikke rigtig ved besked med, nemlig hvordan menne-

sker vil beté sig i et samfund, der bliver stadig mere præget af, at vi skal leve kollektivt, altså i større fællesskaber. Hvordan vil mennesker tænke og føle og handle under den moderne samfundsudvikling? Her er spørgsmål så store, at hverken politikerne eller højskolen kan besvare dem. Men vi må forsøge at forstå det moderne menneskes livsvilkår. At opfatte forhindringerne er den første betingelse for større frihed. Men hvis vi vil begribe de rent menneskelige spørgsmål i nutiden, er det ikke nok at møde mennesker, der endnu kan leve og arbejde under overleverede former og i de gamle miljøer. Vi må være villige til at forholde os til mennesker, hvor de i stigende grad bliver til at træffe: i to- og treværelses lejligheder i stationsbyer og forstæder, i selvbetjeningsbutikker, i s-tog og forstadsbusser, i moderne kontorkomplekser, i de mange opdukkende service-industrier osv. Det er den virkelighed, som flere og flere vil komme til at leve i. Vi ved allerede, at alt dette ny desværre for mange fører til et dagligliv, som præges af usammenhæng og ensomhed. Vi ved også, at mennesker, der lever under den slags forhold, er genstand for en meget nærgående interesse fra reklamefolk, middagsaviser, statistikere, organisationsfolk, ugeblade og halvstuderede røvere af sociolog- og psykolog-arten. Alle er de meget optaget af den moderne tids kollektivmennesker. Men her er det vigtigt, at hverken politikere eller oplysningsfolk svigter. Man kan ikke standse ved, at alt det materielle fungerer. Det, vi allermost må interessere os for, er disse gruppemenneskers menneskelighed — friheden og menneskeligheden midt under de nye tiders forhold.

S. Haugstrup Jensen.

»DEN GODE FRUES BJERG«

Naar man kører nordpaa fra Strasbourg, hovedstaden i Elsass, kommer man snart ind i de store skove omkring Hagenau. Idet man drejer ud af skoven, ser man hen over en slette, som mod nord afgrænses af en vældig, lang bjergryg. Paa vestskrænten tegner en række træer sig mod himlen, som om det var skikkelser, der vandrede op imod et skaar i bjerget, hvor to hvide huse lyser frem. Denne bjergryg er en udløber af Vogeserne. Men mod øst løfter Schwarzwald sig. Det ser slet ikke ud som »de sorte skoves land«, som det ligger der svagtblaat og lysende — inde i Tyskland. Sletten ligner næsten en stille sø, og Vogeserne og Schwarzwald rejser sig som de stejle bredder omkring den.

En morgen i maj kørte jeg denne vej, og mit maal var de to hvide huse paa bjergskrænten. Jeg kunne hele tiden se dem, mens vi kørte hen over sletten. Vejen bugtede sig gennem mange landsbyer. Husene er smukke; gammelt, velholdt bindingsværk med et sjovt lille rødt tegltag over hver etage. Paa den ene side af huset er der et skelet af jernstænger, bygget som et stort rum foran indgangsdøren. Foraarets friske vinskud lister allerede hen ad stængerne. Naar det bliver rigtig varmt, kan man sidde der helt i skygge, gemt i det grønne. Der leger børnene, der gør moderen grøntsagerne i stand, og der reparerer faderen sine redskaber. — Der er mange smaa værtshuse. Indbydende ser de ud,

men skænkestuerne er meget tarveligt udstyret, kun med lange borde og bænke. Man har mest lyst til at blive udenfor. — Op over husene rager i de fleste landsbyer to kirketaarne, for der er baade en katolsk og en protestantisk kirke. Men mange steder i Elsass er der kun een kirke, og saa maa de to menigheder forliges om det ene kirkerum.

Efterhaanden bliver de hvide huse paa bjerget tydeligere. De ligger oven over hinanden paa den stejle skrænt, og det øverste har et taarn — et kirketaarn. Nu er vi i landsbyen lige under bjerget. Derfra gaar vejen stejlt op, en rædsom stenet vej med dybe hjulspor. Store biler maa standse hernede, men vores lille Citroën tager stigningen flot, og snart ruller vi ind foran »Kirkens hus«. Fra terrassen ser jeg ud over alt det, jeg lige er kørt igennem: bjergenes hestesko omkring sletten, de mange spredte landsbyer med deres kirkespir, de vældige skove, — og helt ude i horisonten en svagtblaa lodret streg: Strasbourgs domkirke.

Foran terrassen blomstrer den frodige eng med sine spredte frugttræer, men lige bag huset begynder skoven, der dækker hele vor bjergryg. Her er ikke et hus i nærheden, kun dybt under os landsbyens røde tage. Hvordan er dette hus dog kommet til at ligge her? Og kirken? Den er endnu en ruin, mens den lange bygning ellers er smukt og fuldt moderne restaureret, færdig til at tage mod gæster, — for dette skal være protestanternes samlingssted i Elsass. Her skal jeg være medhjælper i 4 maaneder.

Stedet hedder »Liebfrauenberg«, »Den gode Frues bjerg«, og det har en lang historie bag sig. I hedensk tid var her et helligt sted omkring en vældig eg med et alter foran. Her søgte folk hen for at bringe deres offer til guderne og bede om deres bistand. Da egnen blev kristnet, ødelagde man ikke stedet, men helligede det: man skar en niche ind i egen og stillede der et Maria-billede — og saa blev stedets navn efterhaanden »Den gode Frues bjerg«. Valfarterne tog til, og snart hørte man, at der skete undere foran billedet. Dette rygte naaede ogsaa en ung greve, som var blevet lammet af sygdom. Han blev baaret op til Maria-billedet — og blev helbredt. Som tak byggede han det første kapel. Men det maatte snart udvides, for »Liebfrauenberg« blev det største valfartssted i det nordlige Elsass. — Under reformationen gik man haardt frem, og kapellet blev revet ned. Men snart kom modreformationen, og 1707 byggedes den nuværende kirke. Paa vestsidens indgangsportal ser vi endnu, at kirken er viet til Maria. Taarnet staar mod syd, og klokkens klang naar vidt ud over sletten. Valfarterne var nu saa mange, at der maatte være fast kirketjeneste, og franciskanerne fra Hagenau byggede derfor den lange klosterlænge, som nu er det protestantiske mødested. De favnetykkede mure vidner endnu om bygningens alder.

Kun i 90 aar var denne kirke valfartssted. Efter den franske revolution blev kirke og kloster inddraget som statsejendom og udbudt til salg. De kom i hænderne paa en mand, som havde grundlagt store olieværker i nærheden. Han ombyggede klostret til en elegant privatbolig, og i kirken indrettedes laboratorier. Paa første etage laa den store dansesal, det pragtfulde parketgulv af kirsebærtræ er endnu delvis bevaret.

Under 2. verdenskrig havde »Liebfrauenberg« stadig indkvartering, først franske soldater, saa tyske, saa amerikanske og til sidst atter franske. Forvildede granater havde ødelagt taget. Da krigen var endt, var det hele en ruin, og ejeren maatte opgive at reparere huset. Familien var protestantisk, derfor kunne den lutherske kirke i Elsass købe huset til mødested og ungdomshus.

Det var en stor begivenhed, da »Kirkens hus« blev indviet, for protestanterne havde aldrig før haft et sted, hvor de kunne holde møder og kursus. Den lutherske kirke er en mindretalskirke spredt over hele Elsass. »Liebfrauenberg«s beliggenhed fortryllede lederne, og i alle menigheder har de stadig indsamlinger gaaende for at klare købet og istandsættelsen. Hver søndag havde vi mellem 100 og 200 besøgende, som ville se det hus, som de var med til at betale, mange af dem vidste bedre besked om det end jeg, som var omviser, og følte sig som værter. Der var ogsaa overfyldt til alle møder og korte kursus, som fylder huset i de 10 maaneder af aaret, mens der i feriemaaederne ogsaa indbydes gæster for længere tid. For danske bilister ville det være et herligt udgangspunkt for ture i det skønne Elsass.

Det er imidlertid ikke blot et kønt land, men ogsaa et interessant land, ikke mindst naar man selv hører hjemme i en grænseegn. Befolkningen er ofte af tysk slægt, og deres hjemmesprog er elsassisk, som er en tysk dialekt. Landet hørte ogsaa til Tyskland indtil for 400 aar siden, da det blev afstaaet til Frankrig. I det sidste hundrede aar har det været 10 aar under Frankrig, 47 aar under Tyskland, 22 aar under Frankrig, — og saa kom 2. verdenskrig, hvor ungdommen blev tvunget i tyske arbejdslejre eller ud som tyske soldater. Deres hjemegn var en af de vigtigste valpladser i 1870, og den blev igen hærget 1940—45, til Frankrig igen var herre i landet.

I Sønderjylland har vi oplevet een gang fremmed herredømme og een gang delvis befrielse. Begge dele har lært os, at kulturfrihed er en betingelse for, at to folk kan bo fredeligt i samme land. I Elsass er de blevet »frelst« alt for ofte, snart af Tyskland, snart af Frankrig. Hver gang har de maattet skifte sprog, saa de er blevet en kastebold mellem tysk og fransk kultur. Selv om man faar indtryk af, at de fleste er af tysk oprindelse, men er fransksindede, er det hele saa nær inde paa

dem, at det næsten er umuligt at faa nogen til at fortælle om, hvordan dette kulturskifte har virket. Man faar mest det svar: »Vi ønsker blot at faa lov at leve i fred.

I de højeste kulturlag kan det nok være en rigdom at leve i et land med to kulturer. Jeg mødte nogle henrivende eksempler paa det hos gamle mennesker, som havde haft hele deres skoletid paa tysk, men havde faaet den franske kultur i deres hjem. De sang med samme glæde franske og tyske sange og læste begge landes digtning.

Men for folket som helhed er det uden tvivl farligt ikke at høre hjemme i en bestemt kultur, man kan let blive rodløs. Dagligsproget er overalt elsassisk, men det findes ikke skriftligt, og det er forskelligt i hvert sogn. Naar man taler om aandelige ting, laaner man ordene fra tysk, hvis man har gaaet i tysk skole, fra fransk, hvis man har gaaet i fransk skole. I øjeblikket skaber det vanskeligheder mellem slægtledene: bedsteforældrenes og børnenes sprog er forskelligt. Paa landet er kirkesproget endnu højtysk, men i Strasbourg, siger man, gaar de ældre til tysk gudstjeneste, de unge til fransk. Ordforraadet er altsaa forskelligt. Hvis man tror, der er værdier, som maa *fortælles* fra slægtled til slægtled for at leve videre, maa man se med spænding paa, om Elsass kan videreføre disse værdier og dermed sammenhængen i folkets kulturudvikling trods de vanskelige sprogforhold.

Om morgenen blev vi vækket ved klokkeringning fra den katolske kirke. Det mindede om, at her bor to konfessioner mellem hinanden, i al venskabelighed, men alligevel saadan, at hver lever sit liv. Man har ikke glempt, at hvis landet er i fare, staar alle sammen, og mange venskaber mellem katolikker og protestanter er sluttet under krigens kammeratskab. Jeg tror ogsaa, at de katolikker, vi havde blandt »Lieb-frauberg«s gæster befandt sig godt. De var med til vor aftenandagt, men om morgenen var de til messe.

Der er een stor værdi, ved at der er to konfessioner: det bliver ikke en selvfølge, hvor man hører hen. Det er stadig skik, at man gaar i kirke om søndagen. Præsterne klager over, at det blot er en vane. Men jeg tror ikke, at man i et saa afkristnet land som Frankrig bevarer denne skik blot af vane. Maaske virker katolikkernes gode eksempel! Men mest lagde jeg mærke til den store ansvarsfølelse hos hele menigheden. Det virkede som en forening at »høj«- og »lavkirke«. Der var en dyb ærbødighed for præsteembedet, rent bortset fra præstens person, og samtidig deltog lægmænd mere end almindeligt herhjemme i præsternes arbejde. Den alvorlige præstemangel inspirerer til, at man faar øje paa mennesker, som har en særlig evne til en eller anden side af præstens arbejde, og saa tager man dem i brug. Disse menighedsarbejdere

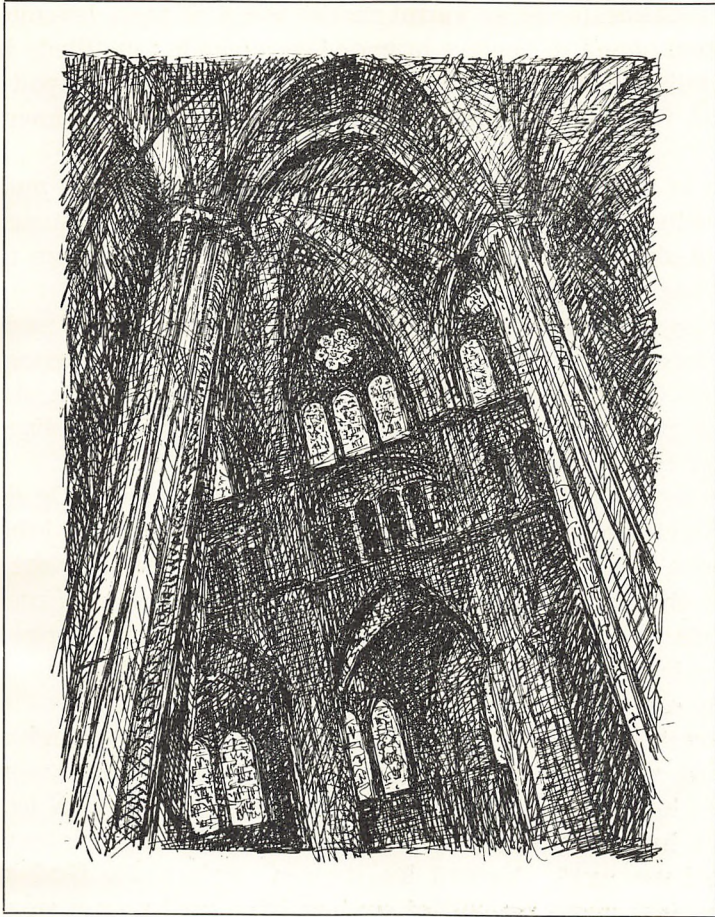
kom ofte paa »Liebfrauenberg«, men der var særlig to, som gjorde indtryk paa mig. Den ene var en underordnet minefunktionær, som var prædikant. Han var en stille mand, og han havde længe vægret sig ved at træde frem. Men der var ingen andre ved hans mine, som kunne gøre det, og saa gav han efter og havde nu i mange aar prædikeret hver 14. dag. Han holdt fuld højmesse, dog uden daab og altergang. Han fortalte om, hvordan han stadig var ængstelig, naar han skulle gaa for alteret, men netop da kunne det ske, at al frygt forsvandt og gav plads for en stor glæde over at faa lov at staa her og læse evangeliet og velsignelsen.

Den anden var en højt kultiveret forretningsmand, russer af fødsel. Han gjorde tjeneste som præst paa kræfthospitalet i Strasbourg, hvor sjælesorgen er den største opgave. Hans kone var død paa dette hospital efter aarelang sygdom. Han forstod de syge og kunne hjælpe dem.

Disse to mænd tilhørte saa forskellige sociale lag som vel muligt. Men det betød intet overfor det, at de havde fælles opgaver ud fra fælles tro, og at det havde givet dem samme ængstelser og samme glæder.

»Den gode Frues bjerg« er ogsaa i dag samlingssted baade for katolikker og protestanter. Bygningerne er protestanternes. Men paa den store skraanende eng holder begge konfessioner paa festdage deres gudstjeneste. 2. pinsedag saa vi tidlig om morgenen den store katolske valfartsskare komme vandrende paa landevejen, der løber som et lyst baand helt ned til Hagenauskovene. Paa engen var der rejst et alter, der holdt de højmesse, hele formiddagen hørte vi salmer og gregoriansk sang dernedefra. — Om eftermiddagen var det protestanternes fest. De havde deres alter og prædikestol, og 3500 var samlet fra hele landsdelen. Hver sang paa sit sprog, tysk eller fransk, — man kunne ogsaa synge med paa dansk: »Lovsynger Herren« og »Nu takker alle Gud«, — og der prædikedes paa begge sprog. Terrassen, gaarden, engen, skovvejen, alt var som et blomsterbed af sommerklædte mennesker. — Efter gudstjenesten gik hele skaren gennem huset, saa ind i hvert rum, taknemmelige og stolte over, at kirken nu havde sit hus, der skulle være som et hjem for dem alle.

Pip Christiansen.

KIRKERUDER OG MALERIER

Vi er kommet gående fra stationen op mod den hvidgrå domkirke på bakken, hvor den løfter sig over byens huse. — Her ser ud som andre steder: lidt tivoli på en plads, et forblæst åbent stykke jord ved kirkens facade — og derovre et rustent rækværk foran de forsømte barslidte hoveddøre. Vi må om og ind ad en sidedør. — Og så sker virkelig igen det, man kan opleve gang på gang i gamle kirkehuse. Da den smalle stofklædte dør i hjørnet af porten er gledet op med et lille sug over fliserne, står man i en helt anden verden. Udenfor var det efterårsvejr med hårdt ligegyldigt lys over huse og træer. Og på rejsen herud fra Paris hørte vi nogle byger hugge ned over toget. Men

herinde i kirkerummet er varmt mørkt som i et stort levende væsen. Kun et sted henne til venstre brænder en mængde tætstillede lys foran et Mariabillede. På afstand ser det ud, som et bål er tændt opad væggen. Men lyset fra kerterne bliver, hvor det er. Mørket strammer kappen om det.

Og her er så stille. — Man kan høre den smule hyggelige puslen, som ellers kvæles af larm: lyden af en hæl, der klirrer mod stenene i gulvet oppe i sideskibet, tøvende stemmer. Nu dør de hen. De, som talte, har stille sat sig for at nyde rummets fred.

Vi går også rundt lidt først. Til at begynde med er her næsten ikke til at se noget. Men det gælder bare om at give sig tid. Så vænner øjnene sig til det. Og piller og buer dukker op omkring en. Men stadig i et mærkeligt mildt halvllys. Det kommer gennem de vidunderlige farvede ruder, der lyser over vore hoveder.

Der er høje, slanke vinduer. Og der er runde, roserne. Og de er alle vegne. Selvfølgelig stråler de i gavlen af skibet og sideskibene og i korsarmene. Men også i sidevæggene sidder de tæt. Hvert af dem består af en mængde billeder, som atter er sat sammen af mange små stykker glas. Sammenføjningerne ses som sorte streger. Mange af billederne ser hervedefra så bittesmå ud, at man ikke kan tyde dem med det blotte øje.

Man kommer til at tænke på den gamle anekdote om håndværkeren, der sad og arbejdede med nogle små detaljer på en figur, som skulle anbringes højt oppe på et kirketag. En fremmed så ham og spurgte forundret, hvem der skulle have glæde af det. For ingen kunne komme til at se hans værk. Hvortil kunstneren sagde: »Jo, Gud kan.« — Historien siger noget væsentligt om hensigten med megen stor gammel kunst, som vi nyder godt af.

Nå, men ruderne her fortæller om bibelens personer og om helgenerne. Farverne kalder Brorsons linier frem: »Se dem nu i deres pragt for tronen stå med kroner på, i himlens præstedragt!«

På afstand virker dog de fleste af vinduerne som flader, som abstrakt kunst. Det er farvernes spil, man betages af. Og det nøjes man gerne med.

Ruderne er de rigtigt gamle. Farverne er rene og fulde. Der er rødt som hyben og pigeoner i græsset, og der er blå som fjordens vand ved efterår.

Vi sidder omvendt på stolen og ser op mod rosen over hovedindgangen. I mange andre kirker ligner den virkelig en stor fyldt blomst. Men her er ikke hele cirklen gennembrudt. Der er store mørke partier. Og i dem lyser glasfelterne, et dyrebart diamantsmykke på sort fløjl. —

De høje vinduer under rosen virker så meget stærkere som flader. Det ulmer og gløder i dem. Fra det nederste hjørne løfter sig lysgyldent. Det trænger ind i det blå højere oppe — og i det røde. Til sidst brænder det ud i ædelt violet.

Andre farver kan gå af med sejren rundtom, f. eks. en ejendommelig gyldentbrun, der minder om høstskoven, eller det helt rene blå.

Som man sidder og kigger op, virker det, som om farverne ændres. Er det solen derude, som spiller på glasset? — Næppe i dag. — Da vi kommer ud ved middagstid, er det i hvert fald stadig septembergråt. Vinduerne sidder i muren som matte farveløse felter. Intet røber de om, hvilken fryd de bereder den, som ser dem indefra.

Men det gælder at tage hver ting til sin tid. Og herude er også nok at glædes over, vrимlen af figurer omkring indgangene og tårne og spir mod himlen.

Over for domkirken er der en restauration, og der sidder vi og spiser. Herfra — stuen ligger lavt — ser kirken ud som et stort fremmedartet naturvæsen eller en vældig sfinks. Forvitrede som klipper er dens træk — og furede. En god legeplads for lys og skygge. Men man kan ikke sidde her i middagspausen og tegne en ordentlig skitse af den. Det er umuligt. Den er uoverskuelig. — Et enklere hus, f. eks. en romansk kirke, ville sikkert virke mere umiddelbart tiltalende. Men måske vore virkelige oplevelser netop er dem, som kommer bag på os. De retter sig ikke altid efter, hvad vi mener at kunne lide. — Kirken derovre på den anden side gaden lader sig i hvert fald ikke slå ud af smag og teorier. Udenfor eller inde; det er umuligt at lukke af for den lovsang, den

jubler over ens hovede, når man bare giver sig tid. Og i lovsangen synger alt i huset med, også ruderne. De kan ikke undværes her. Og her hører de til. Selvfølgelig kunne det være rart nok at få dem på nærmere hold, i et ordentligt museumsrum. Der ville alle enkeltheder kunne studeres. Og *de* ville så tale. Men vinduet selv ville hænge meningsløst og hjemløst.

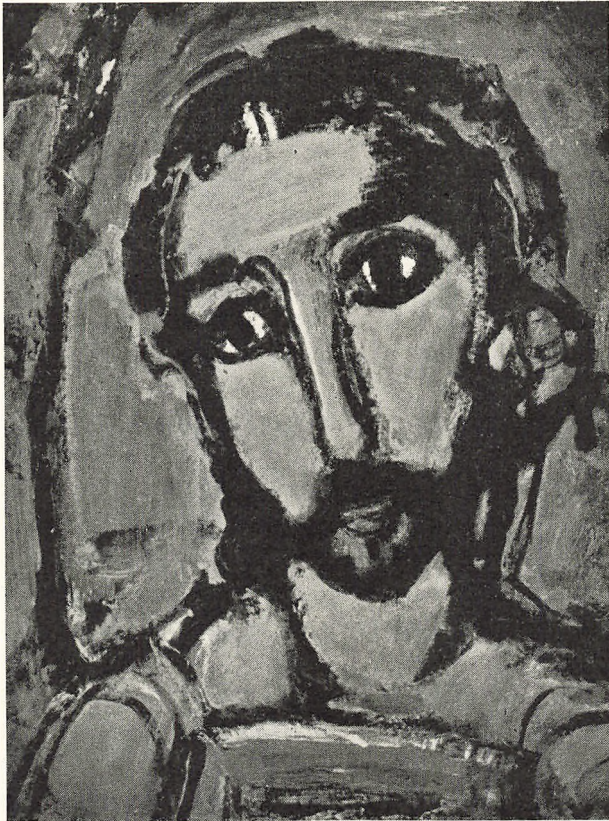
Ikke al kunst er så ydmyg. I går var vi inde på Louvre, Frankrigs vældige kunstmuseum. Der hænger jo majestæterne, »Mona Lisa« og de andre mesterværker. At stå andægtig foran et af dem er som at være i audiens. Og se! Billedet slår sin tryllekreds om tilbederen og åbner allernådigst for sin rigdom. Så river man sig da løs og går fra den ene lille verden til den næste. — Med én kunstner oplever man glæden over de jævne ting, ét billede hvisker om menneskets skønhed, ét jubler over kærligheden, ét taler inderligt om godhed. Ja, vist engageres man, men får også noget til gengæld — og bliver så træt! Det var godt at komme til Chartres i dag, godt at sidde i rudernes milde lys. En fransk kunstner sagde engang, at det var hans mål at male, som fuglene synger. Det lykkedes sandelig for de gamle glasmestre.

Sådan kan også moderne kunstnere arbejde. Det kan man opleve på museet for moderne kunst inde i Paris. I de store nye sale lyser lærrederne fine farver. Væk er alle grumsede skygger og penselens forfinede kælen, der får en til at standse op ved detaljen. Fornemt og klart taler billederne. Her skal man ikke have noget betroet under fire øjne. Man kan gå frank og fri gennem salene som sin egen herre og føle, at her er godt at være.

Pludselig står man i et mindre rum i enden af en fløj. Væggene er dækket af svært stof, der falder tungt og naturligt. På det hænger nogle ikke særligt store malerier. Og over dem står kunstnerens navn og hans årstal: Georges Rouault. 1871—1958. (Navnet udtales *ruo* med tryk på o). Hans værker hører til her i huset, for han var blandt de malere, som i begyndelsen af århundredet skabte den »moderne« kunst, farveglad og stærk i sin udtryksmåde. Vi glemmer tit, at det er så lang tid siden. De fleste af kunstnerne er døde nu; men deres værker kan overraske den dag i dag.

Rouault var en ener. Vi kommer lige inde fra Matisse's dagklare, festlige billeder, og han har mange beslægtede. Lærrederne her på væggen er helt anderledes. De ulmer netop som gamle kirkeruder. Og farverne er indfattet i sorte konturer. Farverne er lagt på i tykke lag, og de dækker ikke alle vegne hinanden. Hist og her glimter en igennem langt indefra. Overfladen er som en svagt ru sten eller som grove, arrede glasstumper, der er føjet sammen. Det kribler i fingrene; man får lyst

til at røre ved billedet. For det har karakter, er en selvstændig ting, et stykke virkelighed, et smykke som glASFELTERNE I kirken. Megen anden kunst har slået sig til tåls med at være genspejling, raffineret efterligning.

Rouault begyndte da også som håndværker. Da han var fjorten år gammel, kom han i lære på et værksted, hvor man istandsatte middelalderlige kirkevinduer. Det skal man dog ikke lægge for meget i. Når han blev vor tids fornyer af kirkekunsten, er det selvfølgelig ikke, fordi han i sin teknik kan minde om de svundne tiders håndværkere, som han beundrede. Og det er heller ikke, fordi han selv som ældre kom til at udføre kirkeruder. Nej. Giver man sig tid over for hans billeder — og det kræver de — øjner man et mere inderligt slægtskab med de gamle, der levede og arbejdede i kirken.

Her hænger et af hans berømte Kristusportrætter. Han har malet mange, og ved første øjekast ligner de hinanden helt. Motivet er da også bestandig det samme: den lidende Menneskesøn. — Første gang man står og ser på et af dem, fristes man et øjeblik til at tro, at han gør grin med det hellige. Så anderledes er hans kunst end den, man er vant til. Der går ingen vej mellem f. eks. Carl Bloch's smukke, glatte skikkelser i Bedestolen på Frederiksborg Slot og så dette portræt, der kan minde om en primitiv maske. Det sorte i øjnene borer og borer. Og det gør også klatterne af rødt og blå i randen af billedet. I den sorte skægkrans sidder munden som et frisk sår. — På så nært hold er det firkantede stykke lærred på en gang smukt og farligt, som gløende sten. — Rembrandts portrætter kommer man til at tænke på. De har også dette foruroligende uforklarlige skær, der kommer langt inde fra.

Men de fleste af Rouault's malerier og raderinger forestiller slet ikke Kristus. Han har arbejdet med mange andre skikkelser. Fælles for dem alle er, at de har det ondt — selv om de måske ikke tænker over det selv. Det er f. eks. de hårde dommere, hvad enten det er de rigtige i dommerkappen, eller det er os andre — eller Pontius Pilatus. Og han har malet skøgerne. Og ham, der skjuler sit ansigt bag en maske. — Her på museet hænger til venstre på væggen et vemodigt portræt af en ung arbejder.

Altså slet ikke udelukkende bibelske motiver. Men alligevel: altings forgængelighed og skrøbelighed. — Domsbasuner — dem har man hørt før. De har måske ikke i lang tid gjort så stærkt et indtryk som nu, efter vor generations oplevelse af ondskaaben. Men det er dog vel stadig kun én side af sandheden? — Selvfølgelig — og det ville være dumt at nægte, at Rouault's portræt af livet er ensidigt. Det kan ikke dække helt.

Men det ønsker han heller ikke, det skal. Smerten kan ikke være det sidste ord. Det siger han også selv indirekte. Han skildrer jo ikke nøden og lidelsen som en ligegyldig eller bare interesseret tilskuer. — Den kraft og intensitet, han lægger i sin kunst, viser noget helt andet. Det er sandelig en *vrangside*, han lægger blot. Men så er der også en retside. — Og den må få sit lys fra det, der også er i hans Kristusbillede. Se nøjere på det! — Det udtrykker ikke kun afmægtig lidelse. Det lyser også af tålmod, medliden, kærlighed. Og fordi det gør det, kan det rykke ind på kirkens væg.

Domkirkeruder i Chartres. — Hvad mon I kunne fortælle, om man tog en kikkert til hjælp? — Måske ville det, som nu ser ud som lutter fryd, også berette andet. — Men I skal blive, hvor I for mange tider

siden blev sat. Det er i sin orden, at man her fra gulvet kun ser jeres skønhed, der er som drosselfløjt i skoven en blank og gylden sommerdag.

Men også I er kun en del af det store kirkehus, som er umuligt at tegne, og som maleren Rouault arbejdede i. — Mens man sidder og nyder jeres farver, dukker hans billeder op i tanken. Og det er, ligesom man føler sig trukket i ærmet af en alvorlig mand. Han beder, om ikke man vil vende sig et øjeblik og se frem mod alteret og korset.

I mørket over det jubler lyset fra de farvede glas.

Emil Petersen.

RACE OG KULTUR

i aktuel belysning

Den eneste vej tværs over Afrika går igennem Congo, og under det belgiske herredømme arbejdede hver dag hundreder af afrikanere med at holde den frodigt voksende urskov tilbage. Men efter at Congo er blevet selvstændigt, er rydningsarbejdet ophørt, og vejen begyndt at gro til. Heri er der ikke noget mærkeligt, hævder mange belgiske kolonister, urskoven vil brede sig over andet og mere end denne vej. »Vi hentede de indfødte ud af urskoven, nu må de vende tilbage til den. De har selv været ude om det!«.

Og det er ikke blot i Congo, vi finder denne problemstilling. I Sydafrika, Algier, USA og talrige andre steder hævder den ene befolkningsgruppe, at den anden gruppes medlemmer ikke har krav på lige ret og værdighed, fordi de tilhører en »laverestående race«. Således fortæller en sydafrikansk barnekammerhistorie, at da Vorherre skabte mennesket, kiggede djævelen gennem nøglehullet, og han fik lyst at gøre ham kunsten efter. Djævelens forsøg mislykkedes imidlertid, — og resultatet blev en neger!

Kampen står dog ikke blot mellem hvid og sort. I USA ser en del lyse negre ned på deres mørkere racefæller, og det indiske kastevesen har været noget af det mest raffinerede til at adskille mennesker og sætte dem i bås.

Cecil Rhodes, den kendte finansmand og politiker i Sydafrika, stillede i forrige århundrede problemet om verdensdelens oprindelige beboere op på en særdeles klar måde: *Enten må vi modtage dem på lige fod som borgere i samfundet, — eller også må vi kalde dem en laverestående race.* Der er ikke noget mærkeligt i, at de hvide ledere i Sydafrika i dag vedligeholder myten om deres egen bedre udrustning, intellektuelt og moralsk. Det har alle europæere gjort tidligere, idet de manglede et moralsk rygstød for deres egen udbytning af kolonierne. Dette gav nemlig dårlig samvittighed, hvorfor de skabte teorien om, at de indfødte var mindreværdige skabninger, som man kunne behandle efter godtbefindende.

Det historiske perspektiv

Vi er blevet vante til at se historien ud fra en snæver europæisk synsvinkel. Onde tunger vil påstå, at da Colombus i 1492 ankrede op ud for Frelserøen, råbte de indfødte ud til ham: Hvem er du? Colombus navngav sig, og de indfødte råbte, vilde af begejstring: Hurra, vi er opdagede!

Denne egocentriske følelse understøttes af vor tekniske overlegenhed. Men *ingen kan føre bevis for, at den race, der er højerestående i teknisk henseende, også er det på andre områder.* Tekniske opfindelser er ikke mere »højerestående« end filosofisk indsigt, end virkelig gæstfrihed og et rigt og stabilt familieliv.

Den vesterlænding, der påstår, at produktion og teknik bestemmer, hvad der er det bedste samfund, kan meget snart blive slået på egen boldgade. Hrustjof hævder jo, at i løbet af et kort åremål vil Sovjet have overfløjet selv USA's produktion, og dette tager han som bevis for, at kommunismen giver den bedste samfundsform. — Selv om Hrustjof

skulle få ret m.h.t. produktionen, vil vi sikkert stadigvæk foretrække vor egen samfundsform frem for den kommunistiske.

Vesteuropas førerstilling er også — historisk set — af ret ny dato. For to tusinde år siden sagde den gamle romer Cicero advarende til sine venner: Anskaf jer endelig ikke britiske slaver, for de er så dumme og så fuldstændig ude af stand til at lære noget, at de ikke egner sig til at optages i en atheniensisk husstand. Tusind år senere udtalte en spansk filosof om vore nordiske forfædre, at de var tungnemme og rå. Deres intelligens var ubetydelig, og de var domineret af uforstand og dovenskab. Vi ved også godt, hvor silke, papir, kompas, krudt, porcelæn m. m. er kommet fra. Da Marco Polo, en af middelalderens store opdagelsesrejsende, omkring 1300 berettede om sine oplevelser og indtryk fra Kina, »riget i midten«, anså hans landsmænd ham for at være alle tiders løgnhals.

Imidlertid har den vesterlandske teknik jo domineret i de sidste århundreder, ingen vil benægte denne kendsgerning. Men afgørende i denne sammenhæng er, at teknisk overlegenhed ikke er det samme som medfødt racemæssig overlegenhed.

Race og kultur

Det kan kort og godt fastslås, at *race og kultur ikke har noget med hinanden at gøre*. Race er noget naturhistorisk, noget der arves, og som ikke ændres livet igennem, mens kultur derimod er noget, der læres.

Blandt videnskabsmænd er der ikke alt for stor enighed om racebegrebet; men uden at være alt for unøjagtige kan vi operere med de tre hovedracer: den mongolide, den negride og den europide race. Derimod er det vanskeligt at gå i alt for mange detaljer, for så vil det uklare i inddelingen straks træde tydeligere frem. Ordet race er tillige blevet brugt så misvisende (f. eks. i forbindelse med sprog og samfundsklasse), at mange forskere i dag ønsker det erstattet med udtrykket »etnisk gruppe«.

Et typisk eksempel på sammenblanding af race og kultur har vi m.h.t. jøderne. Normalt antager man, at jøderne udgør en særlig race. Men jøderne danner ikke nogen bestemt race. De andre folk ved det østlige Middelhav har de samme karakteristiske ansigtstræk, som vi her kalder »jødiske«, og der er mange jøder, både her og andre steder i verden, der slet ikke har disse træk. Men i Europa lægger vi kun mærke til de jøder, der ser ud, som de skal — efter vore begreber. I Israel ser man tydeligt, at mange jøder ikke ser »jødiske« ud. Det særlige, jødiske særpræg bunder i noget socialt og ikke mindst i noget religiøst. Det er

fuldt berettiget at tale om det jødiske folk eller om den jødiske religion, derimod ikke om den jødiske race, for den eksisterer ikke.

Når en mand fra USA besøger Europa, vil han ofte blive udpeget som amerikaner. Men dette er ikke ensbetydende med, at der findes en særlig amerikansk race. Særpræget, det, vi straks lægger mærke til, kommer af helt andre ting som væremåde, klædedragt og andet, der er skabt af omgivelserne.

Kulturen har ikke nogen sammenhæng med racen. Negrene i USA er mere præget af det hvide Amerika, hvor de lever nu, end af deres forfædres afrikanske urskove. Indenfor samme race er der vidt forskellige udviklingstrin: én mongol er universitetsprofessor i Bangkok, en anden er hovedjæger på Borneo. Indianerstammerne står alle hverandre meget nær; men alligevel var der enorme forskelle mellem de gamle stammer. Én stamme var præget af hårdhed og af den enkeltes kamp for at sikre sin stilling, i en anden herskede der mildhed og fællesskabsfølelse.

Intelligensmuligheder

Da den franske psykolog Alfred Binet omkring århundredskiftet udarbejdede de første intelligensprøver, var han fuldt ud på det rene med, at prøverne kun kunne give et holdbart sammenligningsgrundlag, hvis de, der blev prøvet, var vokset op under nogenlunde ensartede forhold; thi den rene, medfødte intelligens er en abstraktion. Dette er desværre ofte blevet overset. Virkningerne af gode eller dårlige opvækstvilkår vil altid indvirke stærkt på det resultat, en person opnår, og drejer det sig om sammenligninger mellem folk fra forskellige verdensdele, træder svagheden ved prøverne endnu stærkere frem.

I USA er der foretaget utallige psykologiske prøver både med hvide og negre, og nogle af forsøgsrækkerne viser, at negrene har en lavere intelligens end de hvide. Det er der dog ikke noget mærkeligt i, tværtimod, for de hvide har haft langt bedre undervisning og levestandard i det hele taget. Andre forsøg viser klart, at har børnenes baggrund været ensartet, har intelligensens størrelse også været det. Således er et af de bedst begavede børn, der nogensinde er blevet målt, en 9-årig negerpige. Den normale intelligenskvotient er jo 100, hun havde kvotienten 200, svarende til en 18-årigs udvikling. Heldigvis kunne det dokumenteres, at hun var af ren negerafstamning. De hvide har nemlig i mange tilfælde hævdet, at høj intelligens hos negre skyldtes »hvidt« blod i familien.

I USA er det heller ikke negrene, der har det laveste gennemsnit, det

er indianerne, der ligger på ca. 80. Pludselig var der imidlertid en gruppe indianere, der lå på lidt over 100, det var Osage-indianerne i Oklahoma. Hvad var grunden? — Jo, et oliefund inden for deres reservat havde bevirket, at deres levestandard var steget betydeligt. De havde fået bedre boliger, rejste uden for reservatet, fik TV etc. Eksemplet anviser en simpel løsning, hvis en gruppe mennesker ikke kan klare sig intelligensmæssigt: der skal blot findes olie i deres område!

UNESCO har taget initiativet til store undersøgelser af de udviklingsmæssige forhold mellem racerne. Resultaterne går ud på, at det er *svært at finde sikre beviser for absolut ligestilling* mellem racerne; men på den anden side er der heller *ikke fundet bevis for ulighed*. Prøver under de samme vilkår giver ikke nævneværdige forskelle mellem racerne, og i alle tilfælde er udsvingene langt større inden for samme race, end de er fra race til race.

Skulle det nu engang vise sig, at en af racerne havde et højere intelligensgennemsnit end de andre (intet tyder herpå), så er det for det første ingen grund til overlegenhed, og for det andet kan det heller ikke være rimeligt at vurdere enkelt-mennesker ud fra et statistisk gennemsnit. Det er tragikomisk at læse hos den lynende intelligente Richard Wright, forfatter til bl. a. »Søn af de sorte«, hvordan han i sin ungdom måtte spille dum og muntert-fjoget, — fordi de hvide forventede en sådan opførsel af en neger.

Ud fra UNESCO's undersøgelser kan det fastslås: den viden, vi har i dag, giver *intet bevis for, at de menneskelige grupper er forskellige i deres medfødte anlæg, hverken med hensyn til intelligens eller åndelig konstitution iøvrigt*. Dette kommer også til at ramme indianeren, der forklarede, at den væsentligste forskel mellem indianeren og de hvide bestod i, at indianerne havde en bedre forstand!

Den positive konklusion af undersøgelserne er, at det karakteristiske for mennesket er *modtageligheden*, evnen til at lære.

Er afrikaneren et særligt problem?

Den afrikanske neger har hos en mængde mennesker givet anledning til den største tvivl angående racernes lige muligheder. Og det må indrømmes, at der findes *fattige kulturer*. Det har f. eks. været anført, at før europæerne kom, fandtes hjulet ikke i Øst- eller Centralafrika. Hvorfor er der ikke opstået et »Kina« langs Congo-flodens bredder eller et »Grækenland« ved Kap det gode Håb? Historikerne svarer hertil, at der *næppe findes noget eksempel på store civilisationer, der er opstået uden forbindelse med og påvirkning fra andre folk*. Al kultur er et sammenskudsgilde.

De fattigste kulturer vil man normalt finde ved bokredsens rand; der tales ligefrem om »randfolkene«, f. eks. i Ildlandet, Tasmanien og Kalahariørkenen. Om Afrika gælder det — bortset fra de gamle kulturlande ved Middelhavet — at ørkener, urskove og vanskeligt tilgængelige kyster har været uoverstigelige hindringer for en levende og varig forbindelse med de store kulturstrømninger. Og isoleringen har selvfølgelig ikke alene bevirket, at afrikanerne ikke fik kontakt med kulturcentre i Europa og Asien, men også at vi kender for lidt til de tidligere afrikanske civilisationer, der har ført en ganske isoleret tilværelse. Nogle af de nye stater, f. eks. Ghana og Mali, er opkaldt efter blomstrende middelalderriger. Denne store fortid er i dag med til at stive afrikanerne af.

Slavehandelens nedbrydende indflydelse på hele Afrika er velkendt, så der er forklaringer nok på, at udviklingen ikke er nået videre. Hertil kommer, at den almindelige europæiske opfattelse, at afrikaneren er en primitiv og hjælpeløs skabning, efterhånden er trængt dybt ind i hans eget sind og har hæmmet hans udvikling. — I dag mangler afrikaneren især to ting, sund selvtillid og en uddannelse, der gør ham skikket til en mere moderne og selvstændig livsform.

På denne baggrund er der ingen tvivl om, at den nationale selvstændighed i længden vil være af afgørende og positiv betydning. På den pan-afrikanske konference i Ghana i 1958 udtalte Nkrumah med henblik på de mange områder, der i de næste år ville blive selvstændige stater: *Fra nu af kan ingen se ned på os afrikanere.* Ved samme lejlighed samlede Nkrumah også Afrikas nyere historie i følgende to sætninger: I sidste århundrede opdagede europæerne Afrika. I dette århundrede skal afrikanerne opdage Afrika.

De uudnyttede muligheder

Selvstændigheden i Congo har ført til kaos. Men intet vil være mere forhastet end derfra at slutte, at congoleserne ikke kan evne at styre sig selv. I den øjeblikkelige situation kan de ikke, men ser man på baggrunden, er det indlysende, at de heller ikke har haft rimelige muligheder for at klare den bratte overgang fra koloni til selvstyrende, uafhængig stat. Congoleserne har ikke fået tilstrækkelig uddannelse, på alle områder mangler de specialister, de har overhovedet ingen politisk erfaring etc. Belgierne har udrettet flere gode ting i Congo; men det overskygges i dag næsten fuldstændig af deres store forsømmelser, først og fremmest at de ikke har sørget for at gøre den nye nation skikket til at stå på egne ben.

Der vil være brug for FN i Congo i mange, mange år endnu. Men

opgaven er ikke umulig. Belgierne hævdede f. eks., at det ville tage årtier at lære congoleserne at lodse skibe på Congofloden. Den amerikanske general, der nu står for dette arbejde, regner med, at om et år vil congoleserne kunne klare det på egen hånd. Congo har i de seneste år haft et universitet med både hvide og sorte studenter. Rektoren har udtalt, at congoleserne på ingen måde står tilbage for deres hvide studiekammerater, man kan snarere tale om en lille forskel i de sortes favør. De arbejder med langt større energi end de forvænte hvide, bl. a. fordi de har en følelse af deres historiske mission. — Tilsvarende beretter en dansk professor, der har undervist studenter i Liberia i matematik, at *de afrikanske studenter havde ringere forkundskaber end danske studenter; men de var på ingen måde mindre intelligente.*

De samme erfaringer har man gjort i Israel, hvortil der — foruden de mange veluddannede jøder — er kommet en del ret tilbagestående, ikke mindst fra den arabiske verden. Om disse menneskers tilpasning til et moderne samfund siger man i Israel, at problemet ikke så meget er at lære dem de nødvendige kundskaber, det går forholdsvis let, det er vanskeligere med den karaktermæssige og moralske indstilling. Det vil sikkert vare en generation eller to, før denne tilpasning er fuldført og disse befolkningsgrupper helt i overensstemmelse med den demokratiske stat og dens omgangsformer.

Det forholder sig på lignende vis i u-landene. Der er *en stor intelligensreserve*, som det er forholdsvis let at få frem, derimod vil det tage længere tid at skabe et samfund, hvor der ikke er stammekrige, bestikkelighed og andre former for uorden. Men tænker vi på Europas historie med religionskrige og revolutioner, kan vi ikke undre os over, at andre folk må igennem lignende processer.

Anderledes — ikke ringere

Her i landet synes de fleste, det er spændende at se udlændinge, og mange er meget hjælpsomme overfor dem. Men det forhindrer ikke, at der også er megen dum flir og megen provinsialisme over for de fremmede og deres »sære« skikke. Det samme gælder de danske, der tager på ferie i udlandet, og hvis væsentligste resultat af at have drønet Europa igennem er et grundigt kendskab til vine og »skandinaviske« madsteder — horisonten er ikke blevet udvidet — i værste fald er folk endog blevet bekræftet i deres fordomme.

Svaret til provinsialismen kan ikke gives tydeligere, end en fransk filosof gjorde i begyndelsen af 1500-tallet, da man beskyldte brasiliaerne for at være så og så forfærdelige. Der er intet vildt eller barbarisk ved dette folk, sagde han, men enhver af os mener, at hvad der er

forskelligt fra vore skikke er barbarisk. — Det er en god læresætning, også i nutiden, at *fordi noget er anderledes, behøver det ikke at være ringere*.

Da raceadskillelse i de offentlige skoler i USA blev forbudt ved en højesteretskendelse i 1954, var der blandt de mange argumenter mod adskillelsen to meget vigtige. 1: Den påtvungne adskillelse betød mindreværdsfølelse for negerbørnene, og det betød igen en alvorlig hæmning for hele deres udvikling. 2: Men adskillelsen var også skadelig for de hvide børn. Den gav dem en urealistisk følelse af merværd, og dette var ligeså farligt som negerbørnenes mindreværdsfølelse. — Disse argumenter har gyldighed også uden for USA.

Ingen af os vil bytte vor nuværende tekniske civilisation bort. Men der kan være mange småtræk fra andre kulturer, der underbygger vor følelse af, at vor kultur ikke blot har gode sider. Vi kan tænke på eskimoen, der hørte om krige i Europa og derefter skrev, at han ikke kunne forstå, hvordan det var muligt, at folk af samme tro og lære kunne jage hverandre som sæler. Han foreslog ligefrem at sende en medicinmand til Europa som missionær.

Intelligensprøverne er stødt på mange forskelligartede problemer blandt »primitive« folk. Nogle har ikke villet svare, før de var sikre på, at alle de andre i gruppen også kunne løse opgaven, eller de har ønsket at løse prøverne i fællesskab. Andre har overhovedet ikke været interesseret i at skynde sig; men tiden betyder jo også noget for pointbedømmelsen. Da nogle skulle trække en linie for at vise den letteste måde at finde en bold på i en mark, så var de ikke interesseret i den mest effektive måde, men derimod i at linien dannede et smukt mønster. Sådan vil den kulturelle baggrund ofte slå igennem og vise karakteristiske forskelle.

Lerskålen

I år er hjælpen til u-landene kommet i forgrunden igen, og alt tyder på, at den vil komme det i stadig højere grad i de kommende år. Det er en kæmpeopgave ikke blot i kraft af de økonomiske problemer; men også på det personlige og psykologiske område er vanskelighederne store. På en pan-afrikansk ungdomskonference for nylig angreb en af talerne skarpt den tekniske bistand fra den vestlige verden; den var ikke andet end forklædt imperialisme, altså en ulv i fåreklæder, mente han. I denne sammenhæng er forståelsen af udtrykket »*lige værdighed*« et centralt punkt; ingen er glad for den hjælp, der gives med et overlegent skulderklap. Blandt alle tænkende mennesker bør det få afgørende indflydelse på deres opfattelse, at videnskaben nu viser, at der intet er i den gamle myte, at én race skulle være de andre overlegen.

Race og kultur har intet med hinanden at gøre. Men skal den tekniske bistand og det mellemfolkelige samarbejde i det hele taget lykkes, da må denne viden ikke blot være noget teoretisk, den må gennemtrænge al undervisning og al forbindelse mennesker og folkeslag imellem.

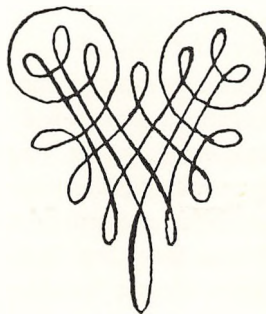
De tidligere så populære generaliseringer: de og de folk er grusomme, tyvagtige, dovne etc. virker i dag komiske, selv om de ikke er helt udryddet endnu. Nu er vi endelig kommet så langt, at vi kan lytte til den gamle indianers beretning: *»I begyndelsen gav Gud hvert folk en skål af ler, og af denne skål drak de deres liv. Alle sænkede de deres skåle i vandet og drak, men deres skåle var forskellige. Vor skål er knust nu. Den er borte«.* — Vi europæere har i vor uforstand knust alt for mange skåle. Nu er tiden kommet, da vi må søge at hjælpe med at hele dem.

Det har undertiden givet anledning til moro, at hottentotter, eskimoer og andre folk har brugt et navn om sig selv, der betød »rigtige mennesker« — med en biklang af foragt over for andre. Har den hvide mand været den rette til at trække på smilebåndet heraf?

S. E. Bjerre.

Litteratur: Desværre er UNESCO's værdifulde skriftserie om racespørgsmål ikke oversat til dansk. Men alligevel vil jeg gerne anbefale to vigtige bøger i serien, Otto Klineberg: *»Race and Psychology«* og Cyril Bibby: *»Race, Prejudice and Education«*. G. Dahlberg har på svensk redigeret en udmærket bog: *»Raser och folk«*.

På dansk kan først og fremmest anbefales Birket-Smith (rød.): *»Arv, race og kultur«*. I tidsskriftet *Mentalhygiejne* 1957 er gengivet et foredrag af Klineberg: *»Opdragelse til samarbejde«*. Et fint supplement til emnet findes i Margaret Mead: *»Kulturmønstre og tekniske fremskridt«*.

Fra Finland.

FRA FINLAND

I en tid, hvor turiststrømmen så afgjort går mod syd, vil nogen måske spørge, hvilken interesse det kan have at rejse til Finland, Nordens grænseland mod øst. Det skal også straks indrømmes, at af de forskellige goder, som sydens lande frister os med — sol og varme, vin og champagne — er det blot solen, Finland kan lokke med. Man vil også søge forgæves efter gamle kulturminde og større kunstschatte, da landet og folket i så henseende er ungt. Dertil kommer de høje priser på alt, selv på de mest nødvendige artikler, noget, der i forbindelse med de ikke særlig gode veje, spiller en stor rolle, også for en turist. Men hvis man kan afskrive de ovennævnte goder og ikke er indstillet på en ferierejse med luksus og komfort, skal man ikke nære betænkeligheder ved at begive sig til De tusind Søers Land, befolkningens velvilje og hjælpsomhed overfor fremmede bøder på, hvad en forvænt dansker måske kan savne.

Naturen er ikke storslået eller imponerende, jeg vil hellere kalde den indtagende. Med sine tusinder af søer og de milevide skove er den et rent eventyr at færdes i. Hovednæringsvejen er landbrug, men jorden giver kun et dårligt udbytte til de 40 pct. af befolkningen, der skal leve

af den. Skoven derimod giver god afkastning, og sammen med vandet, hvis kraft udnyttes i rigt mål, danner den grundlaget for en stærkt blomstrende industri, der giver Finland mulighed for en betydelig export.

Det var krigene 1939—44 og den efterfølgende fredstraktat med det russiske krav om en enorm krigsskadeserstatning, der simpelthen tvang finnerne til at gøre det umulige. I løbet af otte år formelig stampede man en industri op af jorden, og uden Marshallhjælp betalte man de 300 mill. gulddollars til Rusland i form af maskiner, kabler og fartøjer. Samtidig måtte man skaffe udvej for bolig og arbejde til 450.000 flygtninge fra de afståede landområder. Det drejede sig om Salla-området i nord og Karelen med Viborg i syd. Porkkala, en lille halvø vest for Helsingfors, skulle overlades Rusland i en længere årrække. Her overraskede russerne ved at trække sig tilbage allerede i 1955. Det kan tydes som et tegn på velvilje mod finnerne, men den væsentligste årsag var sikkert, at man, som forholdene udviklede sig, opgav at bygge det planlagte fæstningsanlæg og derfor fandt det meningsløst at beholde området.

I de senere år har man fra finsk side gentagne gange forsøgt at opnå tilladelse til at anvende Saimakanalen, der før krigen var en vigtig transportvej for træ og tømmer fra Saima-søerne til Viborg ved Finska Viken, men bestræbelserne har hidtil været forgæves. Her i Syd Karelen finder vi også det store kraftværk ved Imatra, finnernes stolthed. Sammen med kraften fra Kemijoki i nord forsyner det hele landet med elektricitet. Med fin beskedenhed fortalte man mig om den industrielle udvikling, der blev startet i en tvangssituation, men alligevel viste sig at være konkurrencedygtig på verdensmarkedet. Denne præstation bygger på den enkelte finnes indsats og er således et levende udtryk for finsk folkekarakter. Harmonien mellem stærk realitetssans og frodig fantasi har på en sjælden måde fået udtryk i den store Wärtsilä-koncern, hvis produktion omfatter næsten alt lige fra isbrydere til det verdenskendte kunstglas fra »Arabia«.

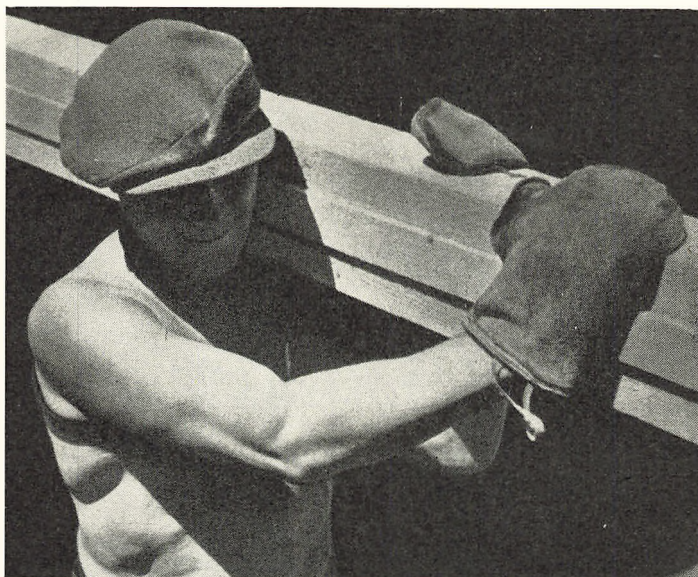
Det er blevet sagt om det finske folk, at det på en særlig måde er præget af sit lands natur, og man mærker da også hos den enkelte en intim fortrolighed med det smukke, men fattige land. De hårde vilkår, der synes at være folkets skæbne, har nok hærdet det, men ikke skabt bitterhed. Gæstfrit og venligt åbner man sit hjem for en fremmed, og hjælpsomheden er lige stor, enten det drejer sig om at skifte hjul for en havareret bilist på en øde skovvej, eller det tilmed er et spørgsmål om nattelogi. I begge tilfælde kan man oven i købet regne med en kop dejlig, varm kaffe og en solid madpakke til senere brug.

En typisk finsk foreteelse er saunaen (badstuen). Som regel ligger den så nær søen, at man kan veksle mellem det hede dampbad og søens ferske, bløde vand. Jeg følte det altid som en særlig venlig gestus, når jeg straks som velkomst blev indbudt til sauna, og jeg forstår efterhånden de finner, der betragter badstuen som hjemmets vigtigste opholdsrum. Man fortalte også, at det fra gammel tid var skik, når man byggede nyt, allerførst at gøre badstuen klar til brug. Som eksempel på dens betydning hævdede man, at en badstueferie havde vist sig at være et effektivt middel til løsning af regeringskonflikter. Det var sikkert med velberåd hu, at præsident Kekkonen for kort tid siden inviterede Ruslands ministerpræsident i sauna for der at drøfte Finlands evt. optagelse i EFTA («de syv»). Resultatet har vi på indeværende tidspunkt ikke hørt nærmere om, men alene den kendsgerning, at et ønske i den retning skal sanktioneres af et russisk overhoved, siger os noget om, hvilke vilkår finsk politik arbejder under.

Finland har aldrig været et okkuperet område, og det har aldrig været jerntæppeland. På russisk initiativ sluttedes i 1948 en venskabs- og bistandspagt mellem de to lande, noget, der betragtes som højdepunktet af, hvad den såkaldte Paasikivi-linie nåede. Denne politik skulle først og fremmest overbevise Rusland om finernes ærlige vilje til et fredeligt naboskab, men vel at mærke uden at man i øvrigt gav afkald på folkets frihed og selvstændighed. Erfaringerne har dog lært finske politikere at være varsomme, specielt i spørgsmål, der kan være af interesse for den store nabo. Derfor synes finsk politik, hvadenten det drejer sig om indre eller ydre problemer, ofte uforståelig. Men en udlænding bør nok på dette punkt agte sig for at kritisere eller fordømme. Paasikivi-linien i finsk politik er i realiteten ikke et valg, men en tvingende nødvendighed for Finlands eksistens som en fri nation. Partierne strides indbyrdes, ofte med stor forbitrelse, men når naboen i øst rører på sig, må alle hensyn til ideologier og sympatier vige. Kendsgerninger har vist, at man ikke kan regne med russerne, og det er ikke grå teori, når finnerne i forbindelse med planerne om det nordiske fællesmarked sidste år sagde: »Alle I andre i Norden må forstå vore specielle vanskeligheder — og så må I endelig ikke glemme russerne«. Handelen med Rusland er vigtig, men den er ingen livsbetingelse for finnerne. Derimod rummer handelsaftalerne altid en vis betryggelse, idet de betragtes som en bekræftelse på det gode naboskab.

Med en vis berettigelse må man imidlertid undre sig over, at en nation, for hvem det er lykkedes at løse de tungeste opgaver, gang på gang har besværligheder, når det drejer sig om mindre væsentlige spørgsmål som f. eks. smørprisen. Inflationen har været voldsom og gjort de øko-

Genopbygning.

nomiske forhold ustabile. Grunden er delvis, at høj levestandard umiddelbart efter krigen stod øverst på det økonomiske program.

Tvangsudstyknig af jorden har gentagne gange fundet sted, således kan nævnes »Jordanskafningsloven af 1945«, der berettigede ikke blot de mange karelere, men også krigsinvalidere og krigsofres efterladte til at få andel i jorden, og 40 pct. af det nødvendige areal tog man fra private jordejere. Resultatet af dette er blevet, at en mængde ejendomme i dag er så små, at de dårligt kan ernære en familie. Selv om disse landarbejdere kan tage sæsonarbejde i skoven om vinteren, er fattigdommen dog ofte et velkendt fænomen, især i Kainus og Karelenes ødemarker og skove. Kommunismen har her gode vækstbetingelser, idet dens agenter benytter sig af den herskende utilfredshed og uvidenhed. Man understreger da også, at det i højere grad er de økonomiske problemer end en særlig ideologi, der er baggrund for Kuusinens store kommunistiske parti, folkedemokraterne, og at oplysning i forbindelse med en forbedring af de sociale forhold for den omtalte befolkningsgruppe vil betyde en svækkelse af kommunistpartiet. I højskolekredse betonede man da også dette som en særdeles vigtig opgave for det moderne Finland, men man erkendte åbent, at med den nuværende arbejdsløshed, der om vinteren overstiger 100.000 af landets knap 4,5 mill. indbyggere, kan man dårligt tænke sig nogen snarlig ændring.

Splittelse og uenighed indenfor de to største partier (socialdemokra-

tiet og husmændenes agrarparti) har også på en uheldig måde svækket den politiske handlekraft udadtil såvel som indadtil.

En finsk historiker har gjort opmærksom på den ujævnhed, der præger det finske folks præstationer. Han betegner de ovennævnte top-punkter (krigen og skadeserstatningen) som en kamp for livet, der lå udenfor det normales grænse, men understreger, at det ikke var den politiske ledelse, men derimod den enkeltes præstation i hverdagens ofte håbløse strid, der var afgørende. »Politikerne«, siger han, »er i vor tid altfor ofte bundne af deres partier, hvilket hindrer dem i den objektivitet og klarsynethed, som kunne sætte dem i stand til at afpasse partipolitikken efter samfundets fælles interesser på længere sigt«.

Under min rejse i Finland forsøgte jeg så vidt muligt at undgå turistens sædvanlige skæbne: at rejse fra sted til sted uden at komme i kontakt med befolkningen i almindelighed. Som regel boede jeg i private hjem, hvilket gav mig anledning til på bredere basis at lære den jævne mands vilkår at kende. De sproglige vanskeligheder begrænsede dog samtalerne noget, men med god vilje og lidt svensk når man ganske langt. En karelsk folkeskolelærer, der var krigsinvalid fra 1917—18, fortalte mig, hvordan han og hans familie under sidste krig to gange var flyttet fra området nord for Ladoga. De flygtede for russerne, men alligevel var det lykkedes ham at føre badstueovnen med til familiens nuværende hjem i Savolax. Glæden og stoltheden over dette gjaldt ikke blot de dyrebare sten fra Sortavalle, men lige så meget mindet om hans smukke hjemegn, der nu var på fremmede hænder. Endnu et dystert glimt fra krigen fik jeg, da en højskolelærer stilfærdigt fortalte mig om den bitre oplevelse, da han med russiske bøssepiber i ryggen sammen med sine finske kammerater blev tvunget til at drive tyskerne nordud af landet til Norge. Krig har gang på gang ødelagt landet og tyndet ud i befolkningen. I alle generationer har den sat sig spor. Det er med en vis ret, finnerne erklærer, at nok har de fået deres kultur vestfra, men de har også både lidt og stridt for den.

Sprogproblemet, der deler befolkningen i Finland i to grupper, kan ikke ignoreres, hvis man vil forsøge at give et objektivt billede af forholdene. Den historiske baggrund finder vi i tiden efter Kristi fødsel, da landet samtidig blev befolket dels af svenske indvandrere dels af finsk-ugriske stammer, der bosatte sig og dyrkede jorden i det samme land, men ellers gennem århundreder levede uafhængige af hinanden. Under skiftende forhold har de delt samme skæbne, og de er smeltet sammen til et folk, men de har hver for sig bevaret deres sprog og nationalitet. Tidligere var et af hovedproblemerne i finsk samfundsliv striden mellem de to sproggrupper. Vækkelsen af finsk nationalfølelse

i forrige århundrede skabte selvsagt stridigheder med den svensktalende befolkning, der hidtil i kraft af sprog og kultur havde dannet en embedsmands- og overklasse, mens finnerne udgjorde en almue. Løsrivelsen fra Sverige i 1809 og den efterfølgende periode som russisk storfyrstendømme, der sluttede med friheden i 1918, er den historiske ramme om det unge Finlands opvågnen til bevidst nationalfølelse. Diskussionen om sprog og nationalitet fortsatte, og 1930'erne var i så henseende stormfulde. Forskydningen i magtbalancen, som havde gjort finskheden til langt den stærkeste og svenskheden til den svageste part, oversås af den ivrige finske nationalisme, der i alt svensk var tilbøjelig til blot at se resterne af et fremmedvælde. Lykkeligvis er dette nu et overstået stadium. De to sidste krige medførte afspænding i hele sagen, idet det viste sig, at viljen til forsvar ikke var bestemt af sprog og nationalitet. Indsatsen og ofrene var lige store, uanset om man var svensk eller finsk. Sprogstriden er således afblæst, selv om der stadig er og vil være problemer at tage hensyn til.

Ifølge Finlands forfatning af 1919 er finsk og svensk republikkens nationale sprog. Det vil blandt andet sige, at begge sprog har lige ret for domstolene, og at enhver kan forlange sit eget sprog anvendt. Alle kulturelle og økonomiske behov skal respekteres af staten, det vil f. eks. sige, at staten skal bidrage såvel til finsk- som til svensksprogede institutioner, selv om de ligger side om side, og man for så vidt kunne nøjes med den ene, hvis der ingen sprogspløtning havde været. Endvidere bestemmes det, at en kommune er énsproget, når minoriteten ikke overstiger 10 pct. I øjeblikket frygter mange, at der skal opstå en sprogfkonflikt på denne baggrund i finlandssvenskhedens gamle hovedby, Åbo. Men er minoriteten blot over 10 pct., betragtes en kommune som tosproget. I praksis tilrettelægges man det sproglige samarbejde for en 10-årig periode, og det er ikke uden en vis spænding, man imødeser revisionen af de nugældende retningslinier, der skal finde sted i 1962. Endelig bestemmer loven, at de værnepligtige kan forlange at blive anbragt ved nationale afdelinger, hvor uddannelsen finder sted på deres eget sprog. Det vil i praksis sige, at alle svensksprogede samles i Dragsvik ved den såkaldte Nylands brigade.

Geografisk er finlandssvenskerne placerede i kystområderne i Österbotten, Åboland og Nyland. Åland er næsten 100 pct. svensksproget og indtager en særstilling i finsk politik, dels gennem et udstrakt selvstyre i form af eget landsting og dels gennem sikring af en rigsdagsmand til at varetage øernes interesser i de få sager, som de ikke selv må afgøre. Den naturlige konsekvens af sprogenes ligeret giver sig blandt andet udslag i et tosproget embedsapparat. Ret afgørende er det

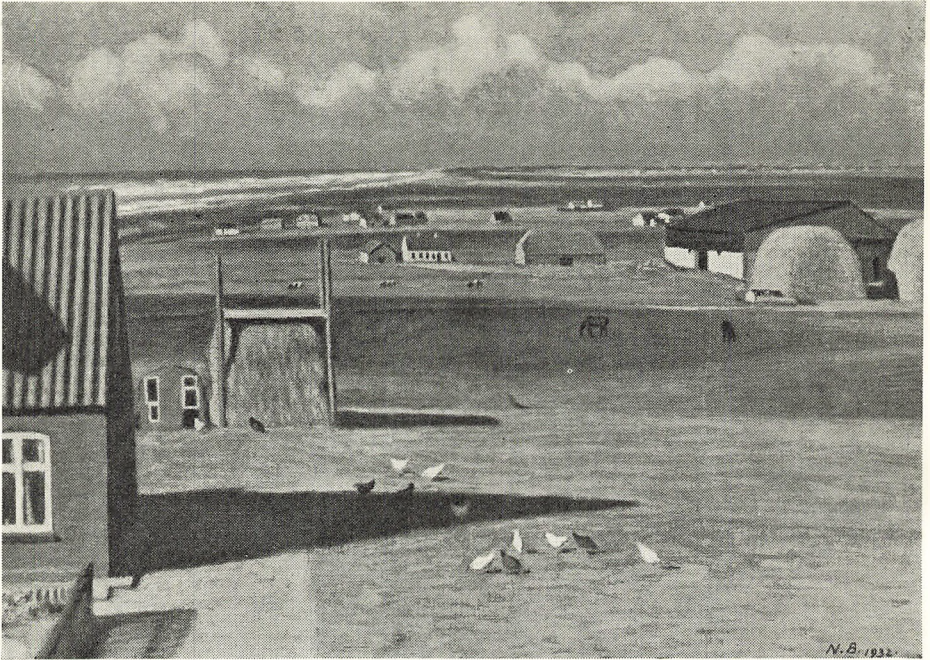
dog, at den finske folkeskole ikke har svensk som obligatorisk fag, mens den svenske folkeskole underviser i finsk overalt. Det er således kun de højere embedsmænd med akademisk uddannelse, der behersker både finsk og svensk, i de lavere grader finder man kun énsprogede, og det vil mest sige finsktalende.

Den svenske befolknings særlige interesser af kulturel, social og økonomisk art varetages af Svenska Finlands Folkting, et folkevalgt 60-mandsråd, der ikke har nogen officiel statsanerkendt stilling, men som bygger på frivillig støtte fra alle svensksprogede. Svensk og finsk kultur lever og trives side om side. Uafhængige af hinanden danner de dog en helhed, og gensidig respekt synes i dag at præge det indbyrdes forhold. Hvad denne nationale borgfred indebærer af fremtidsperspektiver optager ikke de finsksprogede særlig stærkt, men i svensksprogede kredse har den givet anledning til en vis ængstelse, idet man her øjner faren for en såkaldt fredelig opsugning. Antallet af svensksprogede udgør i dag ca. 350.000 eller knap 9 pct. af hele befolkningen. Talmæssigt er der fremgang, men procentvis er der tale om en mindre tilbagegang, der hænger sammen med at befolkningstilvæksten næsten udelukkende kommer fra finsk-finnerne. Finlands-svenskernes livsvilje har dog vist sig at være kraftig, og i et nordisk-sindet Finland vil en nok så lille svensksproget gruppe altid være af stor betydning.

Som tidligere nævnt er nationaliteterne finsk og svensk. De svensk-sprogede hedder finlandssvenskere og de finsksprogede finner. De sidstnævnte ønsker at alle statsborgere i Finland skal kalde sig finner, mens de svensksprogede holder fast ved benævnelsen finlændere som fællesnavn. Det kan i det hele taget være ret vanskeligt for en udlænding at klare disse begreber, som for Finlands egen befolkning er uhyre vigtige, idet de dækker over følelser og sympatier, der stadig er levende trods sprogfreden. En fremmed, der ikke ønsker at tage parti, men tværtimod nærer den største beundring for begge parter, kan kun ønske, at den særlige finlandssvenske kultur, med det for danske så letfattede sprog, og at den finske kultur, med det charmerende, men uforståelige sprog, begge fortsat må have sådanne vilkår, at der er betingelser for at bevare den helhed de trods alle forskelle udgør i det fælles fædreland. Splitende og nedbrydende kræfter har på den anden side et godt arbejdsgrundlag, men erfaringsmæssigt ved den finske befolkning, at i visse alvorlige situationer er sammenhold en tvingende nødvendighed.

Cecilie Tøpholm.

Niels Bjerre: Efterår. Drivende skyer.

HAR DANSK LANDBRUG EN FREMTID?

Landbrugets forhold er til debat i disse år. Det er ikke så underligt, da der indenfor landbruget finder en forandring sted i et sådant tempo, at det for mange synes umuligt at følge med.

Udenfor landmændenes kreds går snakken om vort gamle hovederhverv også livligt, fordi det ikke er svært at få øje på den tragisk standende uenighed landboorganisationerne imellem. Desuden er det stadig sådan, at forædlingen og afsætningen af vore landbrugsprodukter — samt landbrugets kuriøse beskatningsmåde — både interesserer og berører mange andre mennesker end netop lige de efterhånden kun 18 pct. af landets befolkning, der arbejder direkte med mulden, planterne og dyrene.

I det følgende skal forsøges en fremstilling af problemer og iagttagelser, som de, der arbejder i og med landbruget, støder på.

For det første må nævnes den positive ting, at danske landmænd i de seneste år stadig har kunnet fremvise en beundringsværdig stor og ret jævn stigning i høstudbyttet og den øvrige produktion. Og dette til trods for en følelig mindskning af landbrugsarealets størrelse og antallet af ejendomme — samt en meget mærkbar, ja, nærmest kolossal tilbagegang i landbrugets medhjælperstab.

Hvordan kan produktionen øges, når areal og medhjælp mindskes? Denne tilsyneladende selvmodsigtelse kan forklares på forskellig måde. Der kan peges på den øgede maskinelle indsats og en meget større kunstgødningsanvendelse end før. Men denne større indsats skyldes ikke blot et ønske fra den enkelte landmand om at se en større produktion end den, hans far frembragte. Snarere må den øgede produktion ses på baggrund af den kendsgerning, at vil landmanden klare sin eksistens, er han simpelthen nødsaget til at øge sin arbejdsindsats meget stærkt. Det er da også meget store præstationer, som især de unge nyetablerede landmænd lægger ryg og risiko til i disse år — utvivlsomt langt mere, end folk i andre erhverv forestiller sig og selv yder.

Hvordan forholder det sig så med betalingen for sliddet? Der kan godt vises en stigning i levestandarden: en beskeden bil, gulvtæppe, køleskab, fjernsyn o.s.v. Dog kommer disse ting i reglen i et langsommere tempo på landet end hos de fleste andre samfundsborgere — og i hvert fald efter betydeligt flere arbejdstimer.

Landmandens salgspriser følger ikke den almindelige stigning i omkostningsniveauet, og det subsidieløse danske landbrug indtager en svag stilling overfor udlandenes statshjulpne landmænd. Når det indkøbte på få år stiger 3—4 gange så meget i pris som salgsvaren, og når ejendomspriserne stadig går i vejret, medens landmandens lånemuligheder ikke holder trit dermed, ja så skal der blive pengemangel på landet, eller også skal der præsteres en urimelig forøgelse af mængden af salgsprodukter.

I forbindelse hermed kan nævnes det ejendommelige forhold mellem producent- og forbrugerpris. Når landmanden får 35—40 øre for en liter mælk, må forbrugeren i byen betale 80 øre. Forbrugeren er ofte ikke klar over denne store stigning i varens pris og heller ikke over, hvor lidt producenten med sit dyre produktionsapparat og sin store arbejdsindsats og risiko får for varen. Tag kartoflerne i efteråret 1960, en vare med en beskeden indsats og risiko for forhandlerleddene. Landmanden sælger for 12—15 øre pr. kg, grønthandleren i byen tager 45—50 øre.

Disse linier om landmandens produktions- og prisforhold vil ukyndige måske skyde fra sig og stemple som traditionelt landmandsklageri og henvise til, at stadig flere fra byen køber landejendomme, hvorfor for-

holdene på landet åbenbart ikke kan være helt sådan, som de »indfødte« vil gøre det til.

Ja, det er ubestrideligt, at stadig flere københavnere o. l. erhverver små eller større landbrug. Men det er også rigtigt, at kun en ringe brøkdelen af dem kan få brugene til at svare sig. Følgelig må der være andre grunde, når disse mennesker forsøger sig i landmandsgerningen. Det kan godt være et ønske om at komme tilbage til landet, som mange byfolk jo stammer fra, eller ønsket om at bo i naturen fjernt fra byens larm. Lidt eventyrlyst eller en smule praleri overfor kolleger kan være årsagen. Det kan være udstykningsspekulation, men i mange tilfælde er det nok for at finde en form for pengeanbringelse med mulighed for skattemæssige manipulationer.

Et sikkert resultat af byfolks gårdkøb er, at der ofte betales en merpris. Ejendomspriserne kommer derved op i for højt et leje, hvorved ejendomsovertagelsen vanskeliggøres for landbrugets egne unge. Denne bagside af medaillen er nok af større betydning end den fordel, det kan være, at bymanden koster på gårdens bygninger, retter dem op og giver arbejde til håndværkere.

Der er arbejde, penge og højkonjunkturer i byerhvervene for tiden. Lefvoden sættes op. Landbrugets unge søger i stærkt tempo ind på asfalten, og de tilbageblevne landmænd må derfor gennemføre en meget kostbar, men absolut nødvendig mekanisering for eventuelt at lokke de unge til at blive og for overhovedet at få arbejdet gjort. Desuden er det som nævnt uafviseligt nødvendigt for ham at opretholde eller forøge produktionen for at tjene flere penge for at imødekomme de stigende krav, som samfundet stiller til ham — og for også selv at få del i tidens goder. Disse goders mangel eller tilstedeværelse påvirker de unges uvilje eller lyst til fortsat forbliven på landet.

Når arbejdskraften søger bort, må arbejdet rationaliseres. Bygningerne på landet, markinddelingen, produktionen kan i mange tilfælde rationaliseres stærkt, om man ikke er alt for traditionsbundet, hvilket unægtelig mange på landet i hvert fald *har* været.

En form for rationalisering er bortsalg af kvægbesætninger på nogle ejendomme og udvidelse af besætningerne på andre. Det betyder en specialisering af produktionen. Forsøg er gjort med andelsstalde, dels for overhovedet at få arbejdet gjort, dels for at søge ydelsen øget. Men det koster mange penge og er et så alvorligt indgreb i landboens tænkemåde og bedriftsform, at det foreløbig kun er ganske få, som har vovet og magtet forsøget.

Den stærkt diskuterede sammenlægning af mindre landbrug, som nu foregår, må betragtes som en landbrugets rationalisering. De mindste

ejendomme kan i almindelighed ikke længere give den middeldygtige landbruger indtægter nok til en fornuftig og efterstræbt levefod. Børnene fra disse ejendomsstørrelser vil ikke slide som deres forældre og søger derfor bort fra erhvervet.

I andre og efterhånden mange tilfælde lejer ejeren sin jord ud til en nabo, som måske har flere evner og mere lyst til jorddyrkning, og som vil kunne leve af jorden, når de to mindre ejendommers jorder dyrkes sammen. Den jordtrætte rejser så ind til en af de mange fabrikker. Fabrikken ligger måske i landsbyen i det gamle, lille, nedlagte mejeri.

I tider med overbeskæftigelse tager konen også et job, og tilsammen får de så mange penge mellem hænderne, at de sætter levefoden op — og smitter andre til at gøre det samme.

En del byfolk køber små ejendomme og lejer jorden ud og opnår selv at bo under billigere, landlige forhold, men beholder deres arbejde eller virksomhed i byen.

Problemstillingen i dag — eller forklaringen på det skred, der nu foregår i dansk landbrug med stærk afvandring, mekanisering og sammenlægning af brug er i virkeligheden denne, at ca. 4/5 af Danmarks befolkning nu er inde under en beskærmende paraply kaldet velfærdsstaten. Dette vil sige, at arbejderne og de fleste funktionærer gennem organisering og pristalsordning opnår en næsten fuld dækning for indenlandsk pengeforringelse og for prisstigninger, som kommer deraf eller stammer udefra. Disse 4/5 er populært sagt helgarderet.

Den sidste femtedel, nemlig eksporterhvervene, og heraf i særdeleshed landbruget, er det derimod afgjort ikke under den hidtidige måde at arrangere sig på. Det vil igen sige, at denne femtedel selv må bære det stigende indenlandske pengeforbrug til lønninger og sociale goder m. v. Derfor tvinges dansk landbrug til at producere mere og helst billigere. Dette medfører en lang arbejdsdag og en risikofyldt og forøget kapitalinvestering, kort sagt en noget usikker tilværelse, som får mange unge til at vende landet ryggen og rejse ind til byens lunere og for dem at se tryggere fremtid.

Landbotilværelsens romantiske tilbud om et sundt og frit liv under lærkesang og ved bøgeskove har lidt svært ved at trænge igennem overfor en realistisk økonomisk tankegang og handlemåde, som også nutidens landbougdom kender. Byboen lukker virksomhed og bolig lørdag middag eller snart fredag aften og kører ud til skov til strand, hvis han da ikke er en af dem, som allerede har erhvervet sig et nedlagt landbrug. Ferien er i stigende grad 14—20 dage i udlandet.

Med sådanne forhold vil familiebruget, som de fleste landbrug udvikler sig til, ved en reel vurdering have vanskeligt ved at konkurrere.

Derfor må fremtidens landbotilværelse ikke alene være den noksom bekendte »specielle måde at leve livet på«, men den bør også give udøveren et sikrere økonomisk grundlag og mere tiltrækkende vilkår.

Ungdommens uddannelse er et af landbrugets mørkere kapitler. Lad være, at gennemsnitslandmanden er ret oplyst og dygtig og derfor i stand til at producere så meget, som han af de tidligere nævnte årsager er tvunget til. Nogle er endog meget dygtige. Men man har alligevel forsømt at uddanne de unge tilstrækkeligt til både at blive endnu dygtigere og til at få noget mere ud af tilværelsen som mennesker.

Der er gjort famlende forsøg med landbrugets læreordninger, og der forsøges nu igen i ellefte time. Man har haft for travlt med at producere og at kives om erhvervsøkonomiske forhold og har glemt at tænke nok på næste generation. Det er synd for den unge landmand, der er af lige så godt materiale som fætterens fra byen, at han ikke har fået suppleret sin børneskoleundervisning med en obligatorisk halvt almindelig, halvt teknisk videreuddannelse. 4-H-klubberne og foreningerne for unge landmænd har forsøgt noget af det rigtige men har ikke været effektive nok — formentlig grundet på manglende forståelse og støtte fra de ældre landmænd og deres organisationer.

Der kunne peges på flere tidstypiske forhold på godt og ondt vedrørende landbrugets mennesker, deres økonomi og produktionsforhold. Ondt for landbrugets sag og for de unges tro på og lyst til landbruget er således organisationsledernes meningsløse prestigekamp for åbent tæppe.

For at kunne svare bekræftende på spørgsmålet, om der er en fremtid i og for dansk landbrug, må det efter omstående blotlægning af symptoner og svagheder i erhvervet stå klart, at der snarest må ske en kursændring til det bedre. Og hvordan da?

Først må der søges oparbejdet en bedre forståelse og større vilje fra de ældre til at vejlede og dygtiggøre de unge i deres praktiske oplæring.

Landbrugslederne må hellere nu end senere gennemføre en overkommelig og passende weekend-ordning for medhjælperne.

Samtidig må tilrettelægges en obligatorisk teoretisk uddannelse, hvis retningslinier børneskolen, fagskolen, højskolen, landbougdommen og vore landbo- og husmandsforeninger må udstikke. Landbougdommens uddannelsestid må afrundes således, at enhver selvstændig landmand har haft et landbrugsskoleophold i et halvt år, og

hvor der foruden fagstoffet er givet de unge indsigt i landbrugets forenings- og organisationsverden.

Hvad vi dernæst savner mere end nogensinde er en værdig og enig optræden i en nogenlunde lys toneart fra vore ledere af landboorganisationerne. De ledere, der ikke kan forhandle og træffe aftaler i lukkede møder uden bagefter at falde hinanden i ryggen offentligt, må ganske ubarmhertigt udskiftes.

Ikke-jordbrugere må ikke få indflydelse eller stemmeret i organisationerne, og aktive politikere bør ikke sidde i foreningernes ledelser. Een landboorganisation bør være målet.

Et af et enigt landbrugs forhandlingsresultater må give sig til kende i måden, hvorpå vore produkter afsættes ude i verden. Dernæst må hjemmemarkedspriserne frigøres fra den gamle og i sin tid gode, men nu forældede og urelle såkaldte verdensmarkedspris. Priserne må sættes efter produktionsmulighederne og under ansvar overfor prisloven.

Landbrugets beskatningsmåde må revideres, således at landmandens produktionsmidler fritages for beskatning. Videre må byfolks landejendomme og deres byvirksomhed behandles og beskattes hver for sig. Dette vil gøre landbougdommens vilkår lettere med hensyn til at magte ejendomskøb uden at skulle udsættes for illoyal konkurrence fra anden side.

Låne- og finansieringsmulighederne for landbruget bør snarest føres à jour. Der arbejdes da også derpå nu. Et resultat af flere penge til landbruget bør give sig udslag i nye og gode boliger til den gifte arbejdskraft. »Giv vore gode og ganske uundværlige medarbejdere, fodermestre og andre, en passende løn og en bolig så god som førstelærerens, så skal vi nok holde de rigtige folk herude«, er det fornylig sagt fra kompetent side. Vore organisationer bør være vejledende vedrørende en mere gradueret aflønning af de yngre medhjælpere.

Ønsketænkning er der måske nogen, der siger. Ja, det er i allerhøjeste grad ønsker. Varme ønsker! Men det er også ønsker og tanker, som *kan* realiseres. Skal landbruget være levedygtigt og fremdeles kunne tilføre det øvrige samfund den tilvante valuta og dermed være en afgørende betingelse for landets relativt høje levestandard — samt tilføre andre befolkningslag en vis portion sund og vel også nødvendig blodfornyelse, så skal der tages fat *nu* — og af *landbruget selv*.

Hvis *det* sker, og når ovennævnte opgaver løses, ja, så vil der også komme en god tid for dansk landbrug.

H. O. Stryhn.

Fra haven.

SKOLEÅRET 1959-60

I elevskrifterne fra Grundtvigs Højskole i Lyngby havde man i mange år den gode skik, at forstander Hans Rosendal gav en oversigt over, hvad der var sket af nyt i højskolens verden i årets løb. Den havde gerne den beskedne titel »Fra folkehøjskolernes kreds«. Undertiden var det kun en knap gennemgang af nyheder og forandringer i det sidste år; til andre tider var der knyttet en vurdering til. Måske burde man tage idéen op, for at vi på den måde kunne minde hinanden om, at der findes »en verden uden for Verona«, at det, som man har mødt under sit eget højskoleophold, også eksisterer flere steder i landet, omend i andre rammer og under lidt anderledes former. Det er udmærket at holde af sin egen skole, og det er fint, også for skolen, at vi kan mødes til elevmøder og jubilæer. Men det er kun godt, hvis det ikke medfører snæverhed. En højskoles elever skal jo ikke være en slags korps omkring skolen. Højskoleopholdet skal helst føre til, at man får lyst til — som det hedder i Hostrups sang — at støde til »Danmarks folkehær«, d.v.s., at komme i kontakt med de højskoler og efterskoler og alle de folkeligt arbejdende foreninger o. lign., som findes på den egn, hvor man opholder sig.

Skulle vi i år have haft en sådan oversigt her, måtte det først nævnes, at Båring højskole, en ny, almindelig folkehøjskole — den første i mange år — er blevet indviet og taget i brug på Fyn, hvor jo næsten alle almindelige højskoler

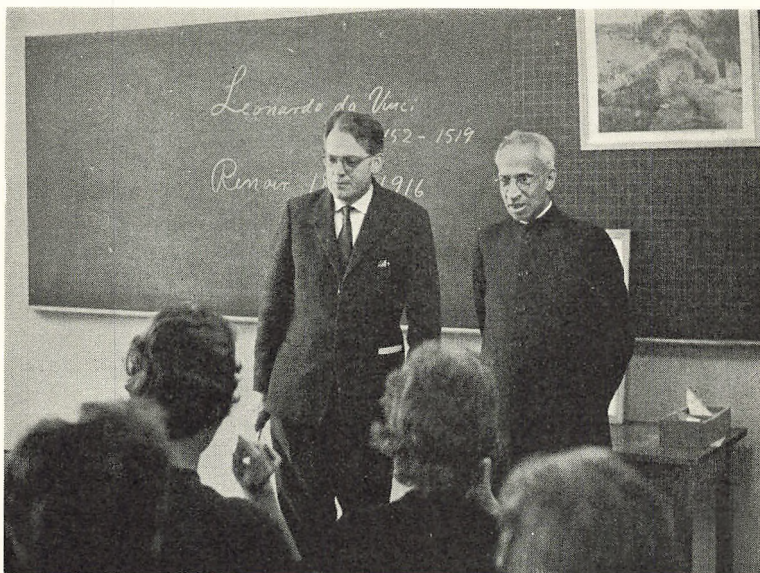
er forsvundet. Desuden at hele tre nye højskoler i øjeblikket er på vej — den såkaldte »Unge hjem«s højskole, rejst af den indre-missionsk prægede bevægelse af samme navn, — Herning højskole, oprettet af tekstilfolk, der står den grundtvigske højskole nær, — og Grønlands højskole eller »Knut Rasmussens Højskole« i Holsteinsborg, som nu er sikret virkeliggørelse. Der er også grund til at pege på, at efterskolernes tal har passeret de hundrede, uden at landet endnu er dækket af denne fortræffelige skolereform. Ca. 40 flere er der blevet i de sidste 10 år; det minder næsten om den store højskoletid i forrige århundrede. Heldigvis har Frederiksborg amt i det sidste år fået en af de nye, nemlig ungdomsskolen i Valby ved Helsingø. Der må være brug for endnu nogle stykker her i vort i så henseende forsømte, tætbefolkede Nordsjælland.

En oversigt over højskolen i 1959—60 burde vel også gengive hovedtrækkene i mindst tre debatter. Den første blev sat i gang af Højskolebladets redaktør og drejede sig om højskolesangbogen. Den næste, som fik et helt nedslående skarpt forløb, skyldtes nogle højskolemænds udtalelse om professor Thorkil Kristensen og partipolitikken. Og endelig den tredje, som har været så stilfærdig, at den næppe kan kaldes en debat, har drejet sig om den nye »Betænkning vedrørende folkehøjskolen« fra undervisningsministeriets kommission. Endelig kunne man tænke sig, at en eventuel oversigt også omtalte vigtige artikler og bøger vedrørende højskolen. Her skulle så nævnes professor Lindhardts og forfatteren Ole Wivels artikler henholdsvis i tidsskrifterne »Perspektiv« og »Vindrosen«, Roar Skovmands to-bindsværk »Højskolens ungdomstid i breve«, som i øvrigt bringer en del stof fra Grundtvigs Højskole på Marielyst, samt endelig den første årgang af årbogen »Højskolen i Norden«, som for eftertiden skal bringe mere kontakt mellem højskolerne i de nordiske lande, formidle synspunkter og konstante oplysninger. Men i år må det blive ved disse antydninger.

Årets begivenheder hos os selv er ikke store, men ellers vigtige nok. Vi er begyndt opførelsen af to lærervillaer umiddelbart vest for skolen. De bliver klar til indflytning engang i foråret 1961. To af de gamle skolestuer forskønnes fra gulv til loft og får nye møbler. Køkkenet er i årets løb blevet elektrificeret, uden at maden er kommet til at smage anderledes; men arbejdet er blevet lettere. Af større betydning er det — eller bliver det forhåbentlig, at vi fra maj 1961 giver plads også for nogle unge mænd på sommerskolen. Desuden oprettes forsøgsvis parallelt med sommerskolen et *fortsættelseskursus* for unge, der tidligere har været på højskole enten her eller andetsteds. Der er tidligere gjort rede for den sag i det lille Frederiksborg-blad. Nu er der også trykt et program for dette kursus, som kan rekvireres fra skolens kontor.

VINTERSKOLEN

Elevflokken bestod i år af i alt 163, 73 nørrejyder, 37 sønderjyder, 19 fynboer, 17 sjællændere, 4 fra Bornholm-Lolland-Falster, 2 færingere, 5 nordmænd, 1 svensker, 2 islændinge, 1 schweizer, 1 amerikaner og 1 tysker. Desværre fik vi 4—5 dage, før skolen åbnede, udmeldt fire svenske elever, fordi deres stipendieforhold ikke gik i orden. Jeg slog alarm til statskonsulent Skovmand, men trods al hjælpsomhed stod intet til at ændre. Trist er det, at man ikke engang på så lille et område kan skabe nordisk samarbejde om ensartede og ordnede forhold. 7 af eleverne havde før været på højskoler og landbrugsskoler, 60 på ungdomsskoler, 31 havde gået på gymnasier og realskoler, 159 havde besøgt tekniske sko-

Besøg fra Indien.

ler, handelsskoler og andre faglige skoler og kursus. Gennemsnitsalderen var 21 år. Nye i lærerkredsen var den norske lærer *Ivar Hov* fra Skiringssal folkehøyskole, den svenske lærerinde, fil. mag. *Gunnel Larsson* fra Skåne, håndgerningslærerinde *Kathrine Johnsen*, som især tog sig af kjolesyning og den videregående håndarbejdsundervisning, og *Else Arup Jørgensen*, der spillede til sang og gymnastik. Alle fire faldt godt til i arbejde og samvær. På timeplanen skete kun få ændringer, men et par nye særfag kom til: økonomi, verdenslitteratur og stoftryk.

Diskussioner, møder og »forenings«aftener

En række torsdage var der aften-diskussioner i forbindelse med samfundslæreundervisningen, sådan som det har været skik en del år. Indlederne var for de flestes vedkommende tilkaldt udefra. Vor nabo, landbrugslærer *Holger Pedersen* fra landbrugsskolen, lagde for med et skarpt, men sagligt oplæg. Han besvarede spørgsmålet, om unge landmænds uddannelse — teoretisk og praktisk — er tidssvarende med et så kraftigt nej, at det kaldte 14—15 debattører frem. Desværre fik pigernes uddannelsesproblemer ikke nogen behandling. Næste diskussion var om fritidens anvendelse. Foreningslære-holdet plus enkelte andre præsterede som indledning et drastisk ekstemporalspil. Også denne gang blev debatten livlig, men det var morsomt, at den mest kom til at dreje sig om de 14—16 åriges problemer. Efter jul kom den dårligst stillede del af by-ungdommens spørgsmål på tapetet med *Jørgen Andersen*, der er leder af ungdomsklubarbejdet på Østerbro i København. Han talte — jeg tror i to timer, uden at vi lagde mærke til, at tiden gik. Diskussionen blev henlagt til kaffebordet, men de spørgende var lidt skuffede over, at de fik foredrag i stedet for svar, hvorfor

man ikke kom nok igennem. Et par aftener senere viste Christiani den lille film »Slum« og dokumenterede meget af det, J. A. havde berørt.

Den første politiske aften havde »Uroen på industriens arbejdspladser« som emne. Der var tre mand udefra, en radikal — lærer *Baunbak Jensen*, en konservativ — landsretssagfører *Jens Degerbøl* fra Arbejdsgiverforeningen og Hillerød-smedenes formand *Marius Jensen*. Indlæggene var fortrinlige og lukkede op for en verden af problemer, som de fleste ikke kendte meget til. Indlederne kunne glæde sig over en række forstandige bidrag og spørgsmål fra eleverne. Næste gang drejede aftenen sig om »Uroen indenfor landbrugets organisationer«. Har vi en landbrugspolitik? lød spørgsmålet, som blev behandlet af sekretariatschef *Kåre Milthers* fra De danske Husmandsforeninger og sekretær *Jørgen Kjær* fra De samvirkende sjællandske Landboforeninger. Trods dygtige indledninger blev aftenen nok en skuffelse, fordi indlederne ikke kom i virkelig forbindelse med tilhørerne. Forholdet var, at de forudsatte for meget hos os, og derfor talte for indpakket om tingene. Endnu en politisk diskussion fandt sted med folketingsmand, redaktør *Henry Christensen*, Roskilde, og forstander *Johannes Rosendahl*, Søhus, som indledere. Det var som sædvanlig en lukket diskussionsaften, men undtagelsesvis var en række særlig interesserede indbudt. Emnet var finans- og skattepolitikken på baggrund af venstres og konservatives oktoberprogram. Det optog de fleste af eleverne, men det blev jo navnlig indlederne og nogle af de indbudte, der førte ordet.

Månedsmøde-traditionen gennemførtes også i 1959—60. I november talte valgmenighedspræst *Niels Bundgård* om de schweiziske forfattere *Max Fritsch* og især *Friedrich Dürrenmatt*, der er blevet kendt her i efterkrigstiden for en række alvorlige skuespil og romaner. Om aftenen læste forfatterparret *Mette og Chr. Demuth* Finn Methlings skuespil »Måske«. Det foregår på Grønland og har som motiv mødet mellem grønlændere og danske. — Ved decembermødet talte professor *K. E. Løgstrup*, Århus, om filmens væsen, navnlig om hvorfor dens magt er så stor over mennesker. Ved aftenmødet fortalte den grønlandske folketingsmand *Nicolai Rosing*, Godthåb, og viste os en mængde farvelysbilleder fra sit hjemland. — En søndag i januar holdt civilingeniør *Holger Schröder*, København, foredrag om »Vore muligheder mellem øst og vest«. Mødet sluttede med sang- og musikunderholdning ved organist *Jørgen Berg* og frue samt frk. *Else Berg* og bratschisten *Bjarne Boie*. — Sammen med Sønderjysk forening for Hillerød og omegn festligholdt vi afstemningsdagen til minde om den dag for 40 år siden, da sønderjyderne stemte sig hjem til Danmark. Lærer *Ejvind Bjerre*, Holbæk, der afløste en taler, som havde meldt forfald, fortalte om Sydslesvig på baggrund af den tid, han havde tilbragt som dansk skoleleder i Bredstedt syd for grænsen. *Sigurd Kramers* store sangkor afrundede samværet med en række sange. — Ved vinterens sidste månedsmøde talte forfatteren *Jørgen Bukdahl*, Askov, om tiden, der i vore dage skifter kurs, som den gjorde det først i forrige århundrede. Fhv. lærerinde ved skolen, fru *Karen Nielsen*, gav dagen en fin afslutning med opførelsen af »Rejsen til de grønne skygger«, et lille, gribende skuespil af Methling.

Foruden de offentlige møder havde vi i vinterens løb lejlighed til på Lyngby Landboskole at høre kontorchef *Vrå-Jensen* fra Det kgl. Landhusholdningsselskab fortælle og vise lysbilleder fra Grækenland. Fhv. højskolelærer *Killemosen* fra Vallekilde kom med en kistefuld bøger for delingsførerne. Konsulent *Tage Albertsen* talte opsparingsens sag. Forstander *Jens Marinus Jensen* holdt fore-

drag om levestandard og livsstandard. Og pigerne havde lejlighed til at høre fru læge *Harriet Daugaard* og konsulent frk. *Dagney Høgh* fra Højskolernes Håndarbejde.

Vi fortsatte med vore »forenings«-aftener. Der var en »Danske i udlandet aften«, en »Nordisk-europæisk aften«, »Et nævningeting«, en »FN aften« og en »Broget aften«. Det var især Bjerre, Bent Jacobsen, Gunnel Larsson og Ivar Hov, der havde hold i trådene ved disse lejligheder, men mange af de elever, der kom med her, viste både lyst og evne til selvarbejde i det foreningsliv, som de eventuelt kommer i kontakt med senere. Det var også med henblik herpå, at disse aftener fandt sted.

Skuespil, fester, udflugter o. l.

Vi kunne passe vort daglige skolearbejde i relativ stilhed og ro vinteren igennem. Men en række afbrydelser, dels traditionelle, dels særlige for 1959—60, var med til at markere skoletidens forløb helt fra den tredje novembers velkomstmøde i foredragssalen til afslutningen ind under april. Allerede første søndag gik turen gennem Gribskov til Fredensborg. Vejr og føre var det bedste; men det bliver for hvert år tydeligere, at mange er helt i uvane med at trave så langt. Midt i november var vi alle på bustur til Helsingør og Humlebæk. Desværre ønsker skibsværftet ikke mere at modtage de kvindelige elever, fordi de efter sigende distraherer arbejderne, hvilket jo nok skal stemme. Mens karlene alene så på, hvad jern og stål kan blive til, tog pigerne derfor i forvejen til Humlebæk, hvor de fik et indtryk af det samme mellem kunstneren Robert Jakobsens eventyrlige figurer. Selv om vi har hængt kunstsamlingen »Louisiana« på Helsingøreturen, glemte vi naturligvis hverken Karmeliterklostret eller Kronborg med alle dets herligheder. — Lidt hen i december var der fætterbal med henvend hundrede gæster, flest kusiner, som ved denne lejlighed også er en slags fætre. Sneen faldt tæt, og skolen var bælgmørk, mens de indbudte ankom. Heldigvis fandt en elektriker skavanken, og det blev en aften med lys og god stemning. Midt i det hele »skærmydslede« Emil Petersen og Christiani som Tante Eet og Tante To. — Dagen efter var det søndag, og vi benyttede lidt af den til at se filmen om bondefrigørelsen, »Kongen bød«, og desuden en kort film, der fortolker maleren Picasso's Guernica-billede, som vi har fået ophængt en reproduktion af i en skolestue. — Midt i december var der Københavns-tur under ledelse af Cecilie Tøpholm. Programmet var Jagt- og skovbrugsmuseet i Hørsholm, en FDB-fabrik på Amager, forhandlinger i Folketinget og endelig den engelske forfatter John Osborne's skuespil »Tribunehelten« på Det Kongelige ny scene. Det var ikke tandløs underholdning, men dygtigt moderne teater af første rang. Desværre fører det for vidt her at fortælle om dette skuespil.

Advent og Sancta Lucia fejrede vi på den måde, som er velbekendt for de fleste Frederiksborgelever. I den sidste uge før ferien skiftede plænerne farve fra hvidt tilbage til grønt. Vi nærmede os jul! Endnu havde vi en hyggelig hjem-aften i lærerhjemmene. Senere viste Bjerre os den udmærkede film »Alle tiders chance«, som desværre fik næsten aktuel baggrund ved alle de ulovlige strejker på vore egne arbejdspladser. Den sidste decembersøndag førte Mariegaard os i slud og slask til klostermuseet her vest for skolen, og om aftenen spillede og læste lærerne Priestley's skuespil »En inspektør ringer på«. Så kom juleafslutningen med de mange ind-under-jul sange og gammelkendte salme-

»Silkeborg«.

toner og ellers tale og korsang, julespil og hyggeligt julebord. Så »glædelig jul og på gensyn«, og alle af sted hjem til den milde og stille og disede danske jul, som så sjældent er yndigt neddrysset i sne, at vi ikke mindes andet. På skolen er julen altid årets helt stille tid, men denne gang havde vi håndværkere på besøg, fordi en ny stor varmtvandskedel måtte bringes på plads, og køkkenet skulle omkalfatres, fordi de gamle installationer havde udtjent.

Ved helligtrekonger var ferien forbi. Vi mødtes under triste nyheders tegn. Julenat var der sket jødeforfølgelser i Köln, og de fortsatte hist og her en måneds tid med udløbere helt op mod grænsen. Midt i måneden var en stor flok herfra i bio til filmen om den jødiske pige, Anna Frank. Til vor glæde hørte vi også om, hvordan mange tyske unge i protest mod deres lands fortid og de nye udskejelser havde været samlet på stedet, hvor Anna Frank døde, i kz-lejren Buchenwalde. På samme baggrund tog vi igen Kaj Munks skuespil »Han sidder ved smeltediglen« frem til fælleslæsning. Kulisserne i dette skuespil er jo antisemitismen i Tyskland på den tid, da nazismen var på sit højdepunkt — for kun 20 år siden. Men bag ved det aktuelle teater, som nu igen havde fået så trist en aktualitet, er Kaj Munks skuespil jo meget mere. Det er, ligesom »Ordet«, et moderne mysteriespil, der fortæller om, hvordan Jesus — uanset al teologi og religiøs problematik — også i vor tid kan røre ved mennesker og helbrede dem. — På denne tid havde vi de første timer i »den stora förbistringen« for at komme i hvert fald nogle af de tilstundende sprogvanskeligheder i forkøbet, nu da udvekslingstiden med *Wendelsberg folkhögskola* nærmede sig. Den 17. januar ankom højskolelærerinde *Kerstin Frankenfeldt* med 60 svenske pojker og flickor, mens *Tøpholm* drog nordpå med 70 af vore. »Svenskekrigen« var brudt ud for 14. gang. På Frederiksborg blev det en god uge. Gæsterne deltog flittigere end nogensinde i alt, hvad vi indbød dem til, foredrag, gruppeundervisning, sangtimer, udflugter, dans, samvær. Förbrödringen lykkedes på en tiltalende måde. De svenske elever glæder sig altid meget til Københavns-udflugten. Desværre fik vi det slettest tænkelige vejr. Udkørsel var frarådet, men vi kom alligevel

af sted. Gaderne lignede månelandskaber, sådan tødede det. Vi holdt os derfor indendørs: Grundtvigskirken, Glyptoteket, Frihedsmuseet. Fords samlefabrik og et par afdelinger på Nationalmuseet. Dagen afsluttedes på Det kongelige Teater, hvor vi hørte og så operaen »Ariadne på Naxos« af Richard Strauss. — Kort efter at Sveriges-farerne var vendt hjem, mætte af nye indtryk og taknemmelige for alt, hvad man på Wendelsberg havde givet dem, indtraf et par velkomne begivenheder. Rektor Larsen på Frederiksborg statskole indbød os alle til gymnasiasternes vinterkomedie, »Tyveballet« af Jean Anouilh; det var en fornøjelig aften. — I samme uge var der stort besøg. Undervisningsministeren ankom sammen med Indiens vicepræsident, religionsfilosoffen Rhadakrishnan og den indiske gesandt m. fl. Navnet »Grundtvigs Højskole« er jo det, som tiltrækker. Kort tid før var skolen blevet undersøgt af kriminalpolitiet, og på selve dagen blev alle indgange og kroge holdt besat af bevæbnede københavnske betjente, for at der ikke skulle ske attentat på de høje herrer. Men bortset herfra blev det et hyggeligt besøg med samling i foredragssalen, hvor talerstolen var flankeret af Dannebrog og FN's fane, mens Indiens grøn-hvid-orange flag med rokkehjulet i midten prydede den sorte tavle bag katedret. Vi kvad i fællig, og jeg anstrengte mig på engelsk, for at præsidenten skulle mærke, at han var velkommen. Derpå besteg Rhadakrishnan talerstolen og holdt en inspireret tale, hvor han gennemgik symbolikken i det indiske flag: »På evigheden hvide baggrund er med havets og himlens blå farve tegnet hjulet, et billede på det fremadrullende, det uendelige kosmos. Flagets to andre farver — orange og grønt — symboliserer henholdsvis mod og energi og den skaberånd, der higer fremad mod resultat. Mit lands budskab rummes i denne symbolik. Men I vil forstå, at flaget symboliserer noget almenmenneskeligt — det gælder ikke blot Indien, men hele verden«. Derpå besøgte selskabet forskellige arbejdende elevgrupper, som i hast blev formerede, indtog derpå i hast en kop the og fór efter en times ophold videre til Risø med den motorcyklende politieskorte for og bag. — Det var på denne tid at vi fik influenza ind i huset; epidemien blev langvarig, men forløb temmelig let for de ramte, der alle blev hjulpet godt af Esther Jakobsen. — I disse uger var en større flok i gang med at indstudere vinterens skuespil med Agnete som instruktør. Vi havde valgt Kjeld Abells »Silkeborg«. Det var en fordringsfuld opgave — stykket handler jo næsten om alt for meget — men resultatet blev hæderligt, også takket være et omfattende samarbejde. Emil tryllede Himmelbjerget frem, Bjerre »malede« de mange lydkulisser, Ivar tømrede og regerede og Bent kastede lys over det hele. — Nævnes må det, at vi brugte nogle aftener til en række gode film, »Tordenklippen«, »Grænseløse verden«, »Spøgelset flytter med«, »Havets helte« og »Kampen om jernbanerne«. — En eftermiddag var Stryhn på landbrugstur til forsøgsmejeriet og forsøgsgårdene med en stor flok. Det var en kølig dag med tæt, blændende snefald, så det var meget velkomment, da fru inspektør Krohn uventet bød på kaffe. — Kort tid efter måtte vi sende næsten en dag på Statsradiofonien. Resultatet blev den første udsendelse i en ny serie »En dag på højskole«. Vi var nogenlunde tilfredse med os selv. Mange har dog nok ikke lyttet; der var nemlig ønskekonzert samtidig på program 1. Nogle avis-kommentarer viste, at det måske var lykkedes, hvad vi ønskede, nemlig at give et indtryk af en højskole, som vedgår arv og gæld — altså giver foredraget og sangen en fremtrædende plads — samtidig med at vi gerne bruger de nyere arbejdsreformer, der kræver større elevaktivitet. Men det er naturligtvis halsløst at ville give en dag på en højskole på tre kvarter, selv om

Ved Fredensborg.

Åbent hus.

Unge lærere.

Hjørne af spisesalen.

vi måtte beundre programlederen, lektor Kai Krener, for både omhu og tålmodighed.

Vinterfesten fastelavnssøndag gik efter de vante linier. Mange forhenværende deltog sammen med vintereleverne i gudstjenesten, hvor Vilhelm Nielsen prædikede, i eftermiddagsmødet, hvor jeg holdt et foredrag om danske kulturproblemer i et samarbejdende Europa, og i aftenfesten med skuespil og dans i den smykkede sal. Ved karnevalet fastelavnsmandag blev vi endelig klar over, hvor mange interessante personer, der var elever denne vinter — skønne og skrækindjagende og komiske imellem hinanden. Det var overvældende. — Midt i marts var her forældremøde med godt hundrede deltagere. Der var kaffebord, tale, korsang, udstillinger, gymnastikopvisninger, middag, fælleslæsning fra scenen og afsked ved aftenkaffen. Måske må jeg fremhæve en særlig nydelig gymnastikopvisning af de kvindelige delingsførere ved Cecilie Tøpholm og med Else Årup Jørgensen ved klaveret. Håndarbejdsudstillingen var omsværmet af vore gæster. Skønt håndgerningstimerne er få om vinteren sammenlignet med sommerskolen, var der mange ting både fra Agnetes, Kathrines og Karens hold. — Kort efter var så skoletiden til ende. Som altid havde der været skuffelser og glæder mellem hinanden. Der var dog kun lidt af den første skuffe; men nogen kan være ubetænksomme og træde på det, der bygges op, et fællesskab i frihed og orden. Heldigvis var der mest i den sidstnævnte skuffe: glæderne, og i erindringen er det dem, der for os alle bliver stående, og de vokser, mens det andet glemmes. Men vi havde det godt sammen, og navnlig efter juleferien blev det til en fint sammensvejet flok. Afslutningsfesten kom — udenfor var der glade forårstoner i luften, indenfor lidt beklemmt, men taknemmelig afskedsvemod. På alles vegne må jeg endnu engang sige vinterholdet 59—60 tak for afskedsgaven til skolen, de to kostbare og lødige billeder af kunstnerne Henry Heerup og Jane Muus. Med Emil Petersens bistand har vi fundet en god plads til dem.

Umiddelbart efter vinterskolen havde vi soldater-højskole i fire dage, 90 mand fra 2/I livgarden i Sandholm. Det gav ekstra-arbejde, men soldaterne befandt sig godt under luftforandringen. — Så må jeg fortælle, at Anne Margrethe og Kari Aune blev i april og hjalp med rengøringsarbejdet. Jon Bjørnsson og Bertel Pedersen hjalp os udendørs til påske. Fra køkkenet rejste Agnes Bjerre, Karen Kjær, Katrin Poulsen, Annette Jensen, og fra haven afgik Børge Christensen. Vi siger dem alle tak for tiden, de var her. I haven, hvor Herluf Nielsen nu dirigerer, fik vi to tidligere elever, Tove Marker og Karl Kr. Skytte Jensen, som medhjælpere. I løbet af april fik de tre haven i mere eksemplarisk orden, end den længe har været. — Så gik april til ende med påskeferie og møderejser — bl. a. var vi til et velbesøgt møde i Nordjysk Frederiksborgkreds på Krabbesholm højskole.

SOMMERSKOLEN

Den 3. maj slog skolen sine sommerporte op. Det er altid med en vis spænding og forventning, man går ud for at hilse på de nye elever. Vi kigger lidt nysgerrigt på dem, og de på os. Man undrer sig over, hvad det skal blive til denne gang. Efter at vinterskolen efterhånden overalt er blevet fællesskole, kniber det med at fylde sommerskolerne. På Frederiksborg er vi i så henseende heller ikke gået ram forbi. Alligevel blev der i alt 65 sommerpiger. De var jævnt fordelt fra hele landet, og der var piger fra Sverige, Norge, Island og Færøerne. Og det var et

»Den kinesiske æske«.

plus, at gennemsnitsalderen var noget højere, end den har været det sidste par år.

Lærerkredsen var den samme som på vinterskolen, bortset fra Gunnel Larsson, som vi havde måttet tage afsked med, da denne sluttede. I stedet for kom *Anna Rydstedt* hertil for femte gang som svensk sommerlærerinde. Fagene var også de samme, dog meldte der sig ikke nok til foreningslære, da vi valgte særhold. De ikke særlig håndarbejdsinteresserede drev på med frihåndstegning ved *Emil Petersen*. Stoftryk, der var kommet til allerede på sidste halvdel af vinteren, blev også taget op på sommerskolen. Hold-inddelingerne gik lettere, end det tit har været tilfældet, og i løbet af få dage fandt sommerskolen sin daglige arbejdsrytme, mens haven og skoven foldede sig ud omkring os.

For femtende gang mindedes vi Danmarks 4. maj — befrielsesaftenen i 1945 — med gudstjeneste, hvor forstander *Vilhelm Nielsen* prædikede. Der var fyldt i kirken, skønt der også var fest i Hillerød i samme anledning med afsløring af et frihedsmonument på Jægerbakken. — Midt i maj havde vi indbudt til månedsmøde. I anledning af, at 1960 i så høj grad er blevet Afrikas befrielsesår, havde vi fået forfatterinden, cand. polit. *Esther Skouboe* til at tale om de stridende racers land, Sydafrika. Og om aftenen fortalte negeren, viceskoleinspektør *Victor Cornelius* fra Nakskov sit livs eventyr og sang amerikanske negro spirituals. Mange — også tidligere elever — deltog i mødet. — Få dage efter anførte *Bent Jakobsen* os på Københavns-tur. Vi gennemførte et stort program: Fri-landsmuseet, Ryvangen, Grundtvigskirken, Frihedsmuseet og Folketinget. Og så blev der endda god tid til at gå på egen hånd, før vi mødtes i Det kongelige Teater til balletterne »Konservatoriet«, »Sylfiden« og »Carmen«. — De mange helligdage i maj gav i øvrigt anledning til de traditionelle småture til Fredensborg, Frederiksborg, Tirsdagsskoven og Æbelholt klostermuseum. Fra vort » eget « slot vil alle mindes en dejlig halv time omkring det trehundredårige Compenius-orgel, mens organist *Laumann* spillede og fortalte så charmerende og forelsket i instrumentet, at vi vil huske det længe.

I år faldt pinsen godt — midt i skoletiden og sammen med grundlovsdagen.

Over halvdelen tog hjem på ferie. Vi andre havde en fin tur til Nødebo gennem Gribskov pinsmorgen og siden et par hyggelige hjemmeaftener. Kort tid efter pinse afholdtes igen et velbesøgt månedsmøde. Denne gang holdt magister *Jens Rosenkjær* foredrag om emnet »Verden og vi«. Han talte om mennesket i rumalderen og nævnedes, at i vore dage er næsten alle fremtids-fantasier meget mørke. Op til vor tid havde de været optimistiske, fyldt af drømme om en bedre verden. Men i vort århundrede, begyndende med den engelske forfatter H. G. Wells, er de alle pessimistiske. Særlig bitter er den svenske digter Harry Martinsons helt nye fremtidsfantasi »Aniara«. På grund af atomkrige forlader rumskibet »Aniara« Jorden og driver på vej til Mars ud i rummet, ud til død og intethed. Jens Rosenkjær hævdede dog, at en besindig forhåbning må man have. I selve den kendsgerning, at man i vore dage erkender farerne, ligger muligheden for at komme igennem. — Om aftenen læste fire af lærerne Henrik Ibsens »Et dukkehjem«. — Den 17. juni var det Islands nationaldag, Bent Jakobsen fortalte, de islandske piger sang, og forfatteren Bjarni Gislason, som vi havde et langt besøg af, gengav Gunløgs saga. — På det tidspunkt var Bjerre og Agnete gået i gang med at instruere sommerens friluftsspil. Det var Finn Methlings »Den kinesiske æske«. Det foregik i løbet af to eventyrlige døgn på den modsatte side af Jorden, hvor folk som bekendt går med hovedet nedad. Skuespillet var bygget over et gammelt eventyr om den onde prinsesse Turandot og viste sig at være en udmærket fornyelse af frilufts-repertoiret. Men før det gik af, havde vi musiklejr, sommerskolens årlige tre musikedage. Sommerpigerne gik alvorligt ind for sagen, og der var god stemning. Orkestret, der bestod af ca. 25 musikstuderende instrumentalister, var vel det bedste, der har været her. Musikprogrammets hovednumre var Händels ouverture til operaen »Berenice«, Cimarosas koncert for obo og orkester og Mozarts »Symphonie concertante« for violin og viola. Sangprogrammet bestod af nogle nyere danske sange, men lykkelige gjorde navnlig en lang række folkemelodier af dansk, svensk, norsk, finsk, tysk, ungarsk, polsk og spansk herkomst. Organist *Jørgen Berg*, seminarielæktor *Aage Nielsen* og *Kramer* var igen i år vore dygtige og humorfyldte lærere og dirigenter.

Men nu nærmede elevmødet sig. Vi havde forberedt det nogle lune sommeraftener. Alligevel blev det et stævne i køligt vejr efter 45 millimeter regn døgnnet forud. Tilslutningen var større end de nærmest forudgående år. Foredragssalen var allerede fyldt lørdag eftermiddag, da *Olav Akerlie* holdt indledningsforedraget. Han talte om den norske højskoles stilling og opgave i dag, idet han i sin indledning mindede om, at folkehøjskolen, lige siden den fik betydning i Norge, har været et af de stærke bånd, der har knyttet de to lande sammen. Olav Akerlie kom derefter ind på højskolens betydning for norsk kulturliv, og han sluttede med at fremhæve, hvad der må være dens opgave nu, da vi står ved begyndelsen til et omfattende europæisk fællesskab. Netop denne skoleform gik jo tidligere stærkt ind for at støtte et kulturliv på national grund, og den fik derved stor betydning i Norge i forrige århundrede og helt frem til vor tid, men den suveræne nationalstats tid er snart forbi her i Europa, og det kan ikke undgås, at dette får konsekvenser for vort syn på det nationale. Vi er ikke færdige med at pege på værdierne i det nationale. Ja, det er for så vidt mere vigtigt nu end tidligere, men vi må være villige til at give så meget fra os igen, at det nationale ikke bliver noget reaktionært. De små landes bidrag til den fælles europæiske kultur må bl. a. være at videregive noget af det bedste af det, man

Sangkoret 1960.

Fra biblioteket.

Turforberedelse.

Sommerpiger.

tidligere regnede for specielt nationale værdier, og det vil for den norske højskoles vedkommende sige, at vi skal finde udtryk for, hvad vi regner værdifuldt i vort frihedssyn, i vor retsbevidsthed og i vort syn på mennesket. — Aftenfesten blev som mange gange før åbnet med Ingemanns vise om folkesangen: »Fuld gerne går jeg i hytten ind; jeg lytter til gamle og unge, hvor sangen trænger til barnets sind og genklinger på folkets tunge«. Det var sommerskolens sangkor, der indledede med Bent Jakobsen som dirigent. Derefter spillede Ellen Stæhr (56—57 og 59) nogle små klaverstykker. Aftenens program var i øvrigt en Bjørnson-aften i anledning af 50-året for digterens død. Den var tilrettelagt af Emil Petersen og omfattede uddrag af en af Bjørnsons taler og en scene af skuespillet »En fallit«. Desuden sang Gunhild Pedersen (56—57), akkompagneret af Bodil Haahr nogle af Bjørnsons sange. Efter kaffebordet sluttede den første mødedag med nogle fællessange og aftensang. Søndag fortsatte mødet med morgenandagt i valgmenighedskirken ved Vilhelm Nielsen. Senere var Cecilie Tøpsholms gymnaster i ilden, Else Årup akkompagnerede. Kl. 12 var der mønstring af de enkelte elevværelser, hvorefter vi gik til middagsbordene i gymnastiksalen, og hver plet blev optaget. Under middagen blev der talt af undertegnede, af elevforeningens formand, konsulent Stryhn, og af skolens formand, forstander Ernst J. Borup, Vartov. Borup fremhævede bl. a. sin glæde over de store forbedringer, man i de sidste år har opnået, hvad skolens ydre rammer angår. Men bygningerne og hvad dertil hører kan aldrig blive det væsentlige. Mødet i dag vidner imidlertid om, at her leves et rigt skoleliv i det daglige. Borup hyldede derefter de gæster, som var kommet fra skolens tidligste år, bl. a. en af Begtrupps sommerpiger fra 1898, men også jubilarerne, hvoraf der var en flok vandrebogs-veninder med 25 års jubilæum. Til slut kunne jeg læse mange hilsener til elevmødet op, ikke blot herhjemmefra, men fra USA, Island, Norge, Grønland, Sverige, Sydslesvig, Schweiz o. fl. Lad elevskriftet og årsberetningen være vor tak for alle breve, kort og telegrammer, også de mange, vi får i årets løb, især ved juletid. Efter middagen var der kaffe på plænerne, og kort efter generalforsamling i elevforeningen, men derom beretter Stryhn andetsteds. Eftermiddagsmødet skulle have været i haven, men fem minutter efter at vi var begyndt, trak en byge op, og vi måtte gå i gymnastiksalen. Bjerre holdt foredrag om psykologien og den enorme magt, den har fået i samfundet i dag. Jeg talte om de moderne lyrikere og folkesangen. Om aftenen gik så »tæppet« for »Den kinesiske æske«, og vejret holdt nogenlunde. Instruktørerne havde ære af deres »skuespillere«, af hvem vi særlig takker Karen Nielsen, der gang på gang står os bi. Meget yndigt i skuespillet var to små dansende piger, døtre af en embedsmand i den japanske ambassade i København. Morsomme var Christianis krukke-scener som forvirret kinesisk hofembedsmand og scenen, hvor Bent optrådte som en laset rickshaw-kuli med prinsen fra Mongoliet alias Emil P. henslængt på sædet mellem de høje hjul. Det hele var et broget eventyr, der endte i et gnistrende festfyrværkeri. Mødet gik videre mandag med foredrag af Emil Petersen om kunstneren van Gogh, derpå gymnastik for »de gamle« og endelig indledning til en samtale om den ny højskolebetænkning ved Bent Jakobsen. Så sluttede vi; deltagerne spredtes; en god og glad og fin elevfest var forbi. Eleverne, der havde slidt vældigt og med godt humør, flyttede igen hjem på deres værelser til sommerens længste middagssøvn.

Men vi havde det meste af en arbejds måned tilbage af sommerskolen, og den blev flittigt udnyttet. Endnu et par afbrydelser var der dog, først forældremø-

det og siden en sidste udflugt til Willumsen-museet i Frederikssund, atomstationen på Risø, domkirken i Roskilde, Glyptoteket og sluttelig koncert m. m. i Tivoli. — Ja, jeg kan ikke få alle sommerens små og store begivenheder med i beretningen. Nogle savner en omtalte af 17. maj-festen, eftermiddagen på Kullen, besøget på »Louisiana«, den livlige svenske visit fra Hvilan højskole, sommerens mange gæster — fra højskolerne i Hallingdal, Åboland og Tornedalen, UNESCO-besøget fra Finland, de engelske arbejderoplysningsfolk, de tyske højskolelærere og en række enkeltpersoner fra Irland, Japan, Israel, Island USA, Norge o.s.v.

Astrid Marskar havde skrevet en ikke så ueffen sang til afslutningen; den iraf noget rigtigt og væsentligt. Med tak for sommeren overrakte Lisa Møller os på kammeraternes vegne fire dejlige bøger til biblioteket, to af Palle Lauring og to store kunstbøger. Efter taler og sange og med håb om gensyn ad åre (hvilket betyder til næste år) skiltes vi. Stort set havde sommerpigerne 1960 været et harmonisk elevhold. Vi havde desværre tre sygdomstilfælde, det ene medførte en brat hjemrejse, de andre to hospitalsophold. Men alligevel var det en god sommerskole, der nu var forbi.

FRA AUGUST TIL NOVEMBER

Et par dage efter sommerpigernes afrejse begyndte årets kursustid. Først ankom *Dansk Tunghøreforenings* stævne med 120 deltagere. I samarbejde med frk. Grethe Petersen fra Tunghøreforeningen og forstander Vognsen fra Tunghøreskolen var det en fornøjelse for os at gennemføre dette kursus, hvor vi alle medvirkede. Det mindede om vore egne »Otte dage på højskole«-kursus med foredrag om formiddagen, udflugter om eftermiddagen og forskellig slags underholdning om aftenen. For de tunghøre er den store oplevelse jo, at de i den uge fries af deres isolation ved hjælp bl. a. af et apparat, som kaldes en mangelhører. Og for os er det lærerigt at få disse handicappede menneskers daglige problemer ind på livet. — Fra den 10.—30. august havde vi engelske, franske, belgiske, hollandske og israelske lærere. Kursus var arrangeret af *Jewish Agency*, sproget man benyttede var hebræisk, emnet var den allerstrengeste, jødiske religionsopdragelse. Vi fik et stærkt indtryk af, at jødedommen er en lovreligion. Alting var omgivet af regler, fra de største forhold — gudstjenesterne i synagogen (biblioteket havde den ære) — til de bittesmå forhold, måden at slå et hønseæg i stykker på i køkkenet og fremgangsmåden ved åbningen af breve i sabbaten. Der var et så utroligt tal af skikke, regler og traditioner, at det kunne forekomme os, at i hvert fald disse jøder formelig opbyggede en slags ghetto om sig selv. Skønt vi naturligvis var gået i gang med dette kursus med forhånds-velvilje over for deltagerne, var vi ikke i stand til at tilpasse os deres måde at arrangere sig på. Da tilmed deres ledere ikke havde praktisk greb om tingene, blev det for drøj en tid, især for Grete og hendes piger. — Endelig kunne vi trække vejret dybt et par dage. Så fulgte der en fornøjelig weekend for *sjællandske* og *lolland-falsterske sparekassfunktionærer*. Der var adskillige interessante talere, bl. a. departementschef Erik Ib Schmidt, statsminister Kampmann og forfatteren Hans Jørgen Lembourn. — Derefter arriverede 275 seminarieelever og lærere fra *Th. Langs seminarium* i Silkeborg, anført af seminarie- rektor Knud Gro-Nielsen. Vi kunne selvfølgelig kun huse og bespise dem ved samarbejde med landbrugsskolen. Men det blev også fornøjeligt, og denne gang

fik vi lejlighed til at høre magister Danstrup om udenrigspolitiske forhold og sceneinstruktør Sam Besekow, der læste og spillede »Mus og mænd« af John Steinbeck. Desuden var der musikanten, hvor nogle af musiklejrens musikere med Jørgen Berg i spidsen medvirkede. — Til sidst fulgte vort eget efterårs-møde i fire dage, 10.—13. september. For første gang i flere år var der nogen tilbagegang i deltagerantallet. Men der var flere »forklaringer«: fjernsynsudsendelserne fra fodboldkampene i Rom, de store indkaldelser den dag, mødet begyndte, et større flygtninge-arrangement i Hillerød om søndagen og endelig ikke mindst det gode vejr, som endelig meldte sig efter flere ugers regn og gav de forsinkede høstfolk en chance for at redde de sidste tunge neg i hus. Heller ikke skolens mange indbydelser til årets jubilarer blev denne gang fulgt i særlig grad. Der var flest 40-års, endog en enkelt fra Færøerne. Næste år håber vi igen på en stor flok, også fordi det da er første gang, at der er jubilarer — ganske vist kun 10-års — fra vores tid. Men efterårsmødet forløb i øvrigt godt. Som tidligere gennemførtes en af dagene i samarbejde med Frederiksborg amts husholdningsforeninger. Talerne var seminarieforstander Morten Bredsdorff (»Europa — museum eller fremtidsstat), formanden for Sydslesvigsk vælgerforening, lærer Karl Otto Meyer, Skovlund, (Den danske hverdag i Sydslesvig«), sognepræst Jørgen Jensen, Thorstrup, (»Lovens krav og troen gave«), lektor, dr. phil. Jørgen Ilæstrup (»Modstandsbevægelsen i international belysning«), kirkeminister Bodil Koch (»Om altings sammenhæng«), magister Bjørn Moe (»Hvordan aktiverer vi den moderne ungdom?«) og undertegnede om »Højskolen og det politiske«. Første aften underholdt Frederiksberg lærersangkor; desværre var dirigenten, Sigurd Kramer, ikke med, da han havde erhvervet sig den kongelige sygdom lumbago. Mandag læste lærerkredsen Kaj Munks »Han sidder ved smeltediglen«, og sidste aften fyldte orkestret »Fynske Musikanter« salen med dejlig musik.

Fra efterårstiden må jeg endnu rapportere, at vi mellem august og november har måttet tage afsked med Ruth Bang Jensen og Vera Jørgensen, der har forladt Grete Søndergårds faste stok. Fra haven er Karl Skytte afgået, da vi om vinteren kun har arbejde til to. I selve kursustiden fik vi hjælp af sommereleverne Inge Irene Schmidt, Kirsten Midtgård Pedersen og Astrid Marskar samt vore gode bekendte Anna Lauridsen, Anne Marie Staun og Birgit Holm Jensen. Vi siger alle de bortdragne medhjælpere tak for flittigt arbejde og venlighed og ønsker dem alt godt i den kommende tid. — Ellers har efterårstiden stået i Frederiksborgmødernes og andre møders tegn. Skolen skylder Frederiksborgmødernes arrangører og de skoler, som lukker sig op for vore »kredse«, en hjertelig tak. — Endvidere er der at berette, at Cecilie Tøpholm har været på eventyr i Finland, Emil Petersen i Paris (sammen med Pip Christiansen), Bjerre har haft et længere kursus for femten unge indiske landmænd at stå for, Bent Jakobsen har været i Norge, og Christiani skal også have været udenlands. Herhjemme har »Nordisk skolestue« og »Gule skolestue« gennemgået en højlig tiltrængt skønhedspleje. Den ene af de to lærerboliger ovre mod vest er for længst under tag, og for den anden står rejsegildet for døren. I haven plukkede Tove, Herluf og Karl blommer, pærer og æbler i over en måned, tror jeg; aldrig har vi haft sådanne mængder af frugt. Indendørs blev der syltet, henkogt, gjort rent og i det hele taget gjort klar til vinterskolen.

☆

Og så er vi, mens dette skrives, allerede nået et stykke ind i november. Skolen

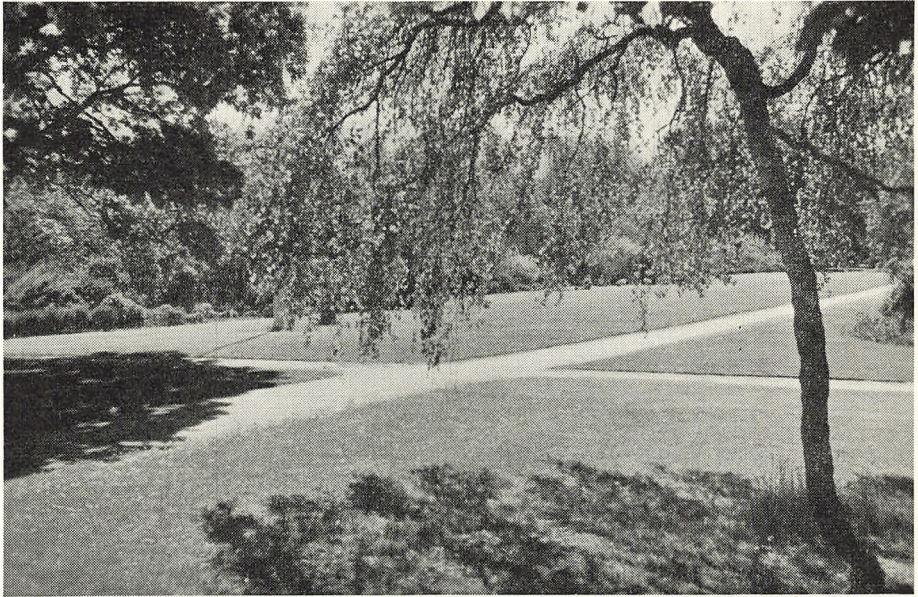
er igen begyndt. 155 virksomme svende og møer har besat de tomme stuer og værelser. Flittigt skolearbejde fylder dagene, mens året mørkner, og vi nærmer os vinter. Hvis I har holdt ud til nu med den lange årsberetning, siger vi tak for følgeskabet og sender jer på alles vegne, som er knyttet til Frederiksborg, en hjertelig hilsen med ønsket om en god julefest og et lyst nytår med voksende forståelse mellem mennesker og folk.

Karen og Haugstrup.

Pakkeposten.

Fra skolens have.

Elevforeningen

Gennem udgivelse og udsendelse af skolens årsskrift inclusive de tre »Frederiksborg-blade« samt afholdelse af et årligt elevmøde søger elevforeningen at opfylde sine formål, nemlig at vedligeholde forbindelsen mellem skolen og dens gamle elever og mellem disse indbyrdes. Sagt på en anden måde ønsker gamle elever gennem deres forening at medvirke til en styrkelse af skolen, således at det værdifulde, man har modtaget og stadig får gennem denne skoleform, fremdeles må komme endnu flere til gode.

Årsskriftet foreligger hermed — som sædvanlig velredigeret og ekspederet af forstander Haugstrup Jensen og sekretær »Tøp« med gode bidrag af skolens lærere.

Vi siger fra elevforeningens bestyrelse tak til medarbejderne for denne dejlige »julebog«, idet vi ved, at den modtages med forventning ud over landet.

Elevmødet i år forløb på vanlig vellykket vis, naturligt nok fordi der var præsteret et mægtigt forarbejde, som *mange* må dele æren for.

Når tidligere vinterelever første gang møder skolen i sommerpragt, føles ankomsten som en næsten chokerende lys og overraskende oplevelse, efterfulgt af en række festlige timer og afsluttet med en lidt vemodig afskedsstemning.

Om lørdagen var der stort fremmøde til såvel foredrag, middag og aftenunderholdning. Søndagen talte nogenlunde normalt besøg. Det er vanskeligt at udpege dagens højdepunkt, prøv selv at huske efter eller læs Haugstrup's dagbog. Nævnes bør søndagens middagsbord med de ca. 500 glade, årgangsanbragte gæster,

der trods oceaner af snak alligevel pænt påhørte korte taler af skolens formand, forstander og elevforeningens formand.

Elevforeningens generalforsamling samlede 40 deltagere. Lauge Jepsen var ordstyrer. Formanden omtalte bestyrelsesmødernes vigtigste punkter og gav oplysning om en fremgang på 105 medlemmer og en beskedent kassefremgang. Han takkede Emil Petersen for bladets nye »hoved«. Bestyrelsen er svært glad for dette blad og for tilkendegivelser ude fra om årsskrift og blad. Det kniber lidt at få kontingentet ind fra gamle elever boende i udlandet.

Formanden oplyste, at den af elevforeningen samme dag foranstaltede pengeindsamling til anvendelse til en højskole i Grønland havde indbragt 323 kroner. (Dette beløb er senere af elevforeningen og skolen rundet op til 500 kr. og afsendt til rette sted). Sædvanemæssigt bevilgedes 1200 kr. til elevunderstøttelse!

Efter at foreningens kasserer, frk. Tøpholm, havde oplæst og kommenteret regnskabet, som har været aftrykt i bladet, fulgte en kort forhandling. Beretning og regnskab godkendtes. Alle valg var genvalg. Bestyrelsen er:

Konsulent *H. O. Stryhn*, Hillerød, (formand).

Gdr. *Erik Jensen*, Ledgård, Bistrup pr. Saunte.

Gdr. *Ejner Pedersen*, Kvinderup, Slangerup.

Fru *Karen Nielsen*, Kildehøjvej 26, Birkerød.

Frk. *Rita Andersen*, Peblinge Dossering 48, 3, København N.

Elevholdenes repræsentanter:

Kaj Christensen, Vesterled, Skinnerup, (vinteren 58—59).

Kirsten Høyer Petersen, Skads, Esbjerg, (sommeren 1959).

Lauge Jepsen, (vinteren 59—60).

Tove Svane-Lund, Gabøl, (sommeren 1960).

Ved skolens efterårsmøde holdtes igen i år et bestyrelsesmøde, hvortil repræsentanter for Frederiksborg-kredsene var indbudt. Problemer i forbindelse med kredsens møder var et af forhandlingsemnerne. Desuden besluttedes det at undlade udsendelse af bladene til udlands-elever og at slette disse, hvis de efter 5 års forløb ikke har betalt kontingent eller ladet høre fra sig.

Dette gælder naturligvis kun for de uden for landets grænser boende. Herhjemme falder hammeren straks, hvis et medlem undlader at betale et år.

Bestyrelsen henstiller stærkt til medlemmerne at indløse årsskriftet *straks*, når det kommer — for at undgå unødigt penge- og tidsspilde. Vi opfordrer til at indsende gode oplevelser og personaloplysninger til foreningens sekretær.

Sluttelig en varm tak for trofasthed mod skole og elevforening.

H. O. Stryhn.

BREVE OG BRUDSTYKKER

Ved Sigfred Munchs død

21. september 1960

Vinterelever fra Frederiksborg under den første verdenskrig vil sikkert med taknemlighed mindes bornholmeren Sigfred Munch. Holger Begtrup forstod, at det havde sin store betydning for karleskolen, at der var et par »smaalærere«, der paa kammeratlig maade kunne færdes i elevflokken, samtidig med at de kunne sætte sig i respekt i kraft af deres solide viden og kunnen. Blandt disse unge medlærere var forstanderen særlig glad for S. Munch.

Sigfred Munch, der var født i 1888, hørte til det kuld af frimodige unge høj-skolemænd, der gik til deres gerning uden at have en eksamen i ryggen. Han havde været elev baade paa Vallekilde og Frederiksborg saavel som paa Askov. Om sommeren sled han ved praktisk arbejde for at tjene til næste vinters skoleophold. Et af hans læresteder var Vittenbjerggaard ved Køge hos den opvakte, glade sjællandske bonde Niels Petersen, i hvis hjem han ogsaa siden færdedes som en slags plejesøn. En sommer var han paa Grønland ved kryolitbruddet. Siden fulgte han Begtrups vink og tog til England under krigen. Et aar var han paa statens etaarige lærerhøjskole. Det prægede hans færd og tale, at han kendte de kaar, eleverne arbejdede under til daglig. Han havde let ved at komme paa

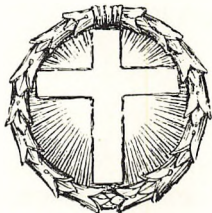
talefod med dem. Der var noget lyst, solidt og vederhæftigt over hans personlige fremtræden, altid i ligevægt. Ofte rullede en kildefrisk latter fra ham. Han var en mester til at fortælle historier og kunne nok holde en forsamling vaagen, naar han skildrede et zeppelin-angreb paa London.

Begtrup haabede paa, at han, svarende til sit navn, ville forblive ungkarl. Da S. Munch giftede sig, maatte han flytte til Ubberup, hvor han fik med lutter piger at gøre. I 1924 købte han en af landets ældste højskoler, Vinding ved Vejle. Den havde blomstret i Hans Rosendals dage. Mange elevværelser var saa tarvelige, at Munch ikke turde byde sine elever dem. Her var han forstander i 15 aar. Det var en nedgangstid for mange højskoler, der jo langt fra fik statsstøtte som nu. Vi havde troet, at Munch og fru Karen, f. Nyholm, fra Strellev i Vestjylland, skulle have faaet lykke til at skabe en hjemskole i lighed med Svenning og Marie Petersens Uldum, men det blev kun den lille flok, der fandt til Vinding.

Forstander Kr. Pedersen, der ledede Haandværkerskolen i de aar, har skrevet en køn minderune om S. Munch (gengivet i »Højskolebladet« nr. 38). Han skildrer ham som det redelige, pligtopfyldende og trofaste menneske, der forstod samarbejdets kunst, en dygtig og alsidig mand, altid velforberedt, elsket af sine elever, der betragtede ham som en af deres egne, og som en mand, de trygt turde betro sig til. — Frederiksborglærere og -elever fra 1915—20 vil nikke bifaldende til den karakteristik.

Munch tog ogsaa ivrig del i sognets liv, øvede indflydelse ved præstevalg og blev en aarrække boende i Mølholm som kæmner. Som de mindre skolers talsmand var han medlem af bestyrelsen for Foreningen for Høj- og Landbrugs-skoler 1927—39. De sidste aar boede han i sin anden hustrus, fru Dinmas hjemstavn i Skovlund i Vestjylland og øvede en højskolegerning ved civilundervisningen.

Fr. Schrøder.

Kontakt

»Hvor har du vært?«.

»I Danmark«.

»Hele tiden siden sist?«.

»Ja, — bortsett fra en måned jeg var i Tyskland«.

»Nei Ivar, at ogsaa du er blitt angrepet av vår tids reisefeber!«.

Slik faller samtalen ofte ut med mine venner etter at jeg er kommet hjem. Og den siste replikken smaker litt bittert, — for saken er den at jeg har tidt angrepet de som stadig reiser og reiser: ser Danmark på en dag, Norge på to og Sve-rige på tre dager. Dermed så vet en alt om Skandinavia og folket som bor der.

Derfor må jeg forklare mine neserynkende venner at jeg har ikke reist for reisen sin del, men reist for å dele gleder og sorger ved å bo og leve sammen med mennesker fra en annen nasjon i hverdag og fest. En er ikke lenge i Danmark för en merker store forskjeller fra det en er vant med i sin hjemlige krets. Alt dette fremmede skaper en stor oppdagerglede og en viss skepsis overfor nye oppfat- telser. Selv om disse ulikhetene til dels skjærer en i öynene, så går det ikke lang tid för en tar til å kjenne igjen disse ukjente trekk som noe en også finner hjem- me. Og det blir virkelig morsomt når en blir oppmerksom på at flere av de så- kalte typiske trekk hos Ole og Peder i Danmark har en maken til hos Ola og Per i Norge.

Men likevel er det forskjeller tilbake, og jeg tror det er en betenkelig vei å slå inn på når mange vil bagatellisere bort de ulikhetene vi har. Vi bör heller gå inn for å godkjenne våre uensartheter, for de har sprunget frem av miljø, hi- storie og kulturliv som i viktige detaljer kan være meget annerledes enn det en selv kommer fra. (Jeg synes forresten at de forskjeller en möter er sjarmeren- de). Men en må ikke stoppe med denne aksepteringen og slå fast at slik er du og slik er jeg. Basta! Dette er en farlig form for toleranse (som jo er et av tidens populære krav), for den er passiv og fastbunden. Toleransen bör være aktiv ved at en har öynene åpne for hva ulikhetene er betinget av hos et folk, hos en samfunnsgruppe, hos en omgangskrets, hos den enkelte. Kunne vi makte å kom- me så langt, så er ikke toleranse et tomt og höytsvevende ord og neppe noen uoverkommelig sak, for da vil en oppdage at vi er ikke så fjerne i våre gleder og sorger, i våre spørsmål og oppgaver. Dersom våre »turistreiser« ble lagt opp med dette for öye, så vet jeg at reisene vil bli meget interessante og jeg tror at vi dermed kunne ha et godt grunnlag for å möte de krav som dagens og mor- dendagens Europa stiller oss.

Derfor svarer jeg — når jeg blir mött av følgende spørsmål fra mine venner: »Du så vel meget fint i Danmark?«.

»Ja, — naturligvis så jeg meget som var flott, — men jeg vil nå si at jeg opp- levde da mer!«.

Ivar Hov.

På rejse

Norgesturen i september var igen i år præget af besøgene hos tidligere frede- riksborgere.

På højskolen i Gol tog Inger og Olav Akerlie hjerteligt imod os og viste os rundt i de nye bygninger, som nu er ved at være færdige. Mon ikke vi trods alt var lidt misundelige på dem, der kan være elever på denne skole — midt i den herlige natur? Kaffen med de nybagte boller viste, at også køkkenet er fortræffeligt!

I Heidal viste Jørgen Espelund os nogle af bygdens gamle gaarde og fortalte om livet, som det har været levet i dalen. I disse omgivelser kan man endnu fornemme noget i retning af, at »tiden står stille«. Der er en selvfølkelig ro over de mennesker, som bor der, og det virker velgørende.

Der er stadig »fint på Voss«! Ungdomslaget gav os som tidligere en festlig aften i Ungdomshallen, og når sæterturen nærmest drukkede i regn, tager vi det som udtryk for, at vi skulle lære det vestnorske vejr at kende! Vi vil gerne gøre gengæld for al den gæstfrihed, vi har mødt i ungdomslaget, og det bliver

På Vossevangen.

Sognefjorden.

der maaske mulighed for næste sommer. Da håber vi nemlig at se ungdoms-laget på besøg i Danmark.

Turens landmænd har altid megen glæde af at se, hvordan Torstein Bjørke driver sin gård, og der lyder mange rosende ord. Det samme gælder, når Ingunn byder på kaffe. I år var det nok vaflerne, der gjorde størst lykke, og dem roste man i særdeleshed ved at spise mange af dem!

For eftertiden vil vi kunne møde Jytte og Ola Skogstad i Vågåmo, hvor de har slået sig ned — Skogstad med titel af skoleinspektør.

Ja, Norge er et dejligt land at rejse i. Naturen er storslået, og besøgene hos tidligere frederiksborgere får Norge til at blive virkelighed for os.

I september 1961 rejser vi for 10. gang på Norgestur, og jeg håber da, at der blandt deltagerne vil være nogle, som kender Jørgen Espelund og Torstein Bjørke.

Bent Jakobsen.

Hälsning

Wendelsberg-elevernes ugeblad indeholdt den 21. januar 1960 denne hilsen fra forstander Friman i anledning af de norske og danske elevers ankomst.

För fjortonde gången å rad kan vi i år hälsa danska elever från Grundtvigs höjskole till Wendelsberg. För fjortonde gången har vi också glädjen att sända wendelsbergare på besök vid vår danska systerskola. Det rör sig om nära nog ett par tusen danska och svenska ungdomar, som genom detta elevutbyte fått sin horisont vidgad utöver det egna landet. Vad det betytt för dem och för våra båda skolor kan inte här redovisas, men redan minsta eftertanke ger besked om många värden.

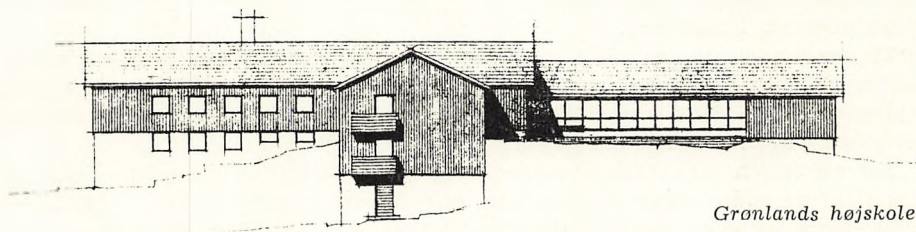
För femte gången ser vi också norska elever som våra gäster. Att vi utökat våra kontakter på detta sätt har varit till fördel för oss själva här på Wendelsberg och säkert också för alla våra gäster. Frederiksborgskolans ofta rika inslag av elever från andra länder har också kommit elevutbytet tillgodo. Många stäm-mor, många erfarenheter, många synpunkter har därför kunnat komma till tals vid de nordiska veckorna på Wendelsberg.

Första året, 1947, präglades säkert samvaron av det faktum, att isoleringen under kriget låg så nära i tiden. Det var ett återknytande av band, som ingen

önskat se slitna, men som främmande krafter försökt splittra. Under senare år har detta vårt nordiska samarbete präglats av självfallenhet. Det är inte något märkvärdigt att vi träffas på detta sätt. Så långt har vi ju nämligen kommit här i Norden, att samarbetet har blivit en slitstark vardagsvara. Utan stora ord och later kan vi öva gemenskap över gränserna. Årets utbyte får emellertid ett drag av allvar genom den bakgrund, som de senaste uttrycken för rashat tecknat. Det erinrar oss om den förpliktande situation, vari vi här i Norden befinner oss. Ungdomens samvaro på Frederiksborg, på Heimtun och Wendelsberg ska präglas av glädje och tacksamhet naturligtvis, men också av ett starkt medvetande om förpliktelse. Norden skall vara den säkra och stabila plattformen för vår solidaritetskänslas växt utöver jorden.

Hilding Friman.

Grønlands højskole.

Fra Landselevforeningen

Landselevforeningens og Højskolernes Sekretariats daglige arbejde har vi skrevet om gentagne gange i de årlige beretninger; i år vil vi benytte den spaltepads, som elevskriverne år efter år har stillet til Landselevforeningens rådighed, til en ganske anden sag, — nemlig indsamlingen til fordel for Knud Rasmussens højskole i Holsteinsborg.

Da Landselevforeningen i maj 1959 afholdt repræsentantskabsmøde, blev det enstemmigt besluttet at tage initiativet til en indsamling blandt tidligere højskoleelever. Fra mødet udsendte man en udtalelse, og heri hedder det bl. a.:

»Landsforeningen af Højskoleelever udtrykte på sit repræsentantskabsmøde glæde over, at den grønlandske ungdom nu omsider får mulighed for at komme på højskole ligesom unge i Danmark. Den meget voldsomme samfundsudvikling, som i disse år foregår i Grønland, og som forandrer det primitive fangererhverv til moderne fiskeriindustri, stiller befolkningen over for store tilpasningsvanskeligheder og mange menneskelige problemer. I denne situation vil folkehøjskolen kunne øve en afgørende indsats, men problemerne med rejsningen af denne skole i Grønland er imidlertid mange, udgifterne ved byggeriet er således forholdsvis langt større end tilsvarende byggeri i Danmark, og Landsforeningen af Højskoleelever har derfor besluttet at opfordre tidligere højskoleelever til at støtte oprettelsen af Knud Rasmussens højskole i Hoisteinsborg som et udtryk for den værdi, de tillægger deres eget højskoleophold.

Det er repræsentantskabets håb, at denne indsamling blandt tidligere højskoleelever vil give bestyrelsen for Knud Rasmussens højskole mulighed for at overvinde en del af de økonomiske vanskeligheder.

Indsamlingen fik en overvældende tilslutning, så godt som alle elevforeninger anbefalede at støtte, og en lang række elevforeninger har sendt udtalelsen (en del i forbindelse med udsendelse af årsskriftet) ud til medlemmerne sammen med et girokort. Yderligere har dagspressen landet over omtalt indsamlingen meget fint, og det kunne derfor synes noget overflødigt at skrive om spørgsmålet igen.

Det er det imidlertid ikke!

Den 2. oktober, hvor dette skrives, er der kommet ca. 6000 kr. ind på giro 4302, og det synes vi er meget beskedent, når man tager i betragtning, hvilken tilslutning indsamlingen fik, og hvor mange tidligere højskoleelever der må være i Danmark. (Alene i de elevforeninger, der er tilsluttet Landselevforeningen, er der 85.000 medlemmer).

Tanken om at rejse en højskole i Grønland er ikke ny, allerede kort efter århundredskiftet nævnte Knud Rasmussen første gang det ønskelige i en højskole i Grønland, og siden er tanken gentagne gange blevet fremført fra grønlandsk side. I forbindelse med den megen presseomtale om højskolen i Holsteinsborg har man ofte glemmt, at store indsamlinger blandt den grønlandske befolkning (og fra privat side i Danmark) forlængst har sikret den egenkapital, som er nødvendig for at kunne søge staten om byggetilskud.

Selve byggeriet af højskolen er sikret, dan danske stat har nu bevilget de nødvendige midler til byggeriet og driften, men skolens bestyrelse mangler alligevel penge til almindeligt og nødvendigt udstyr til skolen, bøger, filmapparat, redskaber o.s.v.

Den grønlandske folkehøjskole vil altså blive rejst, også uden vores hjælp, men ethvert beløb, der bliver indsat på giro 4302, vil alligevel være en tiltrængt hjælp til det kommende folkehøjskolearbejde i Holsteinsborg. Vi håber, at mange vil forstå dette og indsætte et beløb på: Knud Rasmussens højskole, Landsforeningen af Højskoleelever, Farvergade 27, København K. Giro nr. 4302.

Slå Dem ikke til ro med, at der nok er mange andre, der vil give et lille beløb, endnu er der ikke så mange, der har gjort det. Vi bringer her en tak for de bidrag, vi har modtaget.

Alfred Dam.

Ved elevmødet 1960 satte Stryhn på Elevforeningens vegne en hurtig indsamling i gang. Den indbragte 323 kroner. Beløbet er af foreningen og skolen forøget til 500 kroner, som nu er sendt til giro 4302.

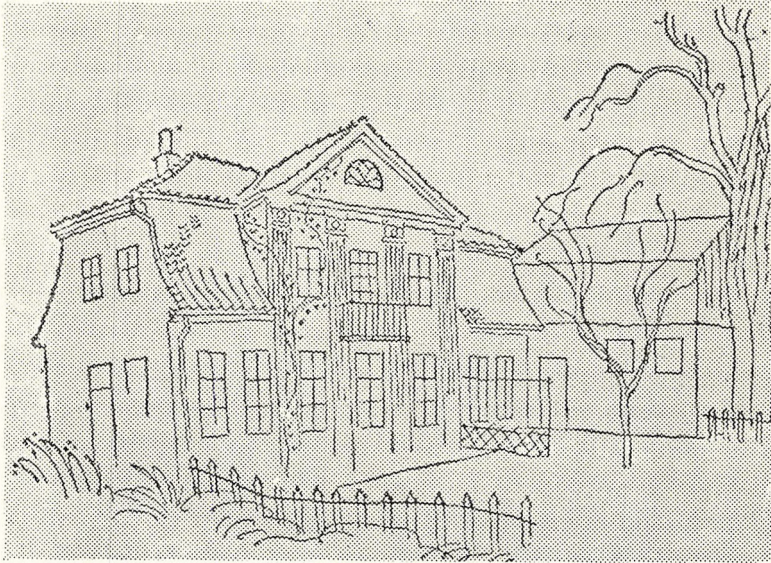
S. H. J.

Inspektion på Grundtvigs Højskole

CARL GROVE, der var forstander 1859—90 på Grundtvigs Højskole på Marielyst skrev for 100 år siden — den 28. november 1860 — følgende morsomme brev til en god ven, O. SPLEIS, der var præst i Serritslev i Vendsyssel. Brevet er offentliggjort i ROAR SKOVMANDS værk »Højskolens ungdomstid i breve« 1—II, der er udkommet for kort tid siden.

Kære Spleis! ... Ja, nyt har jeg da at melde, thi for det første trækker nu (lærer) Pedersen sig tilbage, og jeg har allerede efter aftale med Grundtvig skrevet til Juhl, om han vil komme snarest muligt. Jeg var så om mandagen henne hos Grundtvig for at sige ham det. Jeg havde ellers også et andet ærinde

»Marielyst«.

hos den gamle, nemlig at lade ham vide, at overskoledirektøren, biskop *With*, havde været her for at se os lidt efter ... Ser du, jeg var lige færdig med at fortælle fædrelandshistorie om formiddagen kl. 10, da *Klug* (vores forpagter) kommer ind på skolen og siger, at der er en herre nede, som vil tale med mig, og da jeg kommer ud på gangen siger han: »Det er bestemt en minister eller en anden stor en«. Nå, jeg kommer derned, og så er det biskop *With*, som siger, at han var kommet for at se til os. »Det skal De have tak for«, siger jeg og får ham herind i stuen. Så sad vi og talte sammen en halv times tid. Jeg fortalte, hvordan vi brugte tiden, og han spurgte, hvor eleverne var fra o.s.v. Da han hørte, vi havde to fra Vendsyssel, blev han meget forundret, »for der havde de jo skoler nok«. »Ja, de har vel ikke andre end Bjørnbaks (i Smidstrup)«, sagde jeg, og så vidt jeg husker, føjede jeg et par ord til om, at den kunne de uden skade rejse fra; men jeg er ikke sikker på det. Men bispemanden ville ikke ind på den sag og fortalte mig, at *Jens Vahl* havde oprettet en i Jetsmark. Det vidste jeg ikke. »Ja, der kommer jo så mange rundt omkring«, sagde han, »og de vil allesammen have understøttelse, så vi må jo tage fra dem, der før har fået«. Ja, det syntes jeg jo var en gal redelighed. »Ja, De vil vel have Deres 1000 rigsdaler«, sagde han. »Ja, det skal De have ret i«, sagde jeg. Da vi havde afhandlet det lidt, ville han ovenpå. Det var fritid, og eleverne sad beskæftigede hver med sit. Da han havde set sig lidt om, sagde jeg: »Vi kan måske synge lidt for bispemanden«. Så sang vi »Er lyset for de lærde blot«, »Kongehånd og folkestemme« og kæmpevisen om Holger Danske og Stærk Didrik. Sangen fandt han jo gik godt og opfordrede mig stærkt til at få flerstemmig sang i gang. Det kunne jeg naturligvis ikke indlade mig på, og så var der en af eleverne, som bemærkede, at kunne de lære at synge så meget, så de kunne synge for folk, når de kom hjem, mente han, det var godt, men biskoppen blev ved sit. Så ville han gerne høre, hvordan jeg talte med folk. Jeg tog så Stærk Didrik og Holger Danske til udgangspunkt og spurgte, om der

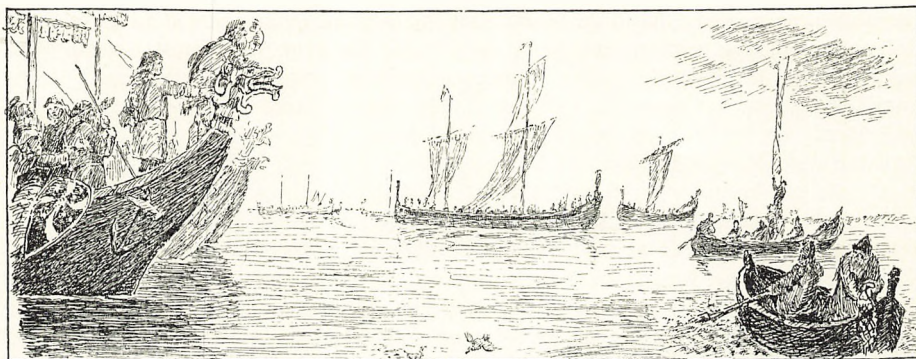

var nogen, som vidste, hvad de betød. Det var der da, og så kom vi til at tale om Holger Danske og sagnene om ham, og der var da dem, som fandt det rimeligt nok, at han skulle sidde under Kronborg eller et andet sted, da man i lange tider ikke havde set noget til ham før i 1848. Derved kom vi til at tale om Sønderjylland, og der var en, som huskede, at *Nis Lorenzen* slog tyskerne i stændersalen med Holger Danske, da de truede med *Frederik Barbarossa*. Vi kom så til at tale om kampen for Sønderjylland i gamle dage, og folk (d.v.s. eleverne) nævnedes da straks Uffe og Dan, med hvem både *Sakse* og *Rimkrøniken* begynder. Derved kom vi til at tale om disse bøger og Sorø kloster, i hvilket de er skrevet, om Saksens latin, *Chr. Pedersen* og oversætterne — *Anders Sørensen*, *Vedel* og *Grundtvig* — og ad den vej nåede vi igen til vort eget århundrede, om hvilket der da bemærkedes, at med det og skærtorsdagsslaget gik en ny tid ind for os og pegede på vore tre store digtere (Oehlenschläger, Ingemann og Grundtvig), som vi så kom til at tale om som dem, der både sætter os ind i oldtiden og middelalderen, og hvoraf den ene endda er historiker. Det var, når jeg selv skal sige det, en udmærket samtale, jeg fik i gang, og det følte vist bispen også. Da jeg var kommet så vidt, brød jeg af og sagde, at det var bedst at slutte med en sang. Det gjorde vi så, og bispen bemærkede, at det jo var en rar ting således at få munden op, men det var også rart, om man kunne skrive sit modersmål, så han ville gerne se lidt af den slags. Det fik han også, og så kom vi til de kære naturvidenskaber, som han nu spurgte om. Ja, dem havde vi ikke, sagde jeg. »Ja, det var dog meget rart, om de lærte lidt af det med«. Ja, det havde jeg intet imod, men gjorde opmærksom på, at det folkelige fuldkommen optog tiden for os. Så viste jeg ham biblioteket. »Ja, det er historisk«, sagde han, »men har De ingen naturvidenskabelige bøger, har De ikke *Berlins Håndbog* (i naturlære)?«. »Nej«, sagde jeg, »jeg har ikke læst den selv«. Jo, det havde han. »Den er meget god«, sagde han, »men jeg kan ikke rose ånden i den, han nægter skabelsen«. »Ja«, sagde jeg, »men så er det jo en meget farlig bog at give folk i hænde, for når de ser, at meget i den er sikkert, så gør de jo let den slutning, at det hele er rigtigt«. »Ja, der er jo nogle gifte, som ikke skader«, sagde han. »Ja«, siger jeg, »men den gift, som er i naturvidenskaben, syntes jeg, at vi har set skadelige følger nok af«. Det turde han ikke benægte. Så sang vi til sidst »I alle de riger og lande« for ham for at vise ham, hvor han var, og han kørte så »til sin minister«, som han sagde. Egentlig havde jeg været bange for, at han skulle forlange, at jeg skulle tale med hver enkelt, thi det havde jeg nægtet, men det kan gerne være, som *Grundtvig* sagde: »Han vidste nok, hvor han var«.

— — —
Hils nu gode venner . . . Vorherre være med dig!

Din ven og broder.
Carl Grove.

MEDDELELSER

FREDERIKSBORGLÆRERE m. fl. Tidligere lærer ved Frederiksborg højskole 1915—1920, fhv. højskoleforstander *Sigfred Munch*, Vinding, døde 21. september i sit hjem i Skovlund ved Grindsted. Fr. Schrøder har skrevet mindeord om ham i elevskriftet. *Anders Uhrskov*, Frederiksborglærer 1907—34, har udgivet »En Bog om Byskov«, en skildring af sin ungdomslærer, forstander Jens Byskov, Gedved. *Pip Christiansens* faste adresse er på ny Birkevungen 24, Virum, Kgs. Lyngby. *Thorvald Henningsen*, der var skolens gartner i Fr. Begstrups og Christiansens tid, fejrede først i oktober sin 65 års fødselsdag. Landbrugslærer *O. Højstrup Jensen* (Frb. 38-39 og 42-45) er udnævnt til forstander på den ny landbrugsskole i Grindsted. Konsulent *Hans Bruun* (1939-45) bor nu i Odense. *Andreas Lundby* (1949-50) er blevet sognepræst i Idom. *Ola Skogstad*, norsk lærer 49-50, er blevet skoleinspektør i Vågåmo. *Torben Rostbøll*, lærer 50-51, er flyttet fra Ryslinge til »Unge hjem«s højskole ved Århus. *Asbjørn Hernes*, norsk lærer 1959, er blevet seminarielærer i sang og musik på Stord off. lærarskule. *Gunnel Larsson* (1959-60) er ansat på Forsa folkehøgskola, Forsa st., i Nordsverige, og *Ivar Hov*, som var norsk lærer både på sommerskolen og vinterskolen i det forløbne år, er igen knyttet til Skiringssal folkehøgskole ved Sandefjord. *Anna Rydstedt*, som jo arbejder ved Eslövs folkehøgskola i Skåne, har udgivet en ny digtsamling »Min punkt« på Bonniers forlag; et af digtene er tilegnet hendes sommerelever på Frederiksborg. Fra november 1960 er fil. mag. *Ingegerd Blomstrand* fra Skåne, lærer *Gisle Buvarp* fra Trøndelagen og *Frits Norlan*, tidl. Vestbirk, tilsluttet skolens lærerkreds.

OTTE DAGE PÅ HØJSKOLE. For halvtreds år siden holdtes »8 dage på højskole« på Frederiksborg højskole. Det var første gang, man forsøgte med den slags korte feriekursus. Siden har der været »8 dage på højskole« hundredvis af gange rundt om på højskolerne. I mindeåret indbyder vi igen alle interesserede — unge og ældre — byfolk og landboere — til at være med her i otte dage i sommeren 1961. Det bliver fra d. 2.—9. august.

ELEVMOØDET afholdes som tidligere år den anden søndag i juli. Mødet begynder lørdag eftermiddag kl. 4 og slutter mandag middag. I 1961 bliver det den 3., 9. og 10. juli. Alle forhenværende elever og deres pårørende er meget velkomne! Programmet kommer i Frederiksborg-bladets juni-nummer.

EFTERÅRSMØDET i 1961 indledes lørdag aften den 9. september og fortsætter søndag, mandag og tirsdag. Årets jubilarer kan vente skriftlig indbydelse. Velkommen!

VINTERFESTEN for tidligere og nuværende elever bliver fastelavnssøndag den 12. februar med gudstjeneste kl. 10.15 i valgmenighedskirken, kl. 15.30 foredrag og kl. 18.45 præcis vinterens skuespil m. m. Det er nødvendigt at tage tæpper med til eventuel overnatning. Velkommen!

OFFENTLIGE MØDER bliver i 1960—61 den 9/11 forstander Erik Halvorsen, 27/11 pastor Hakon Mandøe, Vartov, og skuespillerinde, fru Asta Esper Andersen, 14/12 fru Pip Christiansen, 11/1 magister John Danstrup, 10/2 forfatteren Willy-August Linnemann, 19/3 forfatteren Jørgen Bukdahl og det musikalske ægtepar, pianistinden Hanne Petri og violinisten Kanny Sambleben. Fuldstændig mødeplan fås på skolens kontor. Bemærk, at fire af møderne forsøgsvis er henlagt til hverdags aftener.

FREDERIKSBOR GKREDSENE. *Sydjysk Frederiksborgkreds* har afholdt et møde, som var henlagt til Rødding højskole den 2. oktober. Der var mødt 90 deltagere, der glædeligvis ikke kun var fra de sidste årgange. Fra skolen var Haugstrup og Karen, Emil Petersen, Tøp og Grete Søndergård kommet. Haugstrup indledede før middag med at tale om »Højskolen og det politiske«. For dem, som havde lyst dertil, var der i middagspausen lejlighed til at besøge den nye afkomstrøvestation Brøstrupgård. Mødet fortsatte kl. 14 med Emil Petersen, der dygtigt talte om sin tur til Paris. Tøp fortalte om Finland og viste nogle gode lysbilleder derfra. — Ved generalforsamlingen blev Henning Hansen, Stolbro pr. Guderup (tlf. 105 x) nyvalgt som sekretær i stedet for Ingeborg Petersen. — Muligvis bliver der møde i april 1961; se efter i Frederiksborgbladet.

Niels Jørgen Frank.

Østjysk Frederiksborgkreds har i det forløbne år holdt to møder i Håndværkerforeningens lokaler i Århus. I det første deltog fra skolen Haugstrup og lærer Christiani, og til det sidste var kommet fire, Karen og Haugstrup, Tøpholm og Bjerre. Kirstine Madsen, Lindbjerg, og Anne Marie Rolskov, Galten, afgik fra bestyrelsen. I stedet for nyvalgte Else Hauge, Vormstrup pr. Malling, og Hans Chr. Riis, Testrup pr. Mårslet. Den ny bestyrelse er endnu ikke konstitueret. Se Frederiksborgbladet i august.

Kirstine Madsen.

Frederiksborgkredsen for København og Omegn afholder møder i Vartov i vinteren 60—61. Den 23. november: Haugstrup, onsdag den 25. januar: Sv. Erik Bjerre, og onsdag den 15. marts: Emil Petersen. Evt. oplysninger kan fås hos undertegnede, adr. Tusbyvej 7, Hvidovre. Telf. 78 51 78.

Vagn Aage Nielsen.

Nordjysk Frederiksborgkreds har i det forløbne år holdt et meget velbesøgt møde på Krabbesholm højskole i Skive. Mødet i 1961 afholdes søndag 30. april på Lundbæk landbrugsskole ved Nibe.

Vestjysk Frederiksborgkreds har i oktober haft efterårsmøde med 70 deltagere på Lægården landbrugsskole i Holstebro med Emil Petersen og Bent Jakobsen som repræsentanter for skolen.

Frederiksborgkredsen for Fyn afholdt møde den 2. oktober på den nye Båring

højskole på Nordvestfyn. Der var god tilslutning. Fra Frederiksborg medvirkede Bent Jakobsen, Karen Nielsen og Fr. Christiani.

BIBLIOTEKET. I årets løb er der købt 150 bind og modtaget omkring 50 bind som gaver. Sideløbende med disse ny erhvervelser udgår der hele tiden en del ældre bøger fra det egentlige bibliotek, således at der også sker tilvækst på bogmagasinet i »Hallen«. På samme måde er nogle af de hidtil fremlagte tidsskrifter, nemlig sådanne, der ikke har været benyttet så meget, blevet udskiftet med andre, som forhåbentlig vil blive læst mere. Blandt de nytilkomne tidsskrifter er: Vindrosen, Hvedekorn, Liberal Debat, Life, Nyt fra Island, Perspektiv (svensk), Presserøster og Selvsyn.

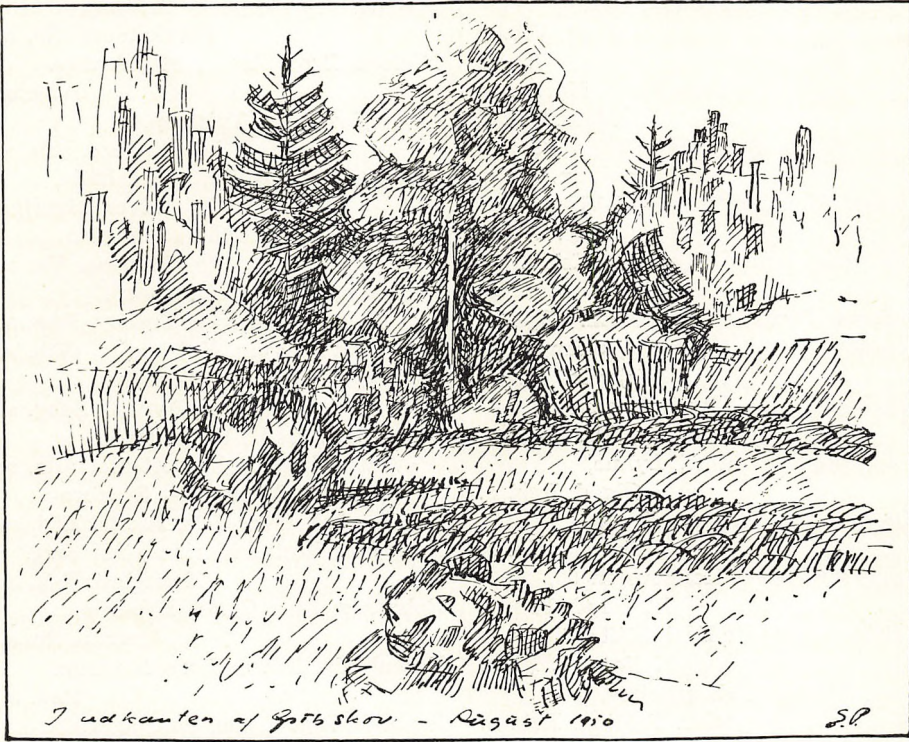
For et gavekort, som vi fik af *sommerpigerne fra 1959*, da deres skoletid var forbi, anskaffedes: H. C. Branner: Thermopylæ, Finn Methling: Rejsen til de grønne skygger, Thorkild Bjørnvig: Figur og ild, St. St. Blicher: Digte og noveller I-II samt Arthur Miller: En sælgers død. *Eleverne fra Wendelsberg højskole* gav os ved afslutningen af vinterens udvekslingsuge Vilhelm Mobergs: Sista brevet till Sverige, mens *sommerpigerne fra 1960* ved deres afslutningsfest kom med to bøger af Palle Lauring: Vikingerne og De byggede riget samt med to kunstbøger: Vincent van Gogh in full Colour og The Impressionists and their World. Endelig har *Jóhanna og Kornelia Oskarsdóttir* fra Reykjavik, der var elever her henholdsvis 1952 og 1959, sendt Sigurdur Thorarinsson: Eldur í Heklu samt Island - Iceland, med forord af Gunnar Gunnarsson.

Gaver fra tidligere elever vækker altid glæde, fordi vi vel tør tage dem som et udtryk for, at skolebiblioteket har været til nytte for giverne i de måneder, disse opholdt sig her.

En række af skolens andre venner har også sendt bøger til biblioteket, og i flere tilfælde drejer det sig om egne forfatterskaber, således kommitteret *Jon Krabbe*: Erindringer fra en lang embedsvirksomhed, inspektør, cand. polit. *Mette Koefoed Bjørnsen*: Orientering i samfundsökonomien, Lille samfundsökonomi og (sammen med R. Willerslev): Vort danske samfund, *Henrik S. Jensen*: Fred og frihed uden våben I-II, forfatteren *Erik Rostbøll*: Den hellige elendighed, forfatteren *Anders Uhrskov*: Kultur og folkeminder XII, *L. Lundgaard*: Samfundspagten, *Roskilde Højskoles lærerkollegium*: Hjalmar Gammellaard 1880—1956, taler og artikler samt bogtrykker *Rud. Pallesen*, Hillerød: Sundtoldens Helsingør (ved Knud Klem).

Endelig er der fra forlag og andre institutioner modtaget endnu en række værdifulde bøger, bl. a. fra *Foreningen Norden*: Nordisk råds 7. sessionen 1959, Stockholm, fra *Statistiska Centralbyrån*: Statistisk årsbok för Sverige 1959, fra *Statistisk Sentralbyrå*: Statistisk årbok for Norge 1959 og Statistiske oversikter 1958, fra *Det danske Kvækercenter*: Rufus M. Jones: Kvækernes tro og virke, fra *Canadas ambassade i København*: Canada 1958, fra *Det konservative folkeparti*: Til alle mænds tarv, fra *Rigsarkivet*: Statsrådets forhandlinger 1848—1863, bd. I, fra *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*: Haven, land og by, fra *American Library, København*: Th. A. Dooley's Deliver Us from Evil, fra *Svenska Turistföreningen*: Årsskrift 1959 og fra *redaktionen af Landbonyt*: et indbundet eksemplar af årgang 1959.

Udover disse mange bøger har vi, som tidligere år, fået en række tidsskrifter frit eller til nedsat pris. Skolen bringer hermed sin bedste tak til alle, der ved disse gaver har bidraget til bibliotekets fornyelse.

ELEVLISTEN

Sommerskolen 1960

Alnor, Ingrid, Ullerup, Avnbøl. Tø. a.	Christensen, Lizzi, Svinget 1, V, Kbh. S. Kbh.
Bach, Aase, Dyrehavegård, Ganløse, Måløv. Frb. a.	Ebbesen, Margrethe, Åved, Frifelt. Had. a.
Bak, Grethe, »Bakkegården«, Røgen, Sporup. Skb. a.	Engell, Lisbeth, Almegård, Hasle, Bornholm. Bornh. a.
Bates, Halldóra, Bergstadstræti 41, Reykjavík. Island.	Grabowski, Ida Elisabeth, Helsingør- vej 15, Fredensborg. Frb. a.
Bøgskov, Hanna Krogh, Serritslev. Hj. a.	Ingerslev, Anna, Voldbakke, Nr. Broby. Svbg. a.
Bjørnkjær, Marie. Vesterbæk, Spjald. Rgk. a.	Ingilsson, Berit, Norreskog, Svensköp. Sverige
Christensen, Gerda, Stenderup, Toftlund. Had. a.	Isaksen, Margrét, Asvallagötu 55, Reykjavík. Island
— Else Marie, Stenderup, Toftlund. Had. a.	

- Jensen, Bodil *Marianne*, Dølby,
Hem. Vib. a.
- Elly, Stensmark, Grenå. Ra. a.
- Inger, Ørndrup Mark, Karby,
Mors. Thi. a.
- Krista Østerkjær, Tinning,
Hinnerup. Ar. a.
- Jepsen, Kristine, Vildsund-Vest,
Thy. Thi. a.
- Johansson, Anita, Pilgatan 8, Eslöv.
Sverige
- Johnsen, Sonja, Hoven, Tarm. Rgk. a.
- Jónsdóttir, Olöf Ingibjörg, Grana-
skjól 13, Reykjavík. Island
- Jørgensen, Inge Struck, Lavensby,
Nordborg, Als. Søbg. a.
- Inger Kirstine, Lyhne,
Ølgod. Rgk. a.
- Kjær, Inger Nørgård, Nysted,
Thorsø. Vib. a.
- Korfitzen, Tove, Kongevejen 60,
Birkerød. Frb. a.
- Kristensen, *Bente* Edel, Stiftshøje,
Hyllerslev. Ri. a.
- Elsebeth, »Kærholm«,
Sdr. Felding. Rgk. a.
- Inger Lise, »Granbo«,
Hønsinge, Vig. Ho. a.
- Kølleskov, Bente E., Snorvej,
Rudkøbing. Svbg. a.
- Larsen, Inger Roursgård, Ørum Vester-
gård, Morup mølle, Bedsted. Thi. a.
- Madsen, Henny Have, Frifeldt,
Borbjerg, Holstebro. Rgk. a.
- Mariegaard, Inger, Nr. Lyngby,
Vittrup. Hj. a.
- Marskar, Astrid Synnøve,
Grovfjord. Norge
- Mortensen, Hildur Louisa,
Trangisvaag, Færøerne
- Mattsson, Eva, box 11, Bräkne-Hoby,
Sverige
- Mikaelsdóttir, Jónína, Langholtsveg
44, Reykjavík, Island
- Mikkelsen, *Inger* Kirstine, Tæbring,
Nykøbing Mors. Thi. a.
- Mogensen, Eva, Bigum, Viborg. Vib. a.
- Møller, Lisa, Nygård, Fårdrup,
Flakkebjerg. So. a.
- Nielsen, Erna, Årslev Mk, Årslev.
Svbg. a.
- Tove, Nr. Tulstrup,
Bjerringbro. Vib. a.
- Nilsson, *Karin* Anita, »Åkershäll«,
Sanct Ibb, Hven. Sverige
- Olesen, *Bentha*, Søndervanggård,
Hatting. Ve. a.
- Pedersen, Kirsten Midtgaard,
Drustrup, Tureby. Præ. a.
- Tove, Ørum, Højslev. Vib. a.
- Grete Koch, »Vesterbo«,
Blans, Avnbøl. Søbg. a.
- Rasmussen, Bodil Vestergård,
»Vestergård«, Holme, Ebeltoft. Ra. a.
- Ravn, Ingrid Margrethe, Stokbro-
gård, Over-Jels, Farris. Had. a.
- Ringgård, Grethe Mariane, Borbjerg,
Holstebro. Rgk. a.
- Rohrberg, Lisa Graff, Ebberup,
Jystrup. Ro. a.
- Rosenkilde, Tove, Store Nustrup.
Had. a.
- Schmidt, Inge-Irene, Smedager,
Bolderslev. Åb. a.
- Svane-Lund, Tove, Gabøl. Had. a.
- Sveinbjörnsdóttir, Ingveldur, Álfei-
mar 28, Reykjavík. Island.
- Svendsen, Kirsten, Brønshøj,
Rutsker, Bornholm. Bornh. a.
- Sørensen, Kirsten, Kraghede,
Bjerringbro. Vib. a.
- Thomsen, Tonny, Grisbæk,
Vejrup. Ri. a.
- Tychsen, Ingrid, Gammelgab,
Broager. Søbg. a.
- Vestergård, Inge, Laven. Skbg. a.
- Wesenberg, Grethe, Kongensgade
68 B, Fredericia. Ve. a.
- Østergård, Gunhild, »Arentsminde«,
Erslev, Mors. Thi. a.
- Alenius, Göta *Gudrun*, Norra Torg-
gatan 7, Höör. Sverige
- Vallquist, Ulla, Tingshuset,
Falköping. Sverige.

Vinterskolen 1960—61

- Abild, Peter N., Sdr. Okholm,
Tønder. Tø. a.
- Adolfsen, Erik, »Ingerslyst«,
Munkebo, Kerteminde. Od. a.
- Andersen, Svend Erik, Floes,
Uggelhuse. Ra. a.
- Birk, Aage, Arrild. Tø.a.
- Bisgaard, Johannes, Junget,
Roslev. Vi. a.
- Bjarnarson, Valdemar, Reykjavík,
Island
- Børresen, Søren Haakon, Haverslev,
Arden. Ål. a.
- Choi, Chong Ook, Taikwang High
School, Dongdaimoon-ku, Sinsul-Dong,
55, Seoul, Korea
- Christensen, Anders Jørn Brix,
Gravensgård, Fjerritslev. Thi. a.
- Uffe Thorøe, Skodsborgskov,
Skodsborg J. Had. a.
- Willy, Vesterbølle,
Ålestrup. Vi. a.
- Christoffersen, Jens, Brønshøjgård,
Højby S. Ho. a.
- Einarsson, Grétar, Heidi,
Rangárvöllum, Island
- Foged, Arne Lisberg, Tustrup,
Vivild. Ra. a.
- Frank, Thomas, Stejlbjergvej 10,
Bredballe, Vejle. Ve. a.
- Fredslund, Bent, Skovlund,
Lintrup. Had. a.
- Gunnarsson, Gylfi, Birkimelur 8A,
Reykjavík, Island
- Hansen, Arne Storm, Toftegård,
Jyderup, Vig. Ho. a.
- Egon Schmidt, Gellerup,
Varde. Ri. a.
- Jens Peter, Hare-
bjerggård, Flemløse. Od. a.
- Laurits, Staugård, Dybbøl.
Søbg. a.
- Henriksen, Kurt Henrik, Herringe,
Rudme. Svbg. a.
- Jensen, Erik Vagn, »Klokkekær«,
Husby, Ejby F. Od. a.
- Helge, Fiskebæk, Gråsten. Åb. a.
- Leif Peter, Vognsild,
Østrup. Ål. a.
- Jensen, Verner, »Nørregård«, Hylle-
bjerg, Vester Hornum. Ål. a.
- Johnsen, John, »Solvang«, Hoven,
Tarm. Rgkb. a.
- Jørgensen, Erik Westphal, »Rosen-
gård«, Mesinge. Od. a.
- Jørn, »Skyttesgård«,
Vedersø, Ulfborg. Rgkb. a.
- Kirkeby, Svend Bech, Melavöllum,
Raudagerdi, Reykjavík, Island
- Kjeldsen, Ove Dalgaard, Kolle-
morten. Ve. a.
- Kjeldsen, Svend Smedegaard, »Sme-
degården«, Lindeballe, Gadbjerg. Ve. a.
- Klinger, Brian, 17 Longfellow Avenue,
Staten Island 1, New York, USA
- Knudsen, Kaj, Rødding Østermark,
Rødding. Had. a.
- Kofoed, Flemming Munch, Kratlund,
Pedersker, Bornholm. Bornh. a.
- Ladefoged, Niels, Marienlyst,
Skive. Vi. a.
- Larsen, Georg Dahl, Ingemanns-
vej 8¹, Slagelse. So. a.
- Liltorp, Vagn, »Elmevang«, Foulum,
Ullits. Ål. a.
- Lisby, Kristian, Bodsgård, Bøvling,
Bøvlingbjerg. Rgkb. a.
- Ludvigsen, Nikolaj, Gøtterup,
Bevtoft. Had. a.
- Madsen, Erik Hellerup, Kvorning-
gård, Kvorning, Hammershøj. Vi. a.
- Madsen, Jens Kr., Håsum, Rettrup,
Skive. Vi. a.
- Mikkelsen, Niels Christian, Eng-
gården, Farsø. Ål. a.
- Moos, Jens, »Nørreskov«,
Tørsbøl. Åb. a.
- Mortensen, Bent G., Sdr. Tårs,
Tårs. Hj. a.
- Børge Hjorth, Bertelegård,
Ibsker, Svaneke. Bornh. a.
- Erik Dam, Hvidkildevej 17, st.
København F. Kbh.
- Mølgård, Børge, Harre, Roslev. Vi. a.
- Nielsen, Aksel Schrøder, Alstrup-
gård, Nørre Alslev, Falster. Ma. a.
- Hans Henrik, »Hjemmegård«,
Lyngerup, Krogstrup. Frb. a.

- Jensen, Gertrup Skovgaard,
Møllevvej 11, Vig. Ho. a.
- Hlif Arnpórsdóttir,
Eskifjörður, Island
- Karen Blenstrup, Støvring,
Randers. Ra. a.
- Sonja Egeskov, Skærlund,
Blåhøj. Ve. a.
- Jespersen, Inger Langaa,
Gydevej 12a, Snekkersten. Frb. a.
- Johansen, Kirsten Bødtker,
Toldbodgade 18, Toftlund. Had. a.
- Justesen, Dorthe Goul, »Sofies-
minde«, Brøndum. Vi. a.
- Jørgensen, Karen M., Tårup,
Frørup F. Svbg. a.
- Klareskov, Anne, Maremosegård,
Fårevejle. Ho. a.
- Knudsen, Jytte, »Højgård«, Debel,
Agerbæk. Ri. a.
- Krog, Bente, »Strandholm«,
Horne F. Svbg. a.
- Kyllingsbæk, Birthe, »Terpetgård«,
Tversted. Hj. a.
- Larsen, Aase Schack, Dalsgård,
Fjenneslev. So. a.
- Lausten, Jytte, Fjordvang, Lyby. Vi. a.
- Lund, *Grethe* Kjestine, »Lauenborg-
gård«, Fårkrog, Skodborg J. Had. a.
- Lynge, Aase Toft, Vesløs. Thi. a.
- Madsen, Edel, »Skarndal«, Mygdal,
Retholt, Hjørring. Hj. a.
- Marving, Annelise, Ollerup. Svbg. a.
- Matthiesen, Birthe, Nålbjerggård,
Tråsbøl, Bovrup. Ab. a.
- Nielsen, Inge, Daler,
Daler-Østerby. Tø. a.
- Ingrid Pram, Strandbakken 3,
Rudkøbing. Svbg. a.
- Nilsen, Grete, Børtindgatan 21 c,
Bodø, Norge.
- Nævdal, Kari Johanna, Ytre Arna,
Norge
- Nørrisgård, Lis, Oddense, Balling. Vi. a.
- Olesen, Anna Karen, Nørre Vissing,
Skanderborg. Skbg. a.
- Olsen, Anna, Ejby Østergård,
Ejby st. Od. a.
- Ingeborg, Ejby Østergård,
Ejby st. Od. a.
- Olsen, Rita Anni, Henneby,
Henne. Ri. a.
- Pedersen, Eva, Snorup, Tistrup. Ri. a.
- Mona Hvejsel, Aldersrovej 52, I,
Århus. Årh.
- Petersen, Tove Sørensen, »Post-
gården«, Bovrup. Ab. a.
- Rasmussen, Ellen Margrethe,
Skelde. Søbg. a.
- Ellen Ørsted, Holsteinsgade
42, I tv., København Ø. Kbh.
- Gertrud, »Skovvang«,
Bederslev, Kappendrup. Od. a.
- Raun, Ester, Toftegård, Råd,
Øsby. Had. a.
- Ruby, Karen, »Bøgelund«,
Kertinge, Kølstrup. Od. a.
- Rygh, Brita Elizabeth, Ogdals-
vegen 11, Steinkjer, Norge
- Saxer, Gudrun H. M., An den Fisch-
teichen 5, Pinneberg, Holsten, Tyskland
- Schmidt, Birgit Nielsen, Mølby,
Sommersted. Had. a.
- Ingerlise, »Skovsbjerg«,
Ørderup, Toftlund. Had. a.
- Kirsten, Valbyvej 6,
Slagelse. So. a.
- Sehested, Gerda, Årslev friskole,
Årslev F. Svbg. a.
- Skaarup, Inger, Bülowsgade 61,
Århus. Årh.
- Sommer, Karen Vivi, Christian X's
allé 58, I, Kgs. Lyngby. Kbhs. a.
- Sørensen, Bodil, »Bjørnsbæk«,
Hjørring. Hj. a.
- Karen E., I. M. Thielesvej 2, I,
København V. Kbh.
- Kirstine, »Gammelgård«,
Janderup. Ri. a.
- Thomsen, Kirsten, Borsbøl, Kværs,
Tørsbøl. Åb. a.
- Thougaard, Ellen Margrethe, Vinkel,
Viborg. Vi. a.
- Toftegård, Ida-Lykke, »Toftegård«,
Egeslevmagle, Skelskør. So. a.
- Traberg, Andrea Margrete,
Landbrugsskolen, Høng. So. a.
- Ødegård, Karin Agathe, Dalen i
Telemark, Norge

Indhold

FOLKEOPLYSNING OG POLITIK	3
DEN GODE FRUES BJERG	12
KIRKERUDER OG MALERIER	17
RACE OG KULTUR	24
FRA FINLAND	33
HAR DANSK LANDBRUG EN FREMTID?	40
SKOLEÅRET 1959—60	46
ELEVFORENINGEN	62
BREVE OG BRUDSTYKKER	64
MEDDELELSER	72
ELEVLISTEN	75

Billederne

Ved »Hytten«, Emil Petersen	3
Stæretræk, Strit Peronard, udl. »Politiken«	11
Strasbourg, Emil Petersen	12
Gotisk hvælving, Emil Petersen	17
Blomstervignet, Henri Matisse	19
Kristushovede, Georges Rouault	21
Træ-vignet, H. Matisse	23
Globus med racebilleder, udl. Mellefolk. Samvirke	24
Hamborg portlåde, almuevignet	32
Skærgårdsbillede, fot.	33
Fra Finlands genopbygning, fot.	36
Niels Bjerres maleri »Efterår. Drivende skyer«	40
Slåenbær, vignet, Emil Petersen	63
Kornmark, Emil Petersen	64
Skitse af Grønlands højskole, udl. Nik. Rosing	68
Grundtvigs Højskole på Marielyst, Axel Nygaard	70
Lorenz Frølich: Det sidste vikingetog, v. J. R. Hedegård	72
I udkanten af Gribskov, Emil Petersen	75
Desuden en række skolebilleder, fotograferet af Ernst Løkke, Tønder, og forsk. elever.	

